



Republika e Kosovës  
Republika Kosova - Republic of Kosovo  
**Qeveria – Vlada – Government**

Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë  
Ministarstvo Obrazovanja Nauke i Tehnologije  
Ministry of Education Science & Technology

# **KURRIKULA BËRTHAMË**

## **PËR KLASËN PËRGATITORE DHE**

## **ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS**

(Klasat 0, I, II, III, IV dhe V)  
(E RISHIKUAR)

gusht 2016



MINISTRIA E ARSIMIT, SHKENCËS DHE TEKNOLOGJISË

**Këshilli redaktues:**

Kabineti i Ministrit, MASHT

Departamenti për zhvillimin e arsimit parauniversitar, MASHT

Divizionit për planprograme dhe tekste shkollore, MASHT

**Redaktor gjuhësor:**

Sabit Jaha

**Radhitja:**

Gëzim Duzha

**Ballina:**

Gëzim Duzha

**Shtypshkronja:**

"BLENDI"

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



**Republika e Kosovës**  
**Republika Kosova - Republic of Kosovo**  
*Qeveria - Vlada - Government*

*Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë - Ministarstva za Obrazovanje Nauku i Tehnologiju - Ministry of Education, Science and Technology*

Kabineti i Ministrit/Kabinet Ministra/Cabinet of the Minister

Prishtinë, më 25 tetor 2016

Ref. Nr: 233/01 B

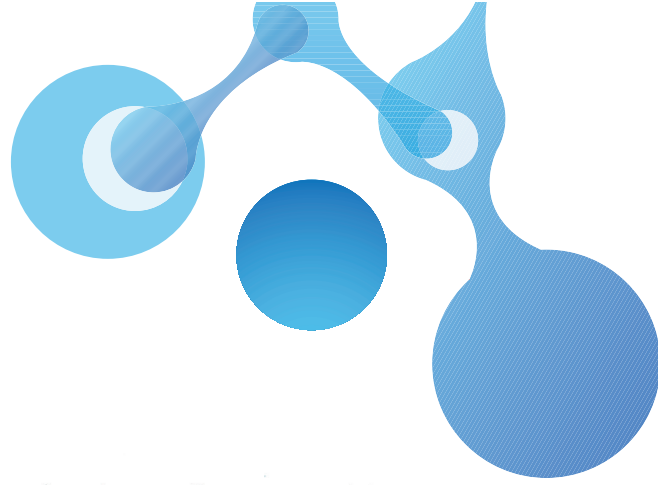
Ministri i Ministrisë së Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë, në mbështetje të neneve 4, 21, 22 të Ligjit Nr. 03/L-189 për Administratën Shtetërore të Republikës së Kosovës (Gazeta zyrtare nr. 82, 21 tetor 2010), dispozitave të nenit 8 dhe shtojcën 6 të rregullorës nr. 02/2011 për fushat e përgjegjësisë administrative të Zyrës së Kryeministrit dhe Ministrave (Gazeta Zyrtare, Nr. 1,18 prill 2001), nenit 5 dhe 24 të Ligjit nr. 04/L-032 për Arsimin Parauniversitar në Republikën e Kosovës, merr këtë:

## V E N D I M

1. APROVOHET rishikimi i Kurrikulës Bërthamë për klasën parafillore dhe arsimin fillor (Klasa përgatitore, klasat I,II,III,IV,V), të Arsimit Parauniversitar të Republikës së Kosovës, sipas vendimit nr. ref. 51/01B të datës 10 mars 2016, për rishikimin dhe finalizimin e dokumenteve kurrikulare.
2. Obligohet Departamenti për Zhvillimin e Arsimit Parauniversitar dhe të gjitha Divizionet e MASHT-it që janë të përfshira në këtë proces duhet t'i kontribuojnë zbatimit të kurrikulës së re.
3. Të gjitha Drejtoritë Komunale për Arsim dhe të gjitha shkollat e Arsimit Parauniversitar në Republikën e Kosovës i fillojnë përgatitjet për fillimin e zbatimit të kurrikulës së re. Përgatitjet duhet të përfshijnë:
  - 3.1. Informimin dhe sensibilizimin e komunitetit arsimor të shkollës me kurrikulën e re;
  - 3.2. Riorganizimin e organeve profesionale të shkollës;
  - 3.3. Përcaktimin e mësimeve që do të punojnë në klasat ku fillon zbatimi i kurrikulës së re;

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



- 3.4. Përgatitjen e planeve specifike për përmbushjen e detyrimeve dhe autonomisë së shkollës në zbatimin e kurrikulës së re.
4. Shfuqizohet vendimi Nr. 291/01B, datë 22.10.2012.
5. Vendimi hyn në fuqi nga dita e nënshkrimit.

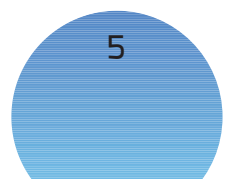
## Arsyetim

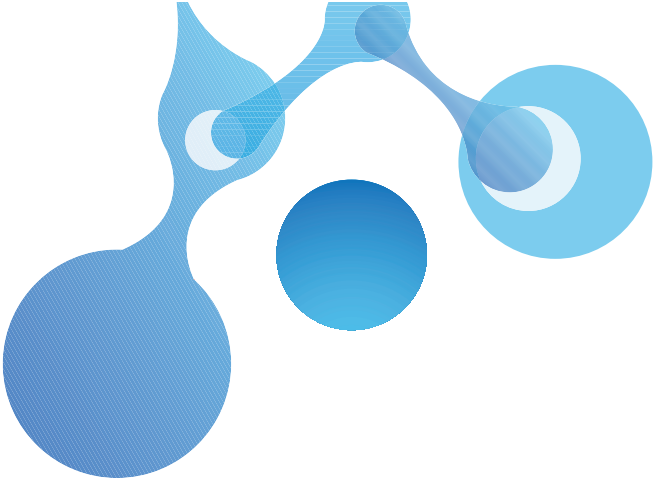
Duke u bazuar në dispozitat e shënuara më lartë dhe pas realizimit dhe zbatimit të vendimit nr. ref. 51/OB të datës 10 mars 2016, për rishikimin dhe finalizimin e dokumenteve, i cili proces ka qenë rezultat i analizës dhe vlerësimit të zbatimit të kurrikulës nga koordinorët e MASHT-it për kurrikula, nga inspektorët e arsimit, nga koordinorët e DKA-ve për kurrikula, nga koordinorët e shkollave, nga prindërit, nga trajnerët, nga bashkëpunimi me Institutin e Zhvillimit të Arsimit të Republikës së Shqipërisë, nga Projekti i Binjakëzimit, nga projekti i mbështetur nga GIZ, nga projekti BEP i mbështetur nga USAID dhe partnerë të tjerë zhvillimor, nga Instituti Pedagogjik i Kosovës, nga vizitat e bëra në shkollat pilotuese, raportit të propozimeve për ndryshime kurrikulare, si dhe raportit mbi procesin e rishikimit dhe finalizimit të dokumenteve kurrikulare, u vendos si në dispozitiv të këtij vendimi.

Prof. dr. Arsim BAJRAMI, *ministër*

### Iu dërgohet:

- Sekretarit të Përgjithshëm, MASHT;
- Departamentit për Zhvillimin e Arsimit Parauniversitar, MASHT;
- Departamentit për Politikën e Arsimit Parauniversitar, MASHT;
- Departamentit të Inspektimit të Arsimit, MASHT;
- Këshillit Shtetëror për Arsimin Parauniversitar, MASHT;
- Këshillit Shtetëror për Licencim të Mësimdhënësve, MASHT;
- Divizionit për Zhvillimin Profesional të Mësimdhënësve, MASHT;
- Divizionit për Planprograme dhe Tekste Shkollore, MASHT;
- Institutit Pedagogjik të Kosovës;
- Të gjitha Drejtorive Komunale për Arsim;
- Arkivit, MASHT.



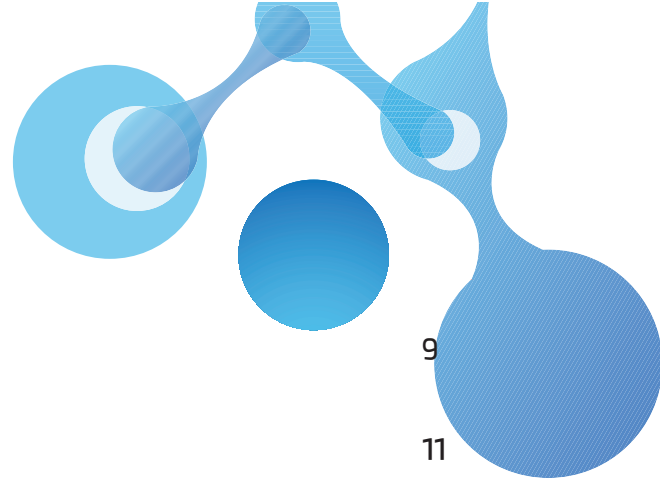


# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

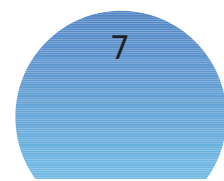
# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



## SHKURTESAT

1. HYRJE	11
1. Rëndësia e kurrikulës bërthamë	12
2. Struktura e arsimit parauniversitar	12
3. Qëllimet e arsimit parauniversitar	14
4. Parimet e arsimit parauniversitar	14
5. Çështjet e përbashkëta të kurrikulave bërthamë	14
II. VEÇORITË E KURRIKULËS BËRTHAMË PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN E FILLOR	16
1. Strukturimi i klasës përgatitore dhe arsimit fillor	17
2. Veçoritë e klasës përgatitore	17
3. Veçoritë e arsimit fillor	17
4. Shkallët kryesore të kurrikulës dhe përshkrimi i tyre	17
5. Kompetencat kryesore e të nxënit	18
6. Rezultatet e të nxënit për kompetenca për shkallët 1 dhe 2	20
III. FUSHAT E KURRIKULËS	27
1. Fushat e kurrikulës - funksioni dhe organizim i tyre	28
2. Gjuhët dhe komunikimi	29
3. Artet	36
4. Matematika	45
5. Shkencat e natyrës	55
6. Shoqëria dhe mjedisi	62
7. Edukata fizike, sportet dhe shëndeti	71
8. Jeta dhe puna	80
9. Lëndët mësimore dhe elementet e programeve mësimore	88
IV. KURRIKULA ME ZGJEDHJE	90
1. Hyrje	91
2. Qëllimi	91
3. Organizimi	91



# KURRIKULA BËRTHAMË

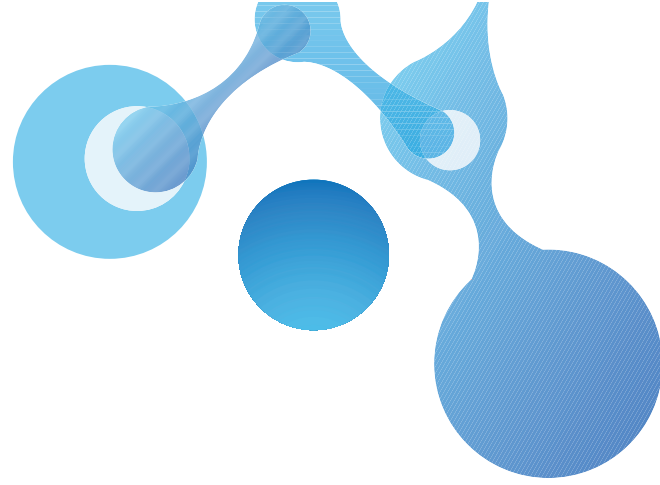
PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

4. Struktura e kurrikulës/ programit mësimor	92
5. Procedura e përzgjedhjes, hartimit dhe miratimit	92
6. Zbatimi dhe vlerësimi	92
V. PLANI MËSIMOR	93
1. Plani mësimor për arsimin parauniversitar	94
2. Plani mësimor për klasën përgatitore dhe arsimin fillor	95
3. Autonomia e shkollës	96
VI. METODOLOGJIA E PËRGJITHSHME – UDHËZIME	97
1. Aspektet e përqendrimit të metodologjisë mësimore	98
2. Mësimdhënia dhe të nxënësve në qendër dhe gjithëpërfshirja	98
3. Mësimdhënia dhe të nxënësve e bazuar në arritjen e kompetencave	99
4. Mësimdhënia dhe të nxënësve e integruar	100
5. Mësimdhënia dhe të nxënësve e diferencuar	101
6. Çështjet/temat ndërkurrikulare	102
7. Veprimtaritë/ aktivitetet jashtëkurrikulare	103
VII. VLERËSIMI I NXËNËSVE NË KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR	105
1. Qëllimi i vlerësimit	106
2. Parimet themelore të vlerësimit	106
3. Llojet e vlerësimit/ Vlerësimi i brendshëm dhe vlerësimi i jashtëm	107
FJALORTHI	109
BIBLIOGRAFIA	117
HARTUESIT E KURRIKULËS BËRTHAMË	119
LISTA E KONTAKTIT	120



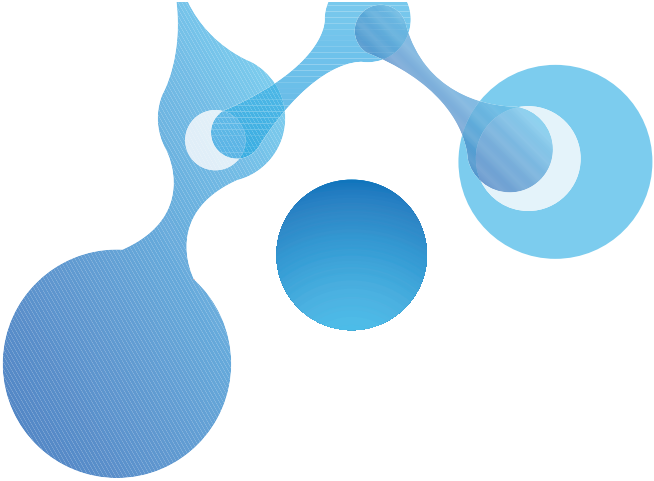
# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



## SHKURTESAT

<b>KB</b>	Kurrikula Bërthamë
<b>KK</b>	Korniza Kurrikulare
<b>KSNA</b>	Klasifikimi Standard Ndërkombëtar i Arsimit
<b>MASHT</b>	Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë
<b>RN</b>	Rezultatet e të nxënit
<b>RNF</b>	Rezultatet e të nxënit për fushë
<b>RNK</b>	Rezultatet e të nxënit për kompetenca
<b>Shk</b>	Shkalla e kurrikulës
<b>TIK</b>	Teknologjia e informimit dhe komunikimit
<b>UNESCO</b>	Organizata e Kombeve të Bashkuara për Arsim, Shkencë dhe Kulturë

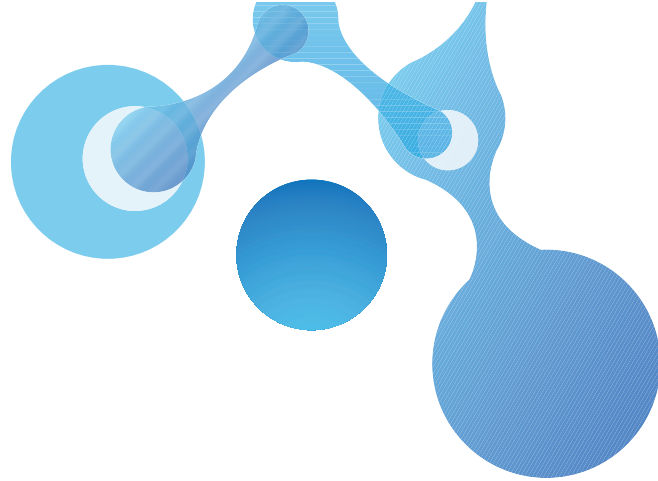


# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



## I HYRJE

Rëndësia e Kurrikulës Bërthamë  
Struktura, qëllimet dhe parimet e arsimit parauniversitar  
Çështjet e përbashkëta të kurrikulave bërthamë

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

## 1. Rëndësia e Kurrikulës Bërthamë

Kurrikula Bërthamë për klasën përgatitore dhe arsimin fillor, krahas dokumenteve tjera kurrikulare, e bën të zbatueshme Kornizën e Kurrikulës të Arsimit Parauniversitar, të miratuar nga MASHT-i, në gusht 2016. Me këtë dokument përcaktohen rezultatet për kompetenca dhe rezultatet për fusha të kurrikulës, të shprehura në njohuri shkathtësi, qëndrime dhe vlera që duhet të zhvillohen dhe arrihen nga nxënësit deri në fund të periudhave të caktuara kohore si dhe qasjen metodologjike të zbatueshmërisë, përfshirë mësimdhënien, mësimnxënien dhe vlerësimin. Gjithashtu, ky dokument përcakton shpërndarjen e kohës mësimore (orëve mësimore) për fusha të kurrikulës dhe ndërlidhjen e tyre të cilat mundësojnë progres në zhvillimin e kompetencave të nxënësit.

*Dokumenti i Kurrikulës Bërthamë për klasën përgatitore dhe arsimin fillor mbështet:*

- **nxënësit** - në zhvillimin gradual të tyre, në zhvillimin e kompetencave kryesore të nxënies, në mënyrë që të përballojnë sfidat e jetës dhe të punës dhe integrohen më lehtë në shoqërinë e së ardhmes;
- **mësimdhënësit** - në planifikimin dhe realizimin e suksesshëm të punës me nxënës - aktiviteteve mësimore në klasë dhe jashtë klase;
- **prindërit** - në ndjekjen/përcjelljen e saktë të nivelit të arritjeve të kompetencave të fëmijëve të tyre në periudha të caktuara kohore, në bazë të njohurive, sjelljeve, ndjenjave dhe qëndrimeve që manifestojnë në situata të ndryshme jetësore, në harmoni me rezultatet e të nxënësit për fusha kurrikulare dhe kompetenca.

## 2. Struktura e arsimit parauniversitar

Nivelet formale të arsimit parauniversitar të Kosovës përputhen me Klasifikimin Standard Ndërkombëtar të Arsimit (KSNA), përpiluar nga UNESCO. Dallime ka në përbërjen e strukturës së Kurrikulës Bërthamë të KSNA 1, në kuadër të së cilës hyn klasa përgatitore, edhe pse është pjesë përbërëse e edukimit KSNA 0. Të gjitha nivelet formale të arsimit parauniversitar janë të ndara në nën nivele formale, me emërtim - Shkallët Kryesore të Kurrikulës dhe kanë qëllime e funksione të caktuara (Shih në tabelën e mëposhtme emërtimet e secilës shkallë kryesore të kurrikulës dhe seksionin 2 të këtij dokumenti).

*Kurrikulat Bërthamë hartohen për të gjitha nivelet formale të arsimit parauniversitar:*

- Kurrikula Bërthamë për edukimin në fëmijërinë e hershme (lindje -5 vjeç);
- Kurrikula Bërthamë për klasën përgatitore dhe arsimin fillor;
- Kurrikula Bërthamë për arsimin e mesëm të ulët;
- Kurrikula Bërthamë për arsimin e mesëm të lartë-gjimnazet,dhe
- Kurrikula Bërthamë për arsimin e mesëm të lartë-shkolla profesionale.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

Nivelet sipas KSNA		Nivelet formale të arsimit parauniversitar të Kosovës	Shkallët e kurrikulës	Kurrikulat bërthamë
		Arsimimi i të rriturve/ Arsimimi gjatë tërë jetës në shkallë të gjerë (formal dhe joformal)		
KSNA 6		Arsimi pasuniversitar		
KSNA 5		Arsimi universitar		
KSNA 4	<b>Niveli 5</b> Sipas Kornizës Kombëtare të Kualifikimeve	Arsimi passekondar jouniversitar		
KSNA 3	<b>Niveli 4</b> Kornizës Kombëtare të Kualifikimeve	<b>Arsimi i mesëm i lartë-</b> Gjimnazet klasa X-XII Arsimi dhe aftësimi profesional/Shkollat profesionale (klasat X-XII) Matura shtetërore	Shkalla 6: <b>Konsolidim dhe specializim-</b> klasa XI	<b>Kurrikula Bërthamë për arsimin e mesëm të lartë - gjimnaze</b>
	<b>Niveli 3</b> Kornizës Kombëtare të Kualifikimeve	<b>Arsimi i mesëm i lartë-</b> Arsimi dhe aftësimi profesional/ Shkollat profesionale (klasat X-XI)	Shkalla 5: <b>Zhvillim themelor i përgjithshëm dhe profesional</b> – klasat X, XI	<b>Kurrikula Bërthamë për arsimin e mesëm të lartë –Arsimin dhe aftësimin profesional/ Shkollat profesionale</b>
KSNA 2		<b>Arsimi i mesëm i ulët</b> Klasat VI-IX	Shkalla 4: <b>Përforsim dhe orientim-</b> klasat VIII, IX  Shkalla 3: <b>Zhvillim i mëtejshëm dhe orientim</b> –klasat VI, VII	<b>Kurrikula Bërthamë për arsimin e mesëm të ulët</b>
KSNA 1		<b>Arsim i fillor</b> Klasat I-V	Shkalla 2: <b>Përforsim dhe zhvillim-</b> klasat III-V  Shkalla 1 <b>Përvetësim themelor -</b> klasa përgatitore, klasat I dhe II	<b>Kurrikula Bërthamë për klasën përgatitore dhe arsimin fillor</b>
KSNA 0		<b>Klasa përgatitore</b>		
		<b>Edukimi parashkollor</b>	<b>Shkalla përgatitore e Kurrikulës:</b> Edukimi në fëmijërinë e hershme	<b>Kurrikula Bërthamë për edukimin në fëmijërinë e hershme</b>

## 3. Qëllimet e arsimit parauniversitar

Të gjitha nivelet formale të arsimit parauniversitar mbështesin nxënësit të zhvillojnë dijet, shkathtësitë, qëndrimet dhe vlerat, në harmoni me kërkesat e shoqërisë demokratike, duke:

- kultivuar identitetin personal, kombëtar, të përkatësisë shtetërore e kulturore,
- promovuar vlerat e përgjithshme kulturore dhe qytetare,
- zhvilluar përgjegjësitë ndaj vetes, ndaj të tjerëve, ndaj shoqërisë dhe ndaj mjedisit,
- i aftësuar për jetë dhe për punë në kontekste të ndryshme shoqërore e kulturore,
- zhvilluar ndërmarrësinë dhe përdorimin e teknologjisë,
- i aftësuar për mësim gjatë gjithë jetës.

**Më gjerësisht për qëllimet e arsimit parauniversitar, shih Kornizën Kurrikulare.**

## 4. Parimet e arsimit parauniversitar

Kurrikula Bërthamë siguron koherencë dhe qëndrueshmëri mes niveleve formale të arsimit parauniversitar duke u mbështetur në këto parime bazë:

**Gjithëpërfshirje**, që nënkupton ofrimin e mundësive për përfshirje të barabartë të të gjithë e fëmijëve dhe të rinjve në arsim cilësor;

**Zhvillim të kompetencave**, që reflektohet në rezultatet e të nxënit, që pritet të arrihen në mënyrë progresive dhe të vazhdueshme nga të gjithë nxënësit në periudha të ndryshme të shkollimit;

**Mësimdhënie dhe nxënie të integruar dhe koherente**, që promovon të nxënit holistik, duke reflektuar ndërlidhjen dhe ndërvarësinë e natyrës dhe të botës së krijuar nga njeriu me dijen dhe informacionin që kanë nxënësit për to;

**Autonomi dhe fleksibilitet në nivel shkolle** në zbatimin e kurrikulës bërthamë dhe pjesës me zgjedhje që reflektohen në planifikim, organizim dhe realizim të procesit mësimor;

**Përgjegjësi dhe llogaridhënie**, që reflektohen në krijimin e kulturës për vlerësim të vazhdueshëm - ndjekje të progresit në zbatimin e kërkesave të kurrikulës përmes mbledhjes dhe analizës së të dhënave, dokumentimit të sfidave dhe zgjidhjeve, drejt një paraqitjeje më të mirë në përmbushjen e kërkesave të kurrikulës dhe ngritjes së cilësisë së arsimit.

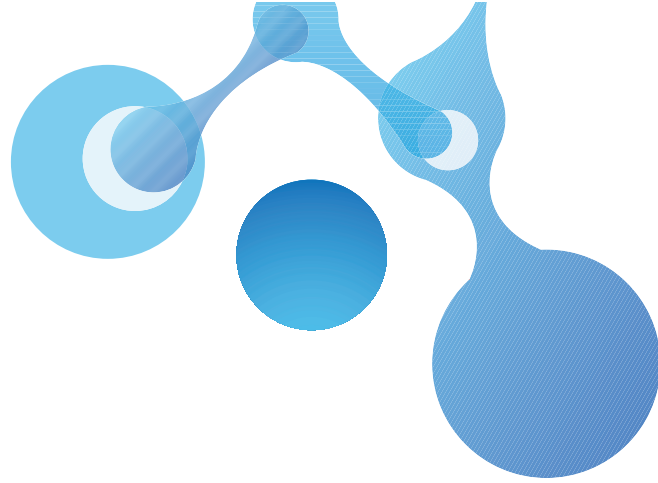
**Më gjerësisht për parimet e arsimit parauniversitar, shih Kornizën Kurrikulare.**

## 5. Çështjet e përbashkëta të dokumenteve të Kurrikulave Bërthamë

Kurrikula Bërthamë të niveleve të arsimit parauniversitar kanë të përbashkëta kompetencat kryesore dhe fushat kurrikulare, siç janë të përcaktuar në KK.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



## Kompetencat kryesore<sup>1</sup>:

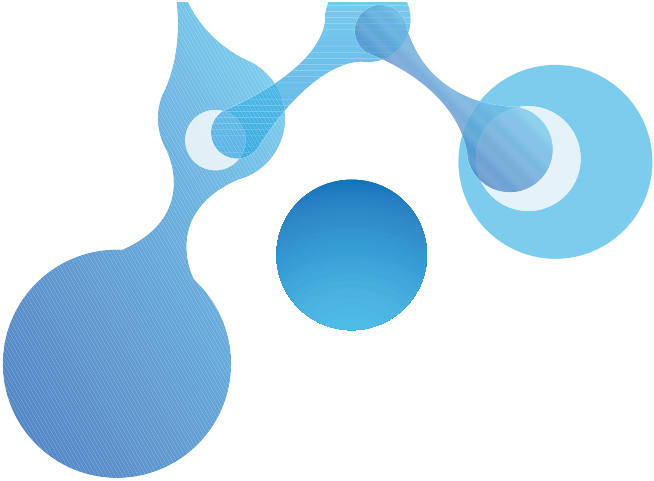
- Kompetenca e komunikimit dhe e të shprehurit;
- Kompetenca e të menduarit;
- Kompetenca e të mësuarit;
- Kompetenca për jetë, për punë dhe për mjedis;
- Kompetenca personale;
- Kompetenca qytetare.

## Fushat e kurrikulës<sup>2</sup>:

- Gjuhët dhe komunikimi;
- Artet;
- Matematika;
- Shkencat e natyrës;
- Shoqëria dhe mjedisi;
- Edukata fizike, sportet dhe shëndeti;
- Jeta dhe puna.

<sup>1</sup> Informacione më të zgjeruara për kompetencat kryesore prezantohen në kapitullin e dytë të këtij dokumenti.

<sup>2</sup> Detajet për fusha të kurrikulës ofrohen në kapitullin e tretë të këtij dokumenti.



# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

## II VEÇORITË E KURRIKULËS BËRTHAMË PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR

Strukturimi i klasës përgatitore dhe arsimit fillor

Veçoritë e klasës përgatitore

Veçoritë e arsimit fillor

Shkallët kryesore të kurrikulës dhe përshkrimi i shkallës 1 dhe 2

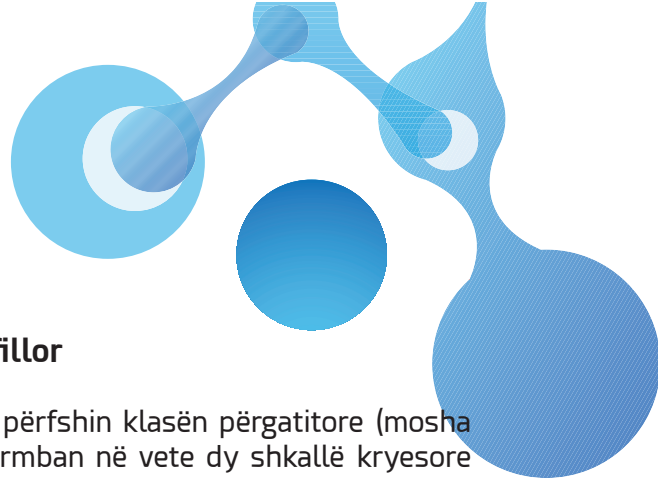
Kompetencat kryesore të të nxënit

Rezultatet e të nxënit për kompetenca për shkallët 1 dhe 2



# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



## 1. Strukturimi i klasës përgatitore dhe arsimit fillor

Kurrikula Bërthamë për klasën përgatitore dhe arsimin përfshin klasën përgatitore (mosha 5-6 vjeç) dhe arsimin fillor, klasat 1-5. Ky dokument përmban në vete dy shkallë kryesore kurrikulare, shkallën e parë dhe të dytë.

## 2. Veçoritë e klasës përgatitore

Fëmijët në klasën përgatitore në shkollë dhe në institucionet parashkollore, ndihmohen për krijimin e përvojës edukative për ambientim/përshtatje në një formë të sistemuar të të nxënësve nëpërmjet lojës-punës-mësimit.

Realizimi i procesit edukativo-mësues bëhet në mënyrë të integruar, i ndërlidhur me punën dhe jetën e përditshme të fëmijëve, duke ua mundësuar që ta kuptojnë drejt marrëdhënien e tyre me mjedisin natyror dhe me mjedisin e krijuar nga njeriu.

Në klasën përgatitore (mosha 5-6 vjeç), fëmijët përveç shkathtësive e shprehive sociale, krijojnë bazat themelore të të nxënësve, që përfaqësojnë elementet themelore të leximit, të shkrimit dhe të veprimeve me numra, me çka rritet gatishmëria e tyre për shkollim fillor dhe për jetë.

## 3. Veçoritë e arsimit fillor (klasat I - V)

Në këtë nivel, përvojat mësimore në shkollë kontribuojnë për kalimin gradual nga të nxënësve përmes lojës në të nxënësve më të sistemuar të nxënësve. Puna edukativo-arsimore përqendrohet në përvojën e shkrim-leximit themelor, matematikës elementare, njohjes së mjedisit natyror e shoqëror të rrethit, elementet e edukimit estetik dhe fizik në kontekstin e vendosjes së një baze të shëndoshë për zhvillimin njohës, socio-emocional dhe motorik. Kujdes i veçantë i kushtohet zhvillimit të personalitetit të fëmijës dhe qëndrimit pozitiv të tij për të nxënësve që ndihmon zhvillimin e shprehive themelore për, 'mësimin për të nxënësve'.

Realizimi i procesit mësimor bëhet në mënyrë të integruar, duke mundësuar që marrëdhënia e fëmijëve me mjedisin natyror dhe me mjedisin e krijuar nga njeriu të kuptohet në mënyrë sa më të plotë.

## 4. Shkallët kryesore të kurrikulës për klasën përgatitore dhe arsimin fillor dhe përshkrimi i tyre

Korniza e kurrikulës është e strukturuar në gjashtë shkallë kryesore. Ato janë nënperiudha brenda një niveli apo dy niveleve formale të arsimit, që përfshijnë një deri tri klasa mësimore. Shkallët kryesore të kurrikulës paraqesin periudha karakteristike të përbashkëta për sa i përket zhvillimit të fëmijëve dhe kërkesave të kurrikulës.

Kurrikula Bërthamë për klasën përgatitore dhe arsimin fillor përbëhet prej dy shkallëve kryesore të kurrikulës:

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

KSNA	Nivelet formale të arsimit paraunivesitar	Shkallët e kurrikulës dhe emërtimi i tyre	Klasa	Mosha
KSNA 1	Arsimi fillor	<b>Shkalla e kurrikulës 2:</b> Përforcim dhe zhvillim	III-V	8-10
KSNA 0	Klasa përgatitore	<b>Shkalla e kurrikulës 1</b> Përvetësim themelor	klasa përgatitore dhe I-II	5-8

## 4.1. Përshkrimi i shkallëve të kurrikulës për klasën përgatitore dhe arsimin fillor

Shkallët e kurrikulës paraqesin pikën referuese për përcaktimin e kompetencave kryesore që duhen zotëruar, kërkesat e progresit të nxënies, organizimin e përvojave mësimore, qasjen dhe kriteret e vlerësimit si dhe institucionin përgjegjës për arritjen e tyre.<sup>3</sup>Në tabelën në vijim shih përshkrimin e shkallëve të kurrikulës për klasën përgatitore dhe arsimin fillor.

Shkalla 1 – Përvetësim themelor (klasa përgatitore dhe klasat I dhe II të arsimit fillor)	Shkalla 2 – Përforcim dhe zhvillim (klasat III, IV dhe V e arsimit fillor)
<p>Në këtë shkallë, nxënësit u ekspozohen qasjeve sistematike të nxënies. Ata do të njihen me përvojat e mëposhtme të të nxëniet:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Përvetësimin në nivel themelor të komunikimit dhe të të shprehurit në gjuhën amtare</li> <li>• Komunikimin elementar në gjuhën angleze</li> <li>• Përvetësimin e elementeve themelore të leximit, shkrimit dhe llogaritjes me numra</li> <li>• Hulumtimin dhe njohjen e mjedisit</li> <li>• Njohjen dhe të kuptuarit e të drejtave, obligimeve dhe përgjegjësisë të tyre në klasë, në shkollë dhe në jetën e përditshme</li> <li>• Të shprehurit kreativ përmes lojës, simboleve dhe formave elementare të shprehjes artistike</li> <li>• Krijimin e përvojës së të nxëniet të suksesshëm si individ dhe si pjesë e grupit</li> </ul>	<p>NË KËTË SHKALLË FËMIJËT U NËNSHTROHEN SFIDAVE SI NË VIJIM:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• përdorimit të drejtë të gjuhës amtare dhe të gjuhës angleze në komunikim verbal dhe me shkrim;</li> <li>• përdorimit të drejtë të simboleve dhe operacioneve;</li> <li>• shpalosjes së fushave të reja të dijes dhe thellimit të informacioneve;</li> <li>• zhvillimit të aftësive për të menduar, për të strukturuar dhe për të orientuar zgjidhjen e problemeve;</li> <li>• të kuptuarit e përgjegjësisë për vetveten, për të tjerët dhe për mjedisin;</li> <li>• zgjerimi të burimeve të informacionit;</li> <li>• kultivimit të pavarësisë vetjake në planifikimin dhe realizimin e detyrave;</li> <li>• ndërlidhjes së dijes teorike me problemet praktike;</li> <li>• zhvillimit të qëndrimit pozitiv ndaj vetes dhe ndaj të tjerëve;</li> <li>• zhvillimit të qasjes kritike të zgjidhjes së problemeve.</li> </ul>

## 5. Kompetencat kryesore të të nxëniet

Kompetencat përfshijnë një sistem të integruar dhe koherent të njohurive, të shkathtësive dhe të qëndrimeve të aplikueshme dhe të transferueshme, të cilat do t`u ndihmojnë nxënësve që të ballafaqohen me sfidat e epokës digjitale, të ekonomisë së tregut të lirë dhe të bazuar në dije, në një botë të marrëdhënieve të ndërvarura.

<sup>3</sup> Shih kapitullin e vlerësimit

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



Kompetencat e parapara me kornizën kurrikulare rrjedhin nga qëllimet e përgjithshme të arsimit parauniversitar dhe përcaktojnë rezultatet kryesore të të nxënësve, të cilat duhet t'i arrijnë nxënësit në mënyrë progresive dhe të qëndrueshme gjatë sistemit të arsimit parauniversitar.

*Këto kompetenca janë:*

1. Kompetenca e komunikimit dhe e të shprehurit
2. Kompetenca e të menduarit
3. Kompetenca e të mësuarit
4. Kompetenca për jetë, për punë dhe për mjedis
5. Kompetenca personale
6. Kompetenca qytetare

Kompetencat reflektohen nëpërmjet rezultateve të të nxënësve, të cilat janë të përgjithshme e të cilat shprehin atë se çfarë duhet të arrijnë nxënësit në mënyrë progresive dhe të vazhdueshme deri në fund të arsimit të detyrueshëm.

## **Kompetenca e komunikimit dhe e të shprehurit (Komunikues efektiv)**

Me qëllim që fëmijët dhe të rinjtë të zhvillohen si personalitete, të mësojnë dhe të marrin pjesë aktive në shoqëri, është me rëndësi që t'i kuptojnë porosinë që u drejtohen dhe të shprehin në mënyrë adekuate nëpërmjet gjuhëve, simboleve, shenjave, kodeve dhe formave artistike. Për të komunikuar në mënyrë efektive, nxënësit përkrahen që të shfrytëzojnë në mënyrë të pavarur, kritike dhe kreative mjetet dhe mundësitë e komunikimit dhe të të shprehurit.

## **Kompetenca e të menduarit ("Mendimtar kreativ (krijues dhe kritik")**

Qasja në njohuri dhe përpunimi i tyre në mënyrë të pavarur, efektive dhe me përgjegjësi është shumë e rëndësishme për të nxënë, për të marrë vendime dhe veprime për të zgjidhur probleme në mënyrë të vetëdijshme për ndikimin dhe pasojat e tyre. Duke pasur parasysh kompleksitetin e shoqërisë së sotme, nxënësit përveç aftësive për të identifikuar dhe për t'iu qasur informatave/burimeve të njohurive të caktuara, kanë nevojë të zhvillojnë edhe kapacitete për t'iu qasur atyre në mënyrë kritike, kreative (krijuese) dhe ndërvepruese.

## **Kompetenca e të mësuarit (Nxënës i suksesshëm)**

Në zhvillimet bashkëkohore në shoqëri, në shkencë, në teknologji e në ekonomi nuk mund të kërkohet që të gjitha njohuritë, shkathtësitë dhe qëndrimet e nevojshme të arrihen nëpërmjet shkollimit. Prandaj, shkolla u krijon nxënësve të gjitha kushtet dhe mundësitë për t'u arsimuar dhe përgatitur për të nxënë gjatë gjithë jetës duke u kultivuar vazhdimisht kërkuesin e interesimin për të nxënë, përkatësisht kompetencën e të mësuarit. Në funksion të kësaj kompetence duhet të promovohet mësimdhënia dhe nxënia e bazuar në stilet dhe strategjitë efektive mësimore.

## **Kompetenca për jetë, për punë dhe për mjedis (Kontribues produktiv)**

Shkolla angazhohet që nxënësi/ja të përgatitet të punojë në mënyrë të pavarur dhe të vetëdijshme për rolin dhe përgjegjësinë e tij në mbrojtjen dhe përmirësimin e mjedisit. Për të zhvilluar këtë kompetencë nxënësi/ja përkrahet që të kuptojë në mënyrë të plotë

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

ndërvaresinë ndërmjet fenomeneve shoqërore dhe natyrore. Njëkohësisht, duke e pasur parasysh arsimin për zhvillim të qëndrueshëm, ai/ajo përgatitet që të ballafaqohet me preokupime mjedisore, ekonomike dhe sociale.

## **Kompetenca personale (Individ i shëndetshëm)**

Për të zhvilluar kompetencën personale, shkolla përgatit nxënës, që në mënyrë efektive dhe konstruktive të inkuadrohen në jetën familjare, shoqërore dhe të punës. Në këtë kontekst, nxënësi përkrahët që të vetëdijësohet për veten dhe të ketë vetëbesim, por njëkohësisht të jetë i hapur dhe të ketë besim për të tjerët dhe te të tjerët.

## **Kompetenca qytetare (Qytetar i përgjegjshëm)**

Shkolla përgatit nxënësin/en për të jetuar së bashku me të tjerët dhe për të tejkaluar sfida kryesore me të cilat ballafaqohet në jetën e përditshme. Kjo kompetencë siguron që nxënësi të jetë në gjendje të veprojë si qytetar i përgjegjshëm, duke marrë parasysh kontekstin e ngushtë dhe të gjerë të zhvillimeve në shoqëri.

## **6. Rezultatet e të nxënit për kompetenca kryesore për shkallë**

Të gjitha kompetencat kryesore të kurrikulës zërthehen në rezultate të të nxënit për shkallë. Ato janë pjesë e Kurrikulës Bërthamë dhe parashihen të përvetësohen nga të gjithë nxënësit me rastin e përfundimit të një shkalle të kurrikulës. Rezultatet nuk mbulojnë gjithçka që nxënësit kanë mësuar apo është dashur të mësojnë gjatë një shkalle të caktuar. Ato shprehin kërkesat esenciale të arritjes drejt zotërimit të kompetencave kryesore me rastin e përfundimit të një shkalle të caktuar si dhe promovojnë integrim të mëtejshëm të fushave të kurrikulës, në funksion të zhvillimit të kompetencave kryesore të përcaktuara me kornizën e kurrikulës.

Rezultatet e të nxënit përkufizohen si: "Deklarata që përshkruajnë atë se çfarë duhet të dijë, të besojë, të vlerësojë dhe të jetë i aftë për të bërë një nxënës/se në fund të një shkalle apo niveli". Ato shprehin një varg domenesh, duke përfshirë: njohuritë, shkathtësitë, qëndrimet dhe vlerat.

Rezultatet e të nxënit për kompetenca shprehin pritjet e mësimdhënësve, të autoriteteve arsimore, të prindërve dhe të shoqërisë në raport me arritjet konkrete, të matshme, të nxënësve në fund të çdo shkalle të kurrikulës. Ato duhet të përdoren gjatë hartimit të programeve mësimore, organizimit mësimor në shkollë, hartimit të teksteve shkollë dhe materialeve mësimore.

Për nxënësit që i arrijnë ose nuk i arrijnë rezultatet e të nxënit për kompetenca në nivel shkalle kurrikulare, shkolla duhet të organizojë mësim mëshitetës si shtues, plotëtsues dhe forma të tjera të përkrahjes.

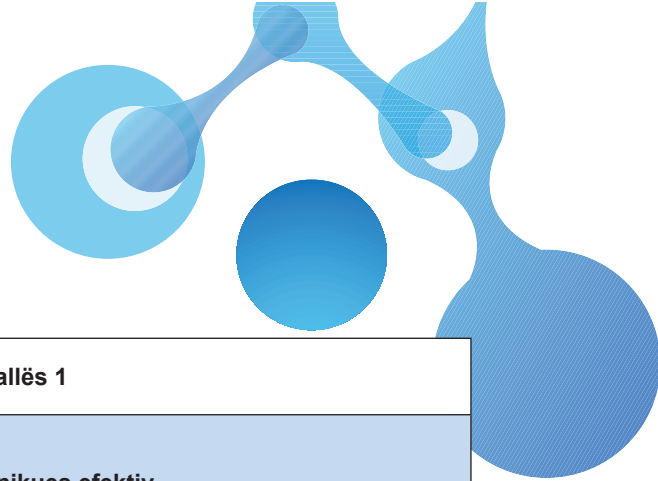
### **6.1 Rezultatet e të nxënit për kompetenca kryesore të shkallës 1 Përvetësim themelor (klasa përgatitore dhe klasat I dhe II të arsimit fillor)**

*Rezultatet e kompetencave kryesore që priten të përvetësohen nga nxënësit deri në fund të shkallës së parë.<sup>4</sup>*

<sup>4</sup> Udhëzimet metodologjike për organizimin e procesit mësimor për arritjen e këtyre rezultateve janë dhënë në kapitullin VI – Metodologjia e përgjithshme.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



Nr.	Rezultatet e të nxënit për kompetencat kryesore të shkallës 1
I	<b>Kompetenca e komunikimit dhe e të shprehurit –Komunikues efektiv</b>
1.	Lexon me zë një tekst të palexuar më parë, së paku prej një gjysmë faqeje, që ka të bëjë me një temë që i përshtatet moshës.
2.	Shkruan një tekst të shkurtër (rreth një gjysmë faqeje - rreth 250 fjalë) për një temë të caktuar.
3.	Paraqet të paktën një mendim për një temë të caktuar gjatë diskutimit në grup në kohëzgjatje prej 3-5 minutash.
4.	Ritregon ngjarjen e një teksti të dëgjuar (nga mjetet auditive, audiovizuale apo nga mësimdhënësi), përmbajtja e të cilit nuk përmban më shumë se një faqe tekst të shtypur.
5.	Shpreh mesazhin e dhënë të një teksti të thjeshtë letrar të lexuar, përmes njërës nga format shprehëse, si: të folurit, shkrimit, vizatimit, dramatizimi - luajtjes me role, këngës apo vallëzimit.
6.	Identifikon personazhet kryesore të një tregimi, drame, filmi, kënge apo loje, që është i përshtatshëm për moshën dhe performon rolin e njërit prej personazheve në bashkëveprim me moshatarët.
7.	Përshkruan në forma të ndryshme shprehëse mjedisin natyror dhe të krijuar nga njeriu, me të cilin rrethohet apo ndonjë ngjarje shoqërore dhe atë e prezanton para të tjerëve
8.	Shpreh për 3-5 minuta para moshatarëve dhe të tjerëve përjetimet dhe emocionet që e kanë shoqëruar gjatë shikimit të një filmi, drame ose dokumentari (të përshtatshëm për moshën e vet), dëgjimi të një tregimi, shikimi apo performimi të një vallëzimi, dëgjimi apo performimi të një kënge apo melodie, në njërën nga format shprehëse.
9.	Emërton në gjuhën e huaj objekte, veprime ose dukuri dhe i përkthen në gjuhën amtare fjalët që i dëgjon nga gjuha e huaj, të dhëna në detyrë.
II	<b>Kompetenca e të menduarit – Mendimtar kreativ</b>
1.	Gjen veçoritë (në njërën nga aspektet: matematikore, të shkencave të natyrës apo të fushave të tjera) e një objekti, dukurie apo ngjarjeje të dhënë në detyrë, ndan dhe krahason më pas në grup gjetjet e veta.
2.	Sqaron me anë të të folurit procedurën e zgjidhjes së një problemi matematikor (me veprimet themelore matematikore) me të cilin është ballafaquar apo ballafaqohet në një situatë jetësore.
3.	Ndërton trupa të ndryshëm gjeometrikë dhe figura të ndryshme nga kartoni, plastelina, argjila dhe nga materialet e ndryshme ricikluese duke u mbështetur në imagjinatën e vet.
4.	Krahason objektet, lëndët e ndryshme të paraqitura nga mësimdhënësi duke i klasifikuar ato sipas formave, madhësive, ngjyrave, përbërjes, vjetërsisë apo sipas ndonjë elementi tjetër, i përshkruan pozitat që i zënë në natyrë apo në shoqëri (në mjedisin që e rrethon) dhe tregon ndërvarësinë midis tyre.
5.	Veçon shenjat e rrezikut të komunikacionit apo të rreziqeve të tjera nga shenjat e tjera informuese të dhëna si detyrë dhe tregon domethënien e njërës prej tyre në njërën nga format shprehëse, duke elaboruar me shembuj që tregojnë se si duhet të silllet në rast rreziku.
6.	Gjen dhe ndan në grup veçoritë e përbashkëta dhe veçoritë dalluese ndërmjet gjallesave, ndërmjet ngjarjeve apo ndërmjet dukurive të njohura për të, shkruan për këto të paktën në një gjysmë faqeje të fletores (rreth 250 fjalë) apo i paraqet në njërën nga format shprehëse.
7.	Ndërton tekste, objekte apo animacione sipas imagjinatës në bazë të elementeve apo materialeve të dhëna.
8.	Arsyeton para grupit mënyrën e zgjidhjes së një problemi nga gjuha, matematika, shkencat e natyrës, shoqëria, shëndeti apo nga fusha të tjera në kohëzgjatje prej 3 -5 minuta.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

<b>III</b>	<b>Kompetenca e të nxënësve – Nxënës i suksesshëm</b>
1.	Përzgjedh materialet/mjetet, si letrën, plastelinën, shkopinjët, ngjyrat, numëratoren, etj., për kryerjen e një detyre të caktuar dhe arsyeton zgjedhjen që ka bërë.
2.	Ndjek udhëzimet e dhëna në libër apo në material tjetër për të realizuar një veprim/aktivitet/detyrë që kërkohet prej tij/saj.
3.	Parashtron pyetje dhe u përgjigjet pyetjeve për temën/problemin/detyrën e dhënë në njërin nga format e të shprehurit.
4.	Zgjidh në mënyrë të pavarur problemin, detyrën e dhënë dhe prezanton para të tjerëve mënyrat e mundshme të zgjidhjes.
5.	Mbikëqyr në mënyrë të pavarur përpunimin e vet në një detyrë, aktivitet duke përdorur teknika të ndryshme për gjetjen e gabimeve (si shenjim të gabimeve - vështirësive) dhe i korrigjon ato derisa kërkon zgjidhjen e problemit të dhënë.
6.	Grumbullon dhe klasifikon materialet e performancës së vet për përgatitjen apo pasurimin e dosjes personale
7.	Identifikon njohuritë e veta që i ka e të cilat e ndihmojnë për të kryer një detyrë apo aktivitetet të caktuar dhe kërkon këshilla, informata gjatë hasjes së vështirësive.
<b>IV</b>	<b>Kompetenca për jetë, për punë dhe për mjedis – Kontribues produktiv</b>
1.	Përgatit një plan të thjeshtë ditor, me shkrim, me vizatim, me shenja apo me simbole, me dy- tri aktivitete ditore të veta, duke pasur parasysh kohën, vendin, materialet dhe mjetet e nevojshme për bërjen/kryerjen e tyre.
2.	Kontrollon mjetet/materialet dhe kohën që ka në dispozicion gjatë kryerjes së një detyre/aktiviteti (në klasë/shkollë apo jashtë saj).
3.	Diskuton me moshatarët për mënyrën e sjelljes së nxënësve në klasë apo për një grup të caktuar njerëzish në raport me të tjerët apo me mjedisin që e rrethon gjatë realizimit të një aktiviteti të caktuar.
4.	Gjen të përbashkëtat dhe ndryshimet ndërmjet ndonjë aktiviteti që bëhet në shkollë me atë në shtëpi, i përshkruan në mënyrë individuale përmes njërës nga format e të shprehurit dhe më pas i diskuton në grup.
5.	Identifikon burimet e nevojshme (materiale, mjetet ...etj.) dhe i përdor në mënyrë të drejtë për kryerjen e një detyre/aktiviteti në klasë, në shkollë, në mjedisin shtëpiak apo në lagje/komunitet.
6.	Diskuton në grup për hapësirat e pastra, të sigurta (të shëndetshme) dhe anasjelltas në mjedisin që e rrethon dhe tregon të paktën një mënyrë të veprimit për mbikëqyrje apo për përmirësim të gjendjes.
<b>V</b>	<b>Kompetenca personale – Individ i shëndoshë</b>
1.	Prezanton para të tjerëve rregullat themelore të higjienës personale (p.sh., fizike, të veshmbathjes, të gjësendeve personale) dhe të higjienës së mjedisit të vet në të cilin jeton dhe vepron.
2.	Merr pjesë në aktivitete fizike (si: rreshtime grupime, ecje, orientim në hapësirë etj.) dhe në lojëra sportive, bën përpjekje për arritjen e standardeve të përcaktuara, luan fer si dhe menaxhon emocionet e veta si në rastet e fitores apo të humbjes (pranon humbjen apo feston fitoren me dinjitet).
3.	Bën një listë (me njërin nga format shprehëse, si, shkrim vizatim etj.) me ushqimet të cilat i konsumon dhe i rendit ato sipas rëndësisë që kanë për shëndetin dhe mirëqenien e vet dhe ndërmerr masa preventive për t'u mbrojtur nga sëmundjet që shkaktohen nga përdorimi i tepuar dhe i papastër i tyre.
4.	Tregon mënyrën e shfrytëzimit dhe të menaxhimit të kohës së lirë në të mirë të shëndetit dhe mirëqenies së vet, ndan përvojat me të tjerët.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



5.	Bashkëpunon me të tjerët pavarësisht prejardhjes, aftësi dhe nevojave të veçanta për arritjen e një qëllimi të përbashkët në aktivitet në klasë/shkollë apo jashtë saj.
6.	Tregon mënyrat e zgjidhjes së një konflikti me të cilin është ballafaquar apo të ndonjë konflikti në rrethin e tij, ndan mendimet dhe ndjenjat e veta me anëtarët e grupit.
7.	Përkujdeset për mjedis të shëndoshë në rrethanat në të cilat realizon një aktivitet të caktuar duke i krijuar vetes kushte të përshtatshme të punës (ajrosje, shfrytëzim të dritës, shfrytëzim maksimal të hapësirës, mbajtje të pastërtisë, mbajtje të rregullt të sendeve që e rrethojnë etj.)
<b>VI</b>	<b>Kompetenca qytetare – Qytetar i përgjegjshëm</b>
1.	Prezanton rolet dhe detyrat e anëtarëve të familjes së vet apo të ndonjë grupi në të cilin është pjesëmarrës (grup loje, aktiviteti), me theks në detyrat e veta dhe i diskuton me bashkëmoshatarë.
2.	Diskuton në grup dhe në bashkëpunim me anëtarët e grupit vendos rregullat e brendshme në grup, në klasë, si rregullat e realizimit të aktivitetit, mirësjelljes, pastërtisë etj.
3.	Arsyeton nevojën e zbatimit të rregullave në lojë, në klasë/shkollë, në rrugë apo në familje dhe paraqet pasojat e moszbatimit të ndonjë rregulle në shembullin e caktuar.
4.	Identifikon vlera shoqërore që kultivohen në klasë, në shkollë apo në familje (si, p.sh., besimin e ndërsjellë, tolerancën, solidaritetin, respektin, mirësjelljen etj.).
5.	Veçon ndonjë organizim në familje, në klasë apo në lagje dhe i përshkruan përmes formave të ndryshme të shprehjes së kontributit individual të anëtarëve për realizimin e përbashkët të tij.
6.	Shpreh mendimin duke kërkuar paraprakisht leje nga grupi, respekton mendimin e secilit anëtar të grupit duke i dëgjuar në mënyrë aktive, vendos duke bashkëpunuar me të gjithë anëtarët për mënyrat që çojnë drejt përfundimit të një aktiviteti të caktuar.
7.	Identifikon personat dhe shërbimet e nevojshme nga të cilët kërkohet ndihma në situata të rrezikut për shëndetin e vet, fizik apo mendor, të shkaktuara nga natyra apo nga njeriu (një ngjarje e dhënë nga mësuesi apo e marrë nga jeta e përditshme), më pas për këtë diskuton në grup.

## 6.2. Rezultatet e të nxënësve për kompetenca kryesore të shkallës 2 Përforsim dhe zhvillim (klasat III, IV dhe V e arsimit fillor)

Rezultatet e kompetencave kryesore që priten që të përveçsohen nga nxënësit deri në fund të shkallës së dytë.<sup>5</sup>

Nr.	Rezultatet e të nxënësve për kompetencat kryesore të shkallës 2
<b>I</b>	<b>Kompetenca e komunikimit dhe e të shprehurit – Komunikues efektiv</b>
1.	Lexon me zë drejt një tekst letrar apo joletrar, të palexuar më parë.
2.	Shkruan një tekst deri në një faqe (500 fjalë) e më shumë për një temë të caktuar.
3.	Dëgjon në mënyrë aktive prezantimin e tjetrit dhe merr pjesë në diskutim, duke u paraqitur me të paktën dy ndërhyrje; pyetje, komente apo sqarime për temën e dhënë.
4.	Shpreh qëndrimin për ngjarjen apo për performancën dhe emocionet e veta që i ka përjetuar gjatë shikimit të një filmi, të një dokumentari të përshtatshëm për moshën e vet, gjatë leximit të një libri, një interpretimi muzikor, një ekspozite, një recitimi apo dramatizimi, në njërën nga format shprehëse, si: me të folur, me shkrim, me vizatim, me mimikë, me lëvizje etj.

<sup>5</sup> Udhëzimet metodologjike për organizimin e procesit mësimor për arritjen e këtyre rezultateve janë dhënë në kapitullin VI – Metodologjia e përgjithshme.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

5.	Merr pjesë në organizimin e një shfaqjeje artistike në harmoni me moshën e vet, duke përdorur forma të ndryshme të të shprehurit.
6.	Identifikon personazhet kryesore të një tregimi, drame, filmi, kënge apo ndonjë ngjarjeje nga jeta, bën dallimin e tyre duke bërë një listë me vetitë që i pëlqejnë dhe që nuk i pëlqejnë tek ata, diskuton rreth tyre, performon rolin e njërit prej personazheve në bashkëveprim me moshatarë.
7.	Shpreh, në formë verbale dhe të shkruar, fjali të thjeshta në gjuhë të huaj dhe përkthen në gjuhë amtare fjali të tjera të thjeshta që i dëgjon nga mjetet auditive, audiovizuale apo nga mësimdhënësi në gjuhë të huaj të dhëna si detyrë.
8.	Prezanton një temë të caktuar para të tjerëve në kohëzgjatje deri në 10 minuta duke përdorur TIK-un apo teknologji tjetër, u përgjigjet pyetjeve të bëra nga të tjerët si dhe bën pyetje gjatë dhe pas prezantimit, për të vazhduar më tej me kërkimin e informatave të tjera
<b>II</b>	<b>Kompetenca e të menduarit – Mendimtar kreativ</b>
1.	Identifikon veçoritë e përbashkëta dhe dalluese ndërmjet objekteve, qenieve të gjalla, dukurive apo ngjarjeve, të dhëna në detyrë; i paraqet ato para të tjerëve përmes njëres nga format shprehëse.
2.	Identifikon çështjet e njëjta, dalluese ose kryesore të një teme apo ngjarjeje të njëjtë, por të nxjerra nga dy a më shumë burime të ndryshme të informacionit (tekst mësimor, gazetë, internet, burime njerëzore apo burime të tjera).
3.	Paraqet për diskutim argumentet për pajtueshmërinë ose kundërshtimin për një mendim e qëndrim të shprehur apo sjellje të manifestuar nga një apo më shumë persona (në klasë/shkollë apo jashtë saj).
4.	Zgjidh problemin dhe detyrën e dhënë nga gjuha, aritmetika, gjeometria, shkencat e natyrës, shoqëria ose fusha të tjera dhe jep një shembull e më shumë nga jeta e përditshme kur një qasje e tillë mund të përdoret në situata të ngjashme.
5.	Ndërton tekste, objekte, animacione apo gjëra të tjera në bazë të imagjinatës duke përdorur me kujdes udhëzimet dhe elementet apo materialet e dhëna.
6.	Përshkruan dukurinë e caktuar (natyrore, shoqërore - historike) në njërin nga format shprehëse, duke veçuar ndryshimet që ndodhin apo kanë ndodhur në mjedisin që e rrethon e që janë rrjedhojë e kësaj dukurie.
7.	Paraqet dhe arsyeton me argumente mënyrën e zgjidhjes së një problemi/detyrë të caktuar të fushave të ndryshme (matematikore, gjuhësore, të shkencave të natyrës, shoqërore, të arteve, shëndetësore... etj.) në kohëzgjatje prej 6-10 minutash.
8.	Dallon lëndët, trupat, objektet, dukuritë natyrore apo shoqërore të dhëna në detyrë sipas karakteristikave (përbërjes, vetive, shndërrimeve apo pozitive në kohë e hapësirë dhe bashkëveprimi ) të tyre.
<b>III</b>	<b>Kompetenca e të nxënës – Nxënës i suksesshëm</b>
1.	Parashtron pyetje që nxisin debat për temën/problemin e dhënë dhe u jep përgjigje pyetjeve të bëra nga të tjerët përmes njëres nga format e shprehjes.
2.	Shfrytëzon burime të ndryshme të informacionit me rastin e përgatitjes së një teme të caktuar.
3.	Identifikon dhe krahason informatat e njohura me ato të panjohura për një temë, çështje apo ngjarje të caktuar duke përdorur teknika të ndryshme (p.sh., duke i shënjuar me shenja të ndryshme).
4.	Ndjek udhëzimet e dhëna në libër apo në burime të tjera për të realizuar një veprim, aktivitet apo detyrë konkrete që kërkohet prej tij/saj.
5.	Krahason përparimin e vet me përvojën paraprake gjatë kryerjes së një detyrë apo një aktiviteti të caktuar.
6.	Përdor dosjen personale si mjet për identifikimin e përparësive dhe mangësive të veta në fusha të caktuara dhe bën një plan për mënyrën e korrigjimeve të nevojshme.



# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

7.	Identifikon cilësitë e veta që i posedon dhe cilësitë e nevojshme që duhet t'i zhvillojë për të nxënë një detyrë apo aktivitetet të caktuar dhe për të bashkëpunuar me të tjerët.
8.	Menaxhon sjelljet e veta, materialet/mjetet dhe kohën që ka në dispozicion gjatë kryerjes së një detyre/aktiviteti individual apo të përbashkët në klasë/shkollë apo jashtë saj.
9.	Përdor dhe zbaton në mënyrë efektive informatën/njohurinë për zgjidhjen e një problemi/detyre të caktuar përmes shfrytëzimit të TIK-ut apo teknologjisë tjetër, prezanton përvojën e vet para të tjerëve për 6-10 minuta.
<b>IV.</b>	<b>Kompetenca për jetë, punë dhe mjedis – Kontribues produktiv</b>
1.	Përgatit një autobiografi në të cilën prezanton veten me të dhënat personale dhe me prirjet për fusha të caktuara duke i gjetur të përbashkëtat me profesionet e dëshiruara.
2.	Përgatit një plan pune për një javë dhe specifikon aktivitetet më me prioritet duke arsyetuar përzgjedhjen e tyre.
3.	Përgatit një projekt të vogël duke veçuar aktivitetet kryesore për një çështje që e preokupojnë atë, shkollën apo lagjen dhe përcakton elementet e tjera që e bëjnë më të zbatueshëm, si: kohën, vendin, materialet, mjetet e nevojshme për bërjen/kryerjen e tyre etj.
4.	Diskuton në grup për gjendjen e mjedisit që e rrethon, të incizuar më parë (si: vëzhgim, fotografim etj.) dhe bën një listë në bashkëpunim me anëtarët e grupit për aktivitetet e mundshme për mbikëqyrjen dhe përmirësimin e gjendjes.
5.	Debaton me moshatarë për mënyrën e sjelljes së nxënësve në klasë-laborator, në shkollë dhe në mjedis të tjera apo për një grup të caktuar njerëzish për një situatë të caktuar duke mbrojtur idetë e veta me shembuj konkretë.
6.	Identifikon ushqimet më të shpeshta, materialet e tjera shpenzuese të familjes apo harxhimet vetjake dhe llogarit shpenzimet për një javë, të dhënat e gjetura i paraqet në formë tabelare/grafike apo në një formë tjetër.
7.	Lexon etiketën, udhëzuesin e produkteve të ndryshme (rrobave, ushqimit, barnave apo të teknikës) dhe jep sqarim për prejardhjen, përmbajtjen, përdorimin, mënyrën e mirëmbajtjes apo për rreziqet në rast mospërdorimi të drejtë-adekuat.
8.	Paraqet në formë tabelare, grafike, të vizatimit apo në një formë tjetër, aktivitetet e kujdesit që i bën ndonjë qenieje të gjallë, të cilat i mundësojnë zhvillimin, rritjen apo ruajtjen e shëndetit të tij/saj.
<b>V</b>	<b>Kompetenca personale – Individ i shëndoshë</b>
1.	Prezanton para të tjerëve mënyrën e zbatimit të rregullave themelore të higjienës personale (fizike, të veshmbathjes, të gjësendeve personale) dhe të higjienës së mjedisit, ku jeton dhe vepron, përmes formave të ndryshme të shprehjes.
2.	Merr pjesë në aktivitete fizike-lojëra lëvizore dhe në lojëra sportive, bën përpjekje për arritjen e standardeve të përcaktuara, luan fer, menaxhon emocionet e veta dhe prezanton para të tjerëve gjendjen fizike dhe shpirtërore pas realizimit të një aktiviteti fizik apo loje sportive.
3.	Përgatit një listë (me njërin nga format e shprehjes, shkrim, vizatim etj.) me ushqime të cilat i konsumon familja duke i renditur ato sipas kalorisë dhe më pas i klasifikon në ushqime të shëndetshme dhe më pak të shëndetshme.
4.	Lexon të dhënat në paketim të ushqimit dhe diskuton në grup për këto të dhëna (vlerat ushqyese, afatet e prodhimit etj.).
5.	Identifikon: përparësitë dhe mangësitë e personalitetit të vet dhe jep mendime për mënyrën e përmirësimit, në forma të ndryshme shprehëse.

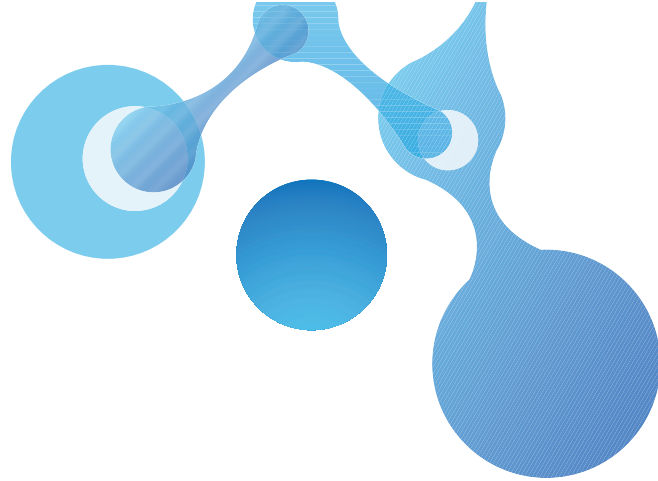
# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

6.	Propozon alternativa për zgjidhjen konstruktive të një konflikti ndërpersonal duke i analizuar paraprakisht me kujdes rrethanat që kanë shkaktuar konfliktin, ndan përvojat, mendimet dhe ndjenjat e veta me anëtarët e grupit.
7.	Dallon dhe përshkruan rolet e personave dhe shërbimeve të nevojshme për kërkimin e ndihmës në situata të caktuara të rrezikut të shëndetit të vet, fizik dhe mendor.
8.	Bashkëpunon në mënyrë aktive me të gjithë moshatarët (pavarësisht prejardhjes së tyre, aftësive dhe nevojave të veçanta) për arritjen e një qëllimi të përbashkët (projekti/aktiviteti në bazë klase/shkolle apo jashtë saj).
9.	Përkujdeset për mjedis të shëndoshë në rrethanat në të cilat realizon një aktivitet të caktuar duke i krijuar vetes dhe pjesëmarrësve të tjerë kushte të përshtatshme të punës (ajrosje, shfrytëzim të dritës, shfrytëzim maksimal të hapësirës, mbajtje të pastërtisë, mbajtja e rregullt e sendeve që e rrethojnë etj.).
VI	<b>Kompetenca qytetare – Qytetar i përgjegjshëm</b>
1.	Paraqet në forma të ndryshme të drejtat dhe përgjegjësitë e pjesëtarëve të familjes së vet dhe i diskuton ato me të tjerët, më pas i krahason me të drejtat dhe përgjegjësitë e nxënësve, mësuesve dhe stafit menaxhues në shkollë apo me pjesëtarët e ndonjë institucioni.
2.	Shpreh, dëgjon dhe respekton mendimin e secilit anëtar dhe bashkërisht vendos për mënyrat e përfundimit të një aktiviteti të përbashkët.
3	Propozon vlera shoqërore, që janë të rëndësishme të kultivohen në klasë, në shkollë apo në familje (si p.sh. besimi i ndërsjellë, toleranca, solidariteti, respekti-mirësjellja etj.) dhe me shembull konkret përshkruan ndonjë situatë ku gjen shprehje ndonjëra nga ato.
3.	Manifeston veprime që shprehin mirësjellje në situata të ndryshme dhe me shembull konkret tregon përdorimin e tyre në klasë/shkollë, në familje e në komunitet.
4.	Propozon dhe ndan mendimin me shokët/shoqet e klasës për procedurën e zgjedhjes së anëtarëve të grupeve të aktiviteteve të ndryshme me karakter mësimor, të këshillave në klasë apo në shkollë, përbërjen dhe rolin e tyre.
5.	Merr pjesë në hartimin e rregullave të lojës, në klasë, në shkollë (p.sh., si propozues rregullash, menaxhues i propozimeve nga të tjerët etj.) dhe argumenton rëndësinë e respektimit të ndonjërit rregull të propozuar në forma të ndryshme të shprehjes, duke parashikuar pasojat e moszbatimit të saj.
6.	Identifikon dy e me shumë organizime shoqërore dhe përshkruan (në formë të shkruar apo në ndonjë formë tjetër) mënyrat/mundësitë se si njerëzit e ndryshëm me përvoja të ndryshme mund të organizojnë diçka të përbashkët.
7.	Prezanton në mënyrë kronologjike ndryshimet e familjes dhe të rrethit në aspekte të ndryshme (si: objektet e banimit, festat, veshjet, ushqimet-mënyra e të ushqyerit, menaxhimi i ekonomisë familjare, të drejtat, përgjegjësitë dhe vendimmarrja në familje etj.) ose disa nga personalitetet dhe ngjarjet kryesore të popullit të vet, duke e dalluar të tashmen nga e kaluara.
8.	Paraqet me shembuj konkretë sjelljet që duhet manifestuar në rast rreziku nga fatkeqësitë natyrore apo të krijuara nga njeriu, si: zjarri, vërshimi, tërmeti, komunikimi me njerëz të panjohur etj.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



## III FUSHAT E KURRIKULËS

Fushat e Kurrikulës – funksioni dhe organizimim i tyre

Gjuhët dhe komunikimi

Artet

Matematika

Shkencat e natyrës

Shoqëria dhe mjedisi

Edukata fizike, sportet dhe shëndeti

Jeta dhe puna

Lëndët mësimore dhe elementet e programeve mësimore

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

## Fushat e Kurrikulës - funksioni dhe organizimi i tyre

Kurrikula e arsimit parauniversitar është e organizuar në shtatë fusha të kurrikulës. Ato janë bazë e organizimit të procesit mësimor-edukativ në shkollë, për çdo nivel arsimor dhe shkallët përkatëse të kurrikulës.

Një fushë kurrikulare përfshin një ose më shumë lëndë mësimore apo module. Lëndët dhe modulet bazohen në rezultatet e të nxënit, të përcaktuara për çdo fushë. Disa lëndë të fushës mund të jenë pjesë e disa shkallëve kurrikulare .

*Fushat e Kurrikulës janë:*

1. Gjuhët dhe komunikimi
2. Artet
3. Matematika
4. Shkencat e natyrës
5. Shoqëria dhe mjedisi
6. Edukata fizike, sportet dhe shëndeti
7. Jeta dhe puna

Për secilën fushë kurrikulare janë përcaktuar rezultatet e të nxënit, të cilat e orientojnë procesin e mësimdhënies dhe të nxënit në zhvillimin e kompetencave kryesore.

*Rezultatet e të nxënit për fusha kurrikulare sigurojnë:*

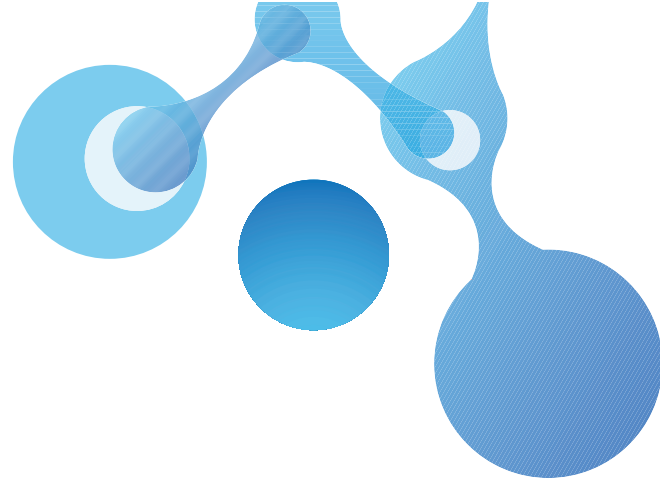
- Zhvillimin e kompetencave përmes një tërësie të përbashkët përvojash mësimore të ndërlidhura.
- Lidhjen/koherencën ndërmjet lëndëve dhe veprimtarive mësimore, që realizohen në kuadër të një fushe të kurrikulës, me synim integrimin e njohurive, shkathtësive dhe qëndrimeve që mundësojnë këto lëndë.
- Zbatimin e praktikave të reja të mësimdhënies në nivel klase/shkollë.

*Secila nga fushat e kurrikulës, nga pikëpamja e organizimit të materialit, paraqitet sipas formatit të mëposhtëm:*

- Hyrje
- Qëllimi
- Konceptet e përgjithshme dhe përshkrimi i tyre
- Rezultatet e të nxënit
- Udhëzime metodologjike
- Udhëzime për vlerësim
- Materialet dhe burimet mësimore

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



## Gjuhët dhe komunikimi

Hyrje

Qëllimi

Konceptet e përgjithshme dhe përshkrimi i tyre

Rezultatet e të nxënit

Udhëzime metodologjike

Udhëzime për vlerësim

Materialet dhe burimet mësimore

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

## 1. Hyrje

Kurrikula Bërthamë për klasën përgatitore dhe arsimin fillor, nxënësve u mundëson zhvillimin e aftësive themelore të komunikimit si përdorimin e gjuhës, shkrim-leximin, pasurimin e fjalorit, zhvillimin e shkathtësive themelore gjuhësore, të kuptuarit përmes dëgjimit, të folurit në funksion të dhënies dhe marrjes së informacionit, lexim-kuptimin, të shkruarit sipas modeleve të thjeshta, dallimin e teksteve letrare, njohjen e formave bazike të sistemit gjuhësor (fonetikë, morfologji, sintaksë), zhvillimin e shkathtësive të të shprehurit nëpërmjet mjeteve të ndryshme audio-vizuale; përdorimin e TIK-ut, formimin e përgjithshëm gjuhësor, letrar, kulturor dhe jetësor.

Fusha Gjuhët dhe komunikimi në klasën përgatitore dhe arsimin fillor, bazuar në Kornizën Kurrikulare, përmban këto lëndë: gjuhë amtare, gjuhë e parë e huaj (gjuhë angleze), si dhe gjuhë shqipe për nxënësit e komuniteteve joshqiptarë. Kjo fushë nxënësit i përgatitë për komunikimin funksional, të qartë dhe përmbajtjesor.

Nëpërmjet lëndëve të kësaj fushe nxënësve u mundësohet t'i zhvillojnë shkathtësitë kryesore të gjuhës: të dëgjuarit, të folurit, të shkruarit dhe të lexuarit, me qëllim të zhvillimit të kompetencave, të cilat i përdorin në jetën e përditshme.

## 2. Qëllimi

Qëllimi i kësaj fushe kurrikulare është zhvillimi i shkathtësive themelore gjuhësore dhe të komunikimit në funksion të dhënies dhe marrjes së informacionit, të lexuarit dhe të kuptuarit, të shkruarit funksional dhe mundësisë së reagimit me shkrim dhe me gojë në situata të ndryshme.

## 3. Konceptet e përgjithshme dhe përshkrimi i tyre

*Zhvillimi i programit të kësaj fushe në nivelin e parë bazohet në konceptet në vijim:*

- Tekstet letrare dhe joletrare
- Gjuha figurative dhe jofigurative
- Kritika, teoria, historia
- Sistemi i gjuhës

### **Tekstet letrare dhe joletrare**

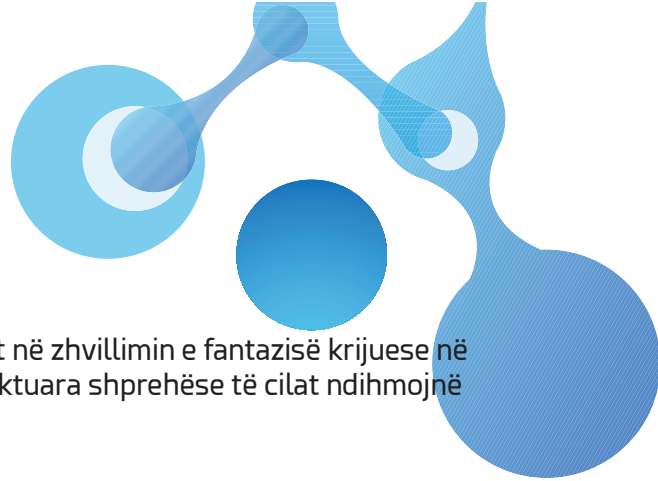
Në kuadër të kësaj tërësie përfshihen informacionet dhe njohuritë themelore për tema, autorë, fenomene, dukuri dhe ngjarje të ndryshme letrare e kulturore. Kjo i mundëson nxënësit të formësojë të kuptuarit për tekstet letrare dhe joletrare dhe nëpërmjet tyre të dallojë veçantitë e tyre gjuhësore, letrare e stilistike. Tekstet letrare dhe joletrare përdoren me nxënës për zgjerimin e dijeve dhe të aftësive komentuese, interpretuese e kreative.

### **Gjuha figurative dhe jofigurative**

Ky koncept përfshin njohuritë fillestare për gjuhën figurative dhe jofigurative, fantazinë krijuese në zhanre të ndryshme dhe identifikimin e formave të caktuara shprehëse. Trajtimi i

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



kësaj tërësie, në këtë nivel të arsimit, i mundëson nxënësit në zhvillimin e fantazisë krijuese në zhanre të ndryshme dhe në identifikimin e formave të caktuara shprehëse të cilat ndihmojnë krijimin e individualitetit.

## **Kritika, teoria, historia**

Në kuadër të kësaj tërësie përfshihen njohuritë elementare për koncepte të kritikës, teorisë dhe historisë letrare. Nëpërmjet kritikës, teorisë dhe historisë, nxënësi mëson të distancohet ose identifikohet me personazhe, ngjarje, individualitete e modele shprehëse, duke interpretuar dhe debatuar për tema dhe autorë. Nxënësi zhvillon konceptet njohëse dhe vlerësuese të elementeve të ndryshme të teksteve, të caktuara për këtë nivel.

## **Sistemi i gjuhës**

Në kuadër të kësaj tërësie nxënësi përvetëson kategori themelore gjuhësore nga fushat e fonetikës, morfologjisë, sintaksës, leksikut, drejtshqiptimit dhe drejtshkrimit. Përvetësimi i sistemit gjuhësor realizohet përmes zhvillimit të shkathtësive të komunikimit që lidhen me forma të thjeshta të teksteve letrare dhe joletrare, duke bërë dallimin e tingujve, simboleve, shenjave etj., duke pasuruar fjalorin, zhvilluar format elementare fonetike, morfologjike e sintaksore; duke përvetësuar rregulla elementare drejtshkrimore si dhe duke zhvilluar format e thjeshta të shkrimit.

## **4. Rezultatet e të nxënit**

Rezultatet e të nxënit janë hartuar mbi bazë të koncepteve themelore të fushës. RN për fushën *Gjuhët dhe komunikimi* përmbajnë në vete kërkesat që nxënësi duhet t'i arrijë pas përfundimit të çdo shkalle.

RN-të përmbajnë njohuritë, shkathtësitë, qëndrimet dhe vlerat të cilat zhvillohen dhe thellohen gradualisht nëpër shkallë, duke pasur parasysh zhvillimin fizik dhe psikomotorik të nxënësve. Këto rezultate mundësojnë arritjen e gjashtë kompetencave të përcaktuara në kornizën e kurrikulës. Rezultatet e të nxënit mundësojnë demonstrimin e shkathtësive të komunikimit, zgjidhjen e një problemi, zbatimin e ideve abstrakte për situata konkrete, shfrytëzimin e teknologjisë së përshtatshme, aplikimin e parimeve etike për vendimmarrje, punën si një anëtar i ekipit për të arritur qëllimet e përbashkëta, bisedën për tema personale dhe kulturore.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

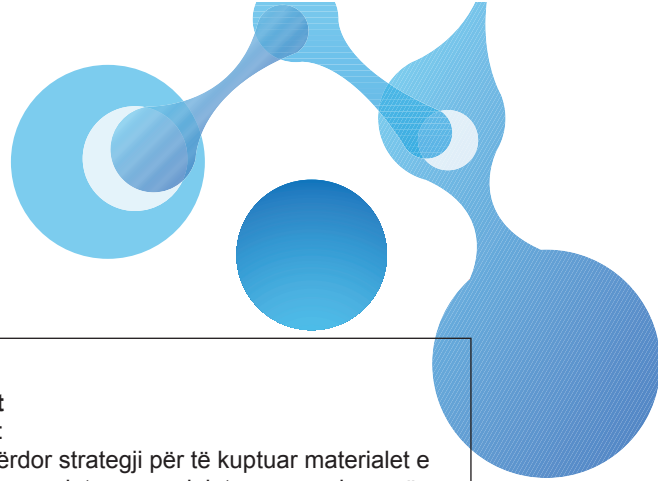
## REZULTATET E TË NXËNIT TË FUSHËS GJUHËT DHE KOMUNIKIMI PËR SHKALLËT 1 DHE 2

Shkalla 1 Klasa përgatitore,I,II (mosha 5-8)	Shkalla 2 Klasa III,IV,V (mosha 8-11)
<b>NJOHURITË, TË KUPTUARIT DHE SHKATHTËSITË</b> që zhvillohen te nxënësi/ja përmes: të dëgjuarit dhe të folurit; të lexuarit; dhe të shkruarit.	
<b>Të dëgjuarit dhe të folurit</b> Nxënësi/ja: <ol style="list-style-type: none"><li>5. Shkëmben ide gjatë diskutimit, bën pyetje dhe përgjigjet duke përdorur mimikën, fjalë dhe fjali të thjeshta;</li><li>6. Identifikon elementet kryesore dhe konceptet nga tregimet e thjeshta (ngjarjen, personazhet etj.), dallon gjuhën figurative nga ajo jofigurative;</li><li>7. Jep përshtypjen për një tekst të shkurtër letrar;</li><li>8. Përdor përvojat personale në bashkëbisedim;</li><li>9. Përdor përvojat personale që lidhen me shqetësimet, me interesat dhe me vetëbesimin e tij nëpërmjet bisedave dhe diskutimeve</li><li>10. Ndjek rregulla elementare dhe përgatit materiale për organizimin e shfaqjeve, ekspozitave në klasë dhe paraqitjeve para ekranit.</li><li>11. Përcjell informacione nga mjete audio-vizuele (TV, kompjuter etj.)</li></ol>	<b>Të dëgjuarit dhe të folurit</b> Nxënësi/ja: <ol style="list-style-type: none"><li>1. Përdor format më komplekse të gjuhës për të komunikuar me të tjerët për përmbajtjen dhe qëllimin e teksteve.</li><li>2. Identifikon pikat kryesore të bisedave të thjeshta dhe tregimeve që janë lexuar me zë, duke përdorur fraza apo fjali të thjeshta. Dëshmon prirjet e veta në lojërat skenike.</li><li>3. Interpretonte tekste letrare, duke u nisur nga komentimi i ngjarjes, ideve, personazheve, rrëfimit, figurave.</li><li>4. Dallon tekstin letrar nga ai joletrar;</li><li>5. Paraqet qëndrimin e tij nëpërmjet gjuhës dhe formave të thjeshta të komunikimit për çështje shoqërore që lidhen me interesat, me shqetësimet dhe me besimin e mjedisit ku jeton.</li><li>6. Ndjek rregullat e paraqitjes në organizimin e shfaqjeve të caktuara dhe përzgjedh punimet për to.</li><li>7. Interpretonte idenë kryesore të një teksti duke e dalluar nga detajet.</li><li>8. Identifikon dhe përdor kategoritë gramatiko-re;</li><li>9. Përdor informacione nga mjete audio-vizuele (TV, kompjuter etj.)</li><li>10. Bën pyetje që lidhen me tekste të caktuara dhe të jep përgjigje përkatëse;</li></ol>



# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



## Të lexuarit

Nxënësi/ja:

1. Përdor strategji për të lexuar me kënaqësi tekste të thjeshta, mëson fjalë të reja, dallon fjalën, fjalinë si dhe elementet e përdorimit të gjuhës;
2. Lexon me zë tregim të shkurtër dhe përdor pjesë plotësuese të tekstit (foto, vizatim etj.).
3. Zhvillon shkathtësitë për të lexuarit e kuptim-shëm
4. Përflet apo parafrazon tekstet që ka lexuar;
5. Identifikon elementet kryesore të një teksti të shkurtër: ngjarjen, personazhet etj., dallon gjuhën figurative (metaforike) nga ajo jofigurative. Jep përshtypje në lidhje me një tekst të shkurtër letrar a joletrar.
6. Identifikon të dhënat kryesore dhe konceptet nga tregimet e thjeshta.
7. Lexon rregulla elementare dhe përgatit materiale për organizimin e shfaqjeve, ekspozitave në klasë dhe paraqitjeve para ekranit;
8. Lexon materiale të ndryshme nga mjete audio-vizuale.

## Të lexuarit

Nxënësi/ja:

1. Përdor strategji për të kuptuar materialet e lexuara letrare apo joletrare: poezi, prozë, letër, biografi, lutje, raport, reklamë etj.) duke identifikuar nivele të lexim-kuptimit dhe duke bërë dallimin e gjuhës figurative nga ajo jofigurative;
2. Identifikon pjesën themelore të ngjarjeve të tregimeve të lexuara me zë, duke përdorur fjalë të rëndësishme ose objekte vizuale (fotografi, vizatime etj.) si dhe Identifikon kategoritë gramatikore;
3. Dallon tekstet letrare nga ato joletrare;
4. Interpretin vepra letrare, duke nisur nga komentimi i ngjarjes, ideve, personazheve, rrëfimit, figurave, si: hiperbola, litota, metafora, dhe nxjerr një përfundim për tekstin letrar apo joletrar (për poezinë, tregimin, pjesën dramatike, raportin, reklamën, biografinë etj.).
5. Përdor strategjinë e lexim-kuptimit duke interpretuar idenë kryesore të një teksti dhe duke e dalluar atë nga detajet;
6. zhvillon aftësitë imagjinative dhe kreative;
7. Identifikon kategoritë gramatikore në tekste të ndryshme letrare dhe joletrare.

## Të shkruarit

Nxënësi/ja:

1. Përshkruan tekste sipas modeleve dhe shkruan për të komunikuar idetë e veta me të tjerët nëpërmjet fjalëve, fjalive dhe teksteve të shkurtra;
2. Praktikon teknika që janë specifike për krijime përkatëse dhe i përdor në aktivitete të caktuara;
3. Shkruan tekste shumë të shkurtra për jetën dhe dëshirat e tij;
4. Vizaton diçka të thjeshtë mbi bazë imagjinare dhe shkruan disa fjali për përmbajtjen e figurës që ka vizatuar;
5. Shkruan fjalët duke parë figura;
6. Shkruan fjali të thjeshta në kohën e tashme, të kryer dhe të ardhme;
7. Përdor drejt shkronjat e mëdha në fillim dhe përgjatë fjalisë;
8. Përdor drejt shenjat kryesore të pikësimit;
9. Përdor teknologjinë informative (për të shkruar fjalë, fjali, numra, simbole, tinguj, vizatime etj.

## Të shkruarit

Nxënësi/ja:

1. Praktikon formën e caktuar të një teksti letrar apo joletrar;
2. Zhvillon aftësinë e korrigjimit të gjuhës së teksteve;
3. Shkruan një tekst të thjeshtë (ese, tekst të ndryshëm);
4. Shkruan lloje të ndryshme të teksteve letrare dhe joletrare, për tema të caktuara;
5. Shkruan për një situatë imagjinare;
6. Shkruan, sipas dëshirës apo me detyrë, tekste që promovojnë vlera të individit e të shoqërisë, lojës, ambientit, familjes, shkollës etj.
7. Përdor rregulla të drejtshkrimit;
8. Përdor drejt shenjat e pikësimit;
9. Përdor teknologjinë informative (kompjuterin, printerin) për të shkruar e vlerësuar një tekst, ngjarje, personazh e ide.

## II. QËNDRIMET DHE VLERAT që zhvillohen te nxënësi/ja:

Nxënësi/ja:

- Komunikon mirë
- Merr pjesë në diskutim
- Bashkëpunon
- Kërkon dhe jep ndihmë
- Respekton mendimin e të tjerëve
- Përqendrohet
- Zhvillon personalitetin dhe humanitetin
- Merr iniciativa dhe tregon interesim për qasje të ndryshme
- Motivohet për zhvillimin e shkathtësive
- Zhvillon imagjinatën dhe kreativitetin për zgjidhjen e problemeve
- Përdor teknologjinë informative
- Dëshmon vullnet dhe gatishmëri për punë individuale dhe në grupe
- Respekton parimet e të tjerëve
- Tregon vetëbesim për punë të pavarur
- Përdor imagjinatën dhe kreativitetin
- Është i pavarur në vendimmarrje dhe në veprime
- Bën pyetje dhe përgjigjet në mënyrë të përgjegjshme
- Kritikon duke u mbështetur mbi argumente
- Shfaq kureshtje për hulumtimin
- Kujdeset për veten, për të tjerët dhe për ambientin.

## III. AFTËSITË DHE SHKATHTËSITË që zhvillohen te nxënësi/ja:

e nxënësit/es:

- Të komunikuarit
- Të dëgjuarit
- Të folurit
- Të shkruarit
- Të lexuarit
- Të kuptuarit
- Përdorimin e Teknologjisë Informative
- Zgjidhjen e problemeve
- Aftësitë e të menduarit
- Përpunimin e informacionit
- Të menduarit krijues

## IV. Njohuritë dhe konceptet specifike të fushës

- Komunikim verbal dhe joverbal.
- Tingull, fjalë, grupe fjalësh, fjali.
- Shqiptim, intonacion, theks, ritëm.
- Poezi, përralla, tregime, fabula, gjëegjëza.
- Urim, kartolinë, njoftim.
- Llojet e fjalive sipas intonacionit.
- Gjymtyrët kryesore dhe gjymtyrët e dyta.
- Kategoritë gramatikore të emrit, mbiemrit, foljes, përemrit dhe numërorit.
- Parafjalë, lidhëz.
- Shenjat e pikësimit.

## 5. Udhëzime metodologjike

Procesi i mësimdhënies për fushën *Gjuhët dhe komunikimi* duhet të bazohet në nevojat dhe interesat e nxënësve, në funksion të zhvillimit të individualitetit dhe kreativitetit të tyre. Mësimdhënësit duhet të ndihmojnë nxënësit që nëpërmjet mësimin dhe qasjes së integruar, duke i lidhur me situata e tema jetësore si dhe me tema nga fushat e tjera kurrikulare. Arritja e suksesshme e tyre bëhet nëpërmjet përmbajtjeve programore metodave, formave,

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



mjeteve si dhe strategjive e teknikave adekuate të mësimdhënies dhe mësimnxënies. Të gjitha janë çelës kryesor për arritjen e kompetencave. Për arritjen e rezultateve për tema të caktuara ndërkurrikulare si: edukimi qytetar, edukimi për paqe, ndërvarësia, edukimi për media, arsimit për zhvillim të qëndrueshëm.<sup>6</sup> Trajtimi i temave për diasporën mësimdhënësi duhet të planifikojë dhe oragnizojë mirë mësimdhënien dhe të nxëniet për arritje të suksesshme të rezultateve për këto përmbajtje. Mësimdhënia duhet të planifikohet në mënyrë që nxënësi të nxëniet e nxënësve të jetë aktiv në të gjitha situatat praktike për zbatimin e njohurive gjuhësore. Ata duhet të nxiten të komunikojnë së bashku, të përdorin gjuhën qartë gjatë komunikimit në klasë dhe në jetën e përditshme. Në këtë nivel komunikimi efektiv arrihet nga nxënësit me metodën e bashkëbisedimit, por nuk duhet lënë anash as metodat tjera, gjithmonë duke pasur parasysh njohuritë paraprake, interesat dhe nevojat e nxënësve.

## 6. Udhëzime për vlerësim

Për fushën *Gjuhët dhe komunikimi* vlerësimi bëhet me qëllim të mbledhjes, sistemimit, evidentimit dhe raportimit të të dhënave për arritjet e nxënësve gjatë gjithë procesit të mësimnxënies. Vlerësimi për këtë fushë nxënësve u siguron informacione për nivelin e përvetësimit dhe të arritjes së kompetencave.

Për fushën *Gjuhët dhe komunikimi* vlerësimi duhet të përqendrohet në përvetësimin themelor të lexim-shkrimit si dhe në të dëgjuarit aktiv. Përdorimi i të kuptuarit të asaj që dëgjon - lexon për të shfaqur mendimin e tij, duke përdor fjalë të reja, si dhe angazhimi në tekste të shkruara për të zhvilluar njohuritë e fituara.

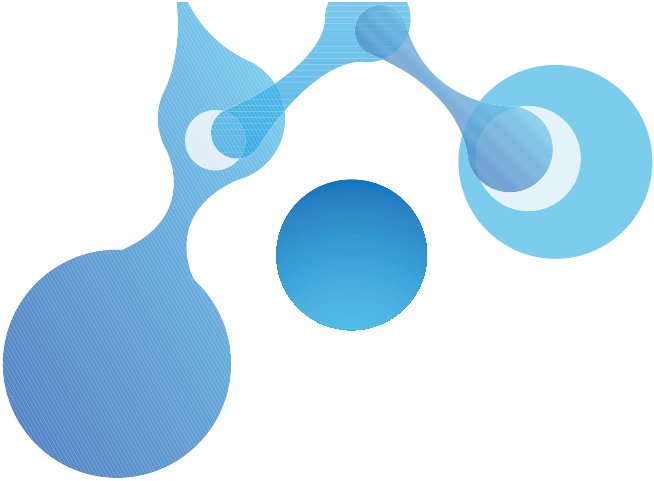
Vlerësimi i shkrim-leximit bëhet si zberthim i leximit me zë të lartë dhe përdoret me qëllim për të matur atë që është më e gjerë dhe më e thellë, siç është qëndrimi për atë që e lexon. Vlerësimi në këtë fushë vë theksin në mbledhjen e informacioneve nga të mësuarit, të kuptuarit e tekstit (dallimin e elementeve bazë të teksteve letrare dhe jo letrare), përdorimin e thjeshtë të fjalëve me kuptim figurativ, paraqitjen e qartë të mendimeve, lidhjen dhe përmbledhjen e tyre. Vlerësimi, po ashtu, duhet të përqendrohet te të shprehurit e qartë, të saktë, (drejtshqiptimi dhe drejtshkrimi) në formë të pavarur dhe kreative.

Vlerësimi duhet të përfshijë raportimin e informacionit të marrë për performancën e leximit-shkrimit, dëgjimit aktiv gjatë punës në grupe dhe duhet të njohë karakteristikat njohëse së bashku me ato motivuese të sjelljes në të shprehurit me gojë ose shkrim.

## 7. Materialet dhe burimet mësimore

Për arritjen e kompetencave përmes fushës *Gjuhët dhe komunikimi* është i rëndësishëm përdorimi i materialeve dhe burimeve të ndryshme mësimore për mësimdhënie dhe nxënie. Për realizimin e rezultateve të fushës dhe arritjen e suksesshme të rezultateve për shkallën e parë dhe të dytë të kurrikulës. Të gjitha mjetet dhe materialet mësimore duhet t'u përmbahen kërkesave të këtyre rezultateve, mundësive psikofizike të nxënësve, përvojave, kulturës dhe stileve të nxënies së tyre. Tekstet shkollore janë vetëm disa nga burimet për marrjen e informacionit, prandaj ato nuk duhet të jenë burim i vetëm; përdoret edhe teknologjia informative. Informacionet mund të merren nga çdo burim i cili ndihmon arritjen e kompetencave

<sup>6</sup> Shih kapitullin VI - Metodologjia e përgjithshme - Udhëzime/ Çështjet ndërkurrikulare



# KURRIKULA BËRTHAMË

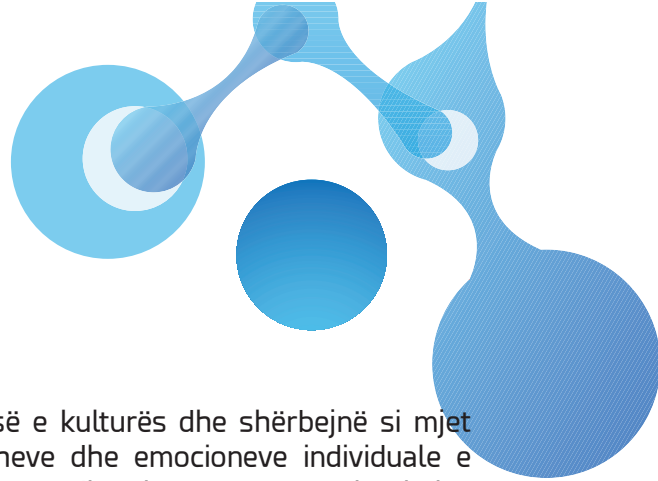
PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

## Artet

Hyrje  
Qëllimi i fushës  
Konceptet e përgjithshme dhe përshkrimi i tyre  
Rezultatet e të nxënit  
Udhëzime metodologjike  
Udhëzime për vlerësim  
Materialet dhe burimet mësimore

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



## 1. Hyrje

Artet (muzika, artet pamore, vallëzimi, drama) janë pjesë e kulturës dhe shërbejnë si mjet universal komunikimi e interpretimi të ideve e mesazheve dhe emocioneve individuale e kolektive. Artet përfshijnë krijimtarinë artistike autoriale por edhe elemente të trashëgimisë kulturore lokale, kombëtare e universale të manifestuar përmes kulturës, artefakteve, objekteve dhe krijimtarisë popullore (këngët, vallet, lojërat, legjendat, përrallat, mitet, etj).

Edukimi artistik u mundëson nxënësve që të kenë vizion, të planifikojnë dhe të caktojnë qëllime, të përcaktojnë metoda të ndryshme si t'i arrijnë ato qëllime, të identifikojnë alternativat, t'i rishikojnë ato, të zgjedhin probleme, të imagjinojnë, të punojnë në grupe dhe të aplikojnë vetë-disiplinë, durim, përqendrim, guxim dhe iniciativë. Me të gjitha këto veprime në fushën mësimore - *Artet*, nxënësit përdorin tërë potencialin e tyre njerëzor, emocional dhe kreativ në mënyrë unike. Të mësuarit përmes arteve e mundëson një nivel të të menduarit më specifik, më kreativ dhe më të avancuar, të bazuar në gjykim, invencion dhe imagjinatë

Fusha kurrikulare *Artet* në Kurrikulën Bërthamë për klasën përgatitore dhe arsimin fillor përfshin lëndët e obligueshme me emërtimet: Edukatë figurative dhe Edukatë muzikore.

Shkolla përmes kurrikulës me zgjedhje (si lëndë të veçanta, module ose si aktivitete/projekte) apo përmes aktivitete jashtëkurrikulare mund t'u mundësojë nxënësve që të marrin pjesë edhe në forma të tjera të shprehjes artistike përpos artit figurativ dhe muzikor siç janë: drama, vallëzimi, ansamblet muzikore fëmijërore, projektet tematike kreative etj.).

## 2. Qëllimi i fushës

*Fusha kurrikulare Artet, në nivelin e parë të arsimit, kryesisht synon të përmbushë këto aspekte themelore:*

- a) Inkurajimin e nxënësve për pjesëmarrje aktive në aktivitete/veprimtari të ndryshme kreative/artistike në muzikë, në arte pamore, në dramë e në vallëzim. Kjo pjesëmarrje aktive mundëson zhvillimin e imagjinatës dhe të shkathtësive të ndryshme të të shprehurit artistik, sipas prirjeve dhe dispozitave individuale të nxënësit.
- b) Njohjen me elementet bazike të gjuhës dhe të komunikimit artistik
- c) Zhvillimin e aftësisë për të vërejtur, përjetuar, çmuar dhe për të vlerësuar të bukurën në art dhe në ambientin e përditshëm që i rrethon nxënësit (shkollë, shtëpi, natyrë, qytet etj.).
- d) Zhvillimin e qëndrimit pozitiv ndaj artit dhe kulturës materiale e shpirtërore popullore si pjesë e shumësisë së identiteteve (si identiteti personal, lokal, kombëtar, global etj.).

## 3. Konceptet e përgjithshme dhe përshkrimi i tyre

Meqë artet e ndryshme kanë specifikat e tyre, janë identifikuar disa koncepte të përbashkëta më të gjera të fushës *Artet*, që janë të shtrira në gjithë sistemin arsimor nga klasa përgatitore deri në klasën e 12-të. Nga këto koncepte të përgjithshme rrjedhin edhe rezultatet e fushës (RNF) dhe temat mësimore të ndryshme me të cilat nëpër klasë të ndryshme do të arrihen rezultatet e të nxënësve për lëndën, fushën dhe kompetenca. Konceptet e përgjithshme janë të organizuara në katër dimensione themelore. Ato janë:

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

- Krijimtaria dhe performanca artistike
- Gjuha dhe komunikimi artistik
- Relacioni art - shoqëri
- Çmuarja dhe vlerësimi estetiko-artistik

**Krijimtaria dhe performanca artistike** - ka të bëjë me veprimtaritë artistike përmes të cilave nxënësit inkurajohen të krijojnë ose/dhe performojnë (marrin pjesë) në aktivitete artistike individualisht ose në grup, sipas prirjeve, dispozitave dhe interesave të tyre. Konceptet kryesore në këtë dimension janë vetë veprimtaritë artistike si: kënga, loja, punimi (vepra artistike), vallja-vallëzimi, shfaqja, koncerti, ekspozita, performanca etj.

**Gjuha dhe komunikimi artistik** - gjuha artistike ka mjetet (elementet) e ndryshme shprehëse (tingujt, vijat, ngjyrat, ritmet, meloditë, harmonitë etj.) dhe rregullat/parimet me të cilat nxënësit mësojnë t'i njohin, kuptojnë dhe të zbatojnë ato për komunikim artistik në mënyra dhe nivele të ndryshme.

Elementet (mjetet) shprehëse artistike që përfshijnë: fjalët, tingujt, ngjyrat, vijat, format, ritmet, lëvizjet, meloditë, harmonitë, kontrastet, etj., të cilat përdoren nga artet e ndryshme, janë koncepte të veçanta nga të cilat do të rrjedhin tema e njësi mësimore në klasat përkatëse.

Me qëllim të komunikimit artistik, në lloje, zhanre e stile të ndryshme artistike nxënësit njohin edhe teknikat e procedurat e ndryshme të përdorimit të mjeteve shprehëse artistike (P.sh. këndimi me imitim, këndimi me nota, improvizimi i ritmit ose melodisë etj., kurse në arte pamore, psh. vizatimi, pikturimi (ngjyrosja), modelimi, kolazhi, mozaiku, etj., janë disa nga teknikat e ndryshme të përshtatshme për nxënësit e klasës përgatitore dhe arsimin fillor.

**Relacioni art - shoqëri** – ka të bëjë me qëndrimet dhe vlerat që zhvillohen duke trajtuar artin në kontekste të ndryshme shoqërore (lokal, regjional, kombëtar, global etj.).

Nxënësit vërejnë dhe përjetojnë vepra artistike nga: gjini, zhanre dhe stile të ndryshme artistike. Njohin dhe vlerësojnë e çmojnë ngjarje e institucione artistike në kontekste të ndryshme shoqërore (lokale, regjionale, kombëtare, globale etj.). Në kuadër të temave e njësi mësimore nxënësit njohin edhe ndonjë krijues, interpret të shquar e zhvillime artistike kryesore që kanë lënë gjurmë në shoqëri, gjithmonë në përputhje me mundësitë përjetuese dhe moshës së nxënësve. Këto koncepte ndihmojnë mësimdhënësit të trajtojnë tema dhe njësi mësimore të veçanta edhe në këtë dimension, kryesisht të shfaqura përmes vlerave dhe qëndrimeve.

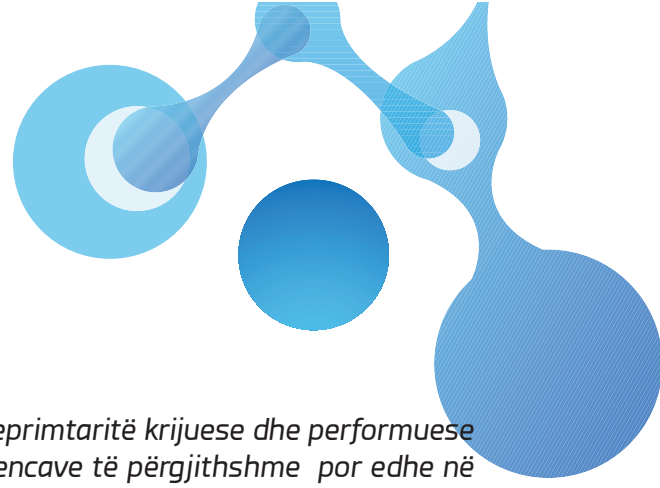
**Çmuarja dhe vlerësimi estetiko-artistik** ka të bëjë me një proces të vazhdueshëm në mësimin artistik që përfshin çdo temë, njësi e orë mësimore dhe përmes së cilit synojmë t'i aftësojmë nxënësit që të përdorin konceptet e mësuara për të gjykuar dhe vlerësuar krijimin dhe performimin artistik vetanak dhe të tjerëve. Edhe këtu kemi të bëjmë me zhvillim të vlerave dhe qëndrimeve.

## 4. Rezultatet e të nxënit

Sipas Kornizës së Kurrikulës të Arsimit Parauniversitar të Kosovës, mësimi në shkollë duhet të jetë i organizuar në mënyrë që secila fushë kurrikulare të kontribuojë në arritjen e kompetencave kryesore (komunikues efektiv, mendimtar kreativ, nxënës i suksesshëm, individ i shëndoshë,

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



kontribues produktiv dhe qytetar i përgjegjshëm).

*Përmes pjesëmarrjes së vazhdueshme të nxënësve në veprimtaritë krijuese dhe performuese artistike, artet kontribuojnë për arritjen e këtyre kompetencave të përgjithshme por edhe në zhvillimin e kompetencave të caktuara artistike:*

- a) komunikimin dhe të shprehurit gjuhësor por edhe artistik,
- b) kreativitetin dhe imagjinatën si shtysë e zhvillimit të mendimit krijues,
- c) aftësitë e ndryshme muzikore (kompetencat artistike) që lidhen me njohjen dhe përdorimin e koncepteve, elementeve artistike dhe teknikave e proceseve krijuese dhe performuese artistike
- d) aftësitë dhe shprehitë e të nxënësve sistematik dhe të qëndrueshëm,
- e) kontributin aktiv dhe produktiv në jetën artistike në shkollë dhe komunitet,
- f) aftësinë për t'u sjellë me përgjegjësi, përkushtim dhe bashkëpunim gjatë krijimit ose performancës artistike

Rezultatet e të nxënësve në fushën kurrikulare *Artet* shtrihen brenda vetë koncepteve të përgjithshme të fushës. Ato janë dhënë në mënyrë më të përgjithshme në kuadër të fushës, por do të specifikohen më konkretisht në kuadër të kurrikulave lëndore për secilën prej lëndëve artistike të kurrikulës bërthamë (art muzikor dhe arte pamore) dhe të atij me zgjedhje (dramë, vallëzim, dizajn, fotografi, kor, orkester etj.). Në klasën përgatitore, mësimi zhvillohet i integruar në kuadër të fushës dhe jo përmes lëndëve të veçanta mësimore.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

REZULTATET E TË NXËNIT TË FUSHËS ARTET PËR SHKALLËN 1 DHE 2	
Shkalla 1, klasa përgatitore, klasa I dhe II (5 - 8 vjeç)	Shkalla 2, klasa III, IV, V (8 – 11 vjeç)
<b>I. NJOHURITË, TË KUPTUARIT DHE SHKATHTËSITË</b>	
<b>1. Krijimtaria dhe performanca artistike</b>	
Nxënësit ,sipas prirjes, dispozitave dhe interesimit individual, zhvillojnë shkathtësi të ndryshme për interpretim artistik në aktivitete artistike muzikore, pamore, vallëzim, aktrim etj.	
<p><b>Nxënësi /ja merr pjesë në aktivitete të ndryshme artistike sipas interesimit dhe prirjes individuale:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Këndon këngë e melodi të thjeshta sipas imitimit;</li> <li>2. Ritmizon vargje, ritme (me zë, me duar dhe me vegla muzikore ritmike për fëmijë);</li> <li>3. Vizaton, ngjyros, e modelon me laps, me ngjyra, me plastelina, me letër e materiale të tjera në mënyrë të lirshme dhe kreative ose në temë të caktuar;</li> <li>4. Imiton, reciton, interpreton role të thjeshta në dramatizim;</li> <li>5. Lëviz në mënyrë kreative e në përputhje me melodinë, ritmin, karakterin shprehës të muzikës etj;</li> <li>6. Përmes lojës imagjinojnë e krijojnë melodi, ritme, shoqërime, lëvizje e vallëzime në mënyrë të lirshme, origjinale dhe kreative ose në temë të caktuar.</li> </ol>	<p><b>Nxënësi/ja zhvillon shkathtësitë performuese (interpretuese) në një apo në më shumë veprimtari artistike:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Këndon individualisht dhe në grup, këngë e melodi sipas imitimit dhe notacionit muzikor me simbole (lule, flutura, katrorë etj.)</li> <li>2. Ritmizon vargje, ritme me zë dhe me vegla muzikore sipas imitimit dhe notacionit muzikor me simbole;</li> <li>3. Krijon forma të ndryshme dy dhe tridimensionale duke përdorur teknika të ndryshme figurative dhe aplikative</li> <li>4. Luan në instrumente muzikore fëmijërore (të Orfit dhe popullore) sipas prirjes dhe mundësive interpretuese (muzike)</li> <li>5. Lëviz dhe vallëzon sipas muzikës së dëgjuar, tekstit dramatik ose mesazhit artistik që dëshirojnë të shprehin</li> <li>6. Krijon ritme e melodi me zë ose instrumente muzikore në bazë të ritmit ose tekstit poetik;</li> <li>7. Krijon lëvizje origjinale kreative sipas muzikës, tekstit letrar ose situatës së caktuar; (vallëzim, dramë)</li> <li>8. Krijon elemente origjinale në interpretimin e rolit të caktuar dhe paraqitjes skenike.</li> </ol>
<b>2. Gjuha dhe komunikimi artistik</b>	
Nxënësit njohin dhe përdorin elementet dhe parimet e gjuhës artistike, proceset dhe teknikat themelore të krijimtarisë artistike në muzikë, arte pamore, art dramatik dhe në vallëzim.	
<p>Nxënësi/ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Përmes përceptimit dhe përjetimit artistik njih (vërejnë) elementet kryesore të gjuhës artistike përkatëse, p.sh: <i>përmes dëgjimit muzikor, vrojtimit të veprave artistike në tekste, katalogje, në ekspozita, në video-prezantime, në internet etj.) dhe në krijimet e veta</i> vëren dhe dallon tingullin, vijat, ngjyrën, ritmin, melodinë, formën, dimensionin, raportin, kontrastin, teksturën etj.).</li> </ul>	<p>Nxënësi/ja</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Identifikon dhe përdor në mënyrë origjinale dhe kreative elementet artistike për komunikim artistik të ideve e mesazheve të tyre, p.sh, njih dhe përdor mënyra të ndryshme të trajtimit të elementeve shprehëse (ritmin, melodinë, harmoninë, formën, dinamikën, tempon, karakterin shprehës, vijat, ngjyrat, formën, lëvizjet, gjestet, emocionin etj.) për të komunikuar idetë personale, mesazhet, emocionet etj.</li> </ul>



# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

<b>3. Relacioni art - shoqëri</b> <b>Nxënësit kuptojnë zhvillimin dhe ndikimin e artit në shoqëri dhe anasjelltas në kontekstin historik, social dhe kulturor.</b>	
Nxënësi/ja: <ol style="list-style-type: none"><li>Vëren dhe identifikon lloje të ndryshme të arteve (p.sh. muzikën vokale, instrumentale, portretin, peizazhin etj.).</li><li>Vëren dhe identifikon llojet e institucioneve artistike (galeri, teatër, muze, sallë koncertale etj.).</li><li>Emërton disa (se paku 4 krijues, interpretë të njohur të gjinive e zhanreve të ndryshme të krijimtarisë artistike globale e kombëtare.</li></ol>	Nxënësi/ja: <ol style="list-style-type: none"><li>Rinjuh vepra artistike ndaj të cilave është ekspozuar gjatë mësimit (rinjuh këngën, veprën muzikore, pikturën etj.).</li><li>Emërton dhe dallon gjinitë dhe zhanret e ndryshme artistike</li><li>Prezanton funksionin e disa institucioneve të ndryshme artistike</li><li>Dallon, krahason dhe prezanton krijues përformues dhe formacione interpretuese të zhanreve dhe stileve të ndryshme artistike në nivel kombëtar dhe global.</li></ol>
<b>4. Çmuarja dhe vlerësimi estetiko-artistik</b> <b>Nxënësit aplikojnë gjykim dhe vlerësim kritik të veprave artistike në muzikë, arte pamore, art dramatik dhe vallëzim, duke u bazuar në të kuptuarit e filozofisë së artit dhe parimet estetike.</b>	
Nxënësi/ja: <ol style="list-style-type: none"><li>Shpreh reagimin personal e emocional ndaj përjetimit të veprës artistike me disa fjali të thjeshta gjatë bisedës dhe vrojtimit, me lëvizje, mimikë, me mjete shprehëse të tjera etj.</li><li>Çmon dhe vlerëson performancën/krijimet artistike vetanake dhe të tjerëve me fjalor shumë të thjeshtë (p.sh. <i>ai/ajo këndoi mirë, pastër, më pëlqejnë ngjyrat që ke përdor, nuk e ke vizatuar mirë formën e topit etj.</i>)</li></ol>	Nxënësi/ja: <ol style="list-style-type: none"><li>Çmon dhe vlerëson krijimet dhe performancat artistike (vetanake dhe të tjerëve) duke përdorur terminologji adekuate dhe konceptet e fushës</li><li>Komenton veprat artistike dhe shquan elementet karakteristike shprehëse të përdorura p.sh. <i>ky vizatim është i mirë, ose forma e pemës nuk është mirë, për shkak se...ai/ajo këndoi mirë me ritëm por melodia nuk ishte e saktë etj.</i> Mua nuk më pëlqen që ke përdor me tepri ngjyrën x, sepse...pra me gjykim kritik për aq sa lejon moshën dhe aftësia e tyre përjetuese e veprave)</li></ol>
<b>II. QËNDRIMET DHE VLERAT</b> që zhvillohen te nxënësi/ja:	
<ul style="list-style-type: none"><li>Kërshëria</li><li>Vetëbesimi</li><li>Dëshira për shprehje dhe komunikim në mënyrë të pavarur</li><li>Pjesëmarrja aktive</li><li>Shoqërimi</li><li>Bashkëpunimi</li><li>Respekti për veten dhe për të tjerët</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>Qëndrimi pozitiv ndaj artit dhe së bukurës në natyrë dhe në art</li><li>Qëndrimi pozitiv ndaj trashëgimisë kulturore kombëtare</li><li>Qëndrimi pozitiv dhe respekti ndaj kulturave të ndryshme</li><li>Bashkëpunimi dhe përgjegjësia</li><li>Përqëndrimi dhe durimi</li></ul>
<b>III. AFTËSITË DHE SHKATHTËSITË</b> që zhvillohen te nxënësi/ja:	
<ul style="list-style-type: none"><li>Të vërejturit/të dëgjuarit/aftësitë perceptuese (Aftësia për të vërejtur dhe për të dalluar ritmin dhe harmoninë (tingullore, ngjyrash, formash, strukturash, karakteresh, lëvizjesh etj.)</li><li>Aftësitë përjetuese artistike</li><li>Vëmendja dhe memorizimi</li><li>Vullneti dhe motivacioni</li><li>Iniciativa dhe interesimi</li><li>Imagjinata dhe kreativiteti</li><li>Shkathtësitë muzikore</li><li>Shkathtësitë lëvizore</li><li>Shkathtësitë shprehëse figurative</li><li>Komunikimi dhe të shprehurit artistik multidisiplinar</li><li>Shkathtësia për punë ekipore</li><li>Të menduarit analitik, kritik dhe kreativ</li></ul>	

## IV. KONCEPTET SPECIFIKE

### Mjetet (elementet) Shprehëse:

- Tingulli
- Vija
- Ngjyra
- Forma
- Ritmi
- Melodia
- Harmonia
- Tekstura
- Dinamika
- Forma
- Hapësira
- Ritmi

### Parimet artistike:

- Drejtpeshimi
- Perspektiva
- Lëvizja
- Kontrasti
- Ndryshimi
- Krahasimi
- Theksi
- Ekuilibri
- Tërësia
- Përsëritja

### Teknikat - Veprimtaritë kryesore artistike:

- Këndimi
- Ekzekutimi në instrumente muzikore
- Loja (kreative)
- Vizatimi,
- Ngjyrosja,
- Modelimi
- Vallëzimi
- Dizajni
- Loja teatrale, skeçi, dialogu etj.
- Ekspozita
- Koncerti
- Gjini dhe zhanre artistike
- Muzika vokale
- Muzika instrumentale
- Muzika vokalo-instrumentale
- Muzika skenike
- Muzika popullore
- Muzika zbavitëse
- Muzika artistike
- Valle (balet, moderne, etj.)
- Dramatizim (lojë teatrale)(komedi, tragjedi, mjuzikë)
- Peizazhi
- Portreti
- Natyrë e qetë
- Artet aplikative
- Arti popullor, etj.

## 5. Udhëzime metodologjike

Artet edukojnë në mënyrë të suksesshme për arritjen e kompetencave të parapara në kurrikulën e Kosoës, vetëm nëse gjatë mësimdhënies zbatohen në mënyrë të duhur parimet didaktike dhe metodike përkatëse në secilën prej lëndëve mësimore në fushën-Artet.

Metodologjia e mësimdhënies në lëndët artistike përfshin teknika dhe metoda mësimore specifike për zhvillimin e kompetencave artistike. Në këtë nivel duhet të përdoret kryesisht loja kreative, intuita, mësimdhënia e integruar, e diferencuar (në bazë të prirjeve dhe interesimeve individuale të nxënësit) si dhe qasja konstruktive e të nxënësit me nxënësin në qendër. Përjetimi artistik, nxitja e kërkimit, e imagjinatës dhe liria e të shprehurit e inkurajimi i kreativitetit janë parimet kryesore të metodologjisë së mësimdhënies në fushën e arteve. Qasja integruese tematike e ndërlëndore e ndihmojnë nxënësin që të njohë dhe zbatojë më lehtë konceptet e ndryshme artistike. Më hollësisht, secila lëndë artistike do të trajtojë metodat dhe format e ndryshme të punës në kuadër të kurrikulave lëndore.

Nga perspektiva e fushës artet, në klasën përgatitore dhe arsimin fillor, mund të trajtohen edhe një varg çështjesh ndërkurrikulare që kanë të bëjnë me zhvillimin e qëndrueshëm, njohjen dhe respektimin e të drejtave të fëmijëve, çështjet e barazisë gjinore, çështjet kulturore dhe ndërkulturore, parandalimi dhe luftimi i dukurive negative shoqërore etj.

P.sh. trajtimi i formave e ngjyrave me qasje të barabartë si për djemtë dhe vajzat, trajtimi i rëndësisë së barabartë dhe bashkëpunimit ndërmjet zërave të dy gjinive në muzikë, trajtimi i profesioneve artistike pa dallim gjinor, fetar, racor etj.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



*Ndërvarësia-* Nga perspektiva e arteve, vetë veprimtaritë artistike grupore e trajtojnë këtë temë, ngase p.sh. kur duhet të realizohet një mural, mozaik, kolazh, ose maketë grupore, të gjithë pjesëmarrësit e kuptojnë që pa bashkëveprimin e secilit nuk mund të realizohet tërësia e përbashkët. Muzikimi në ansambël, kor, orkestër realizohet vetëm duke respektuar bashkëveprimin dhe ndërvarësinë.

*Edukimi për media-* Nga perspektiva e arteve, këtu përfshihen çështjet e përdorimit të drejtë të teknologjisë dhe mediave për krijimin dhe shpërndarjen e veprave artistike, por edhe edukimin e shijes estetike për artin që përfaqësohet në media (imazhet, muzika e mirë dhe jo e mirë, shpërndarja e muzikës përmes medimeve, e drejta autoriale, copyright etj.).

*Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm-* Çështjet e zhvillimit të qëndrueshëm, çështjet e realizimit të së drejtës për të jetuar në mjedis të shëndoshë dhe në mirëqenie sociale bazuar, në konventat ndërkombëtare, mund të jenë objekt trajtimi i veprimtarive artistike (muzikës, dramës, vallëzimit, arteve pamore dhe teknikave të ndryshme (postere, grafike, pikturë etj.))

Përdorimi i shprehjes artistike (vizatimit, posterit, këndimit, dramës etj.) për të trajtuar të drejtën e fëmijës për shkollim, për liri e jetë të dinjitetshme, për dukuritë e ndryshme (p.sh. kampanja stop duhanit, stop dhunës ndaj fëmijëve, stop luftës, etj.).

Përdorimi i shprehjes artistike dhe lëndëve artistike për të trajtuar temat e zhvillimit të qëndrueshëm (mbrojtja e ambientit, hapësirave, rregullit, lobimi për jetë të shëndetshme etj) është një mundësi shumë e mirë e trajtimit të çështjeve ndërkurrikulare edhe e integritetit ndërlëndor. Por edhe vete përdorimi i materialeve recikluese për të krijuar art, kujdesi ndaj letrës, drurit, ambientit të shkollës, lagjes, shtëpisë, fshatit e qytetit, janë pjesë e punës edukative-arsimore për vetëdijësimin për ambient të shëndoshë.<sup>7</sup>

## 6. Udhëzime për vlerësim

Vlerësimi në fushën kurrikulare *Artet*, kërkon kujdes të veçantë dhe mbështetet në parimin didaktik të individualizimit, ngase çdo nxënës ka predispozita dhe prirje të ndryshme për format e ndryshme të shprehjes artistike. Andaj, në vlerësim duhet të përfshihen: motivimi/kurajo(guximi), pjesëmarrja, imagjinata, shprehja origjinale dhe kreative, interesimi, përjetimi artistik, interpretimi, krijimi dhe përformimi artistik.

Arritjet në fushën e artit janë individuale, andaj edhe duhet të vlerësohen si të tilla, duke shfrytëzuar vlerësimin për motivim dhe inkurajim të zhvillimit të aftësive të tyre krijuese e shprehëse.

Në art duhet të vlerësohet interesimi dhe pjesëmarrja edhe në punë grupore në aktivitete të ndryshme artistike që organizohen në klasë, në shkollë dhe në komunitet.

Vlerësimi në *Arte* duhet të jetë në funksion të matjes së nivelit të arritjes së kompetencave artistike dhe gjithëherë të synojë përmirësimin e performancës së nxënësit. Vlerësimi i vazhdueshëm i kombinuar me vetë-vlerësimin dhe vlerësimin nga moshatarët, në çdo orë apo veprimtari artistike është në funksion të nxitjes për më tepër kreativitet, origjinalitet dhe zhvillim të kompetencave artistike.

<sup>7</sup> Shih kapitullin VI - Metodologjia e përgjithshme - Udhëzime / Çështjet ndërkurrikulare



# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

P.sh. në nivelin e parë, të vlerësohet interesimi i nxënësve, pjesëmarrja aktive, të shprehurit artistik në forma e lëmi të ndryshme, teknikat e përdorura, saktësia dhe pedanteria në punë, puna grupore dhe përgjegjësia, niveli i të kuptuarit e shprehjes artistike, aftësia për prezantim dhe shpjegim të përjetimeve të tyre artistike, kurse në rastin e krijtarisë apo kreativitetit, duhet të lavdërohen dhe motivohen nxënësit kreativë, por jo të dënohen apo të ndëshkohen nxënësit që nuk janë të shquar me kreativitet të theksuar.

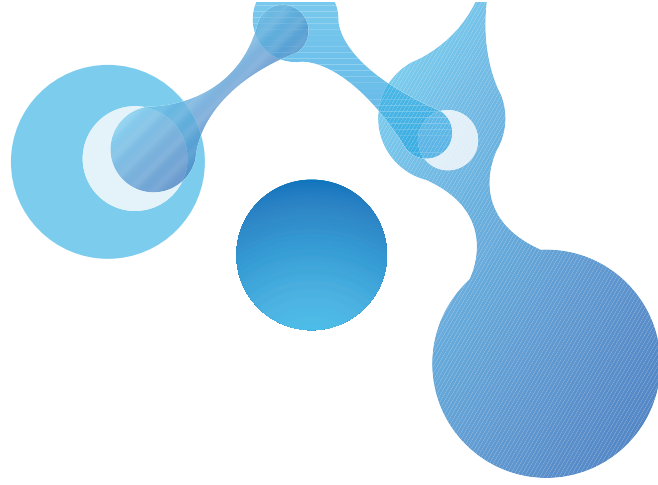
Janë një varg instrumente të vlerësimit që mund t'i përdorë mësimmshënësi për të vlerësuar progresin e arritjeve të kompetencave artistike të nxënësve. P.sh. :Lista e kontrollit për këngët (edhe sasinë/numrin e këngëve në të cilat merr pjesë nxënësi por edhe për cilësinë e këndimit), kuize, lojëra, teste të ndryshme (vizuale e dëgjimore), Porftolio e punimeve artistike, esetë dhe punimet me shkrim, prezantimet e përgatitura për krijues, vepra, zhanre (me gojë, me shkrim me teknologji, PPT, videoprezantim, etj).

## 7. Materialet dhe burimet mësimore

Artet kanë mjetet e tyre shprehëse, teknikat dhe procedurat specifike që kushtëzojnë përdorimin e materialeve të ndryshme për realizimin e përmbajtjeve nga kjo fushë kurrikulare. P.sh. në artin figurativ materiali mësimor përkon me materialin e punës, si: letra, pëlhura, plastelina, materiale organike (gjethe, drithëra, materiale recikluese etj.). Përpos materialeve, shfrytëzohen edhe burime të ndryshme mësimore si: teksti shkollor, fotografitë, videoja, burimet nga interneti etj. Në artin muzikor material kryesor është vetë tingulli muzikor që prodhohet nga zëri i njeriut ose nga instrumentet muzikor. Burimet mësimore në artin muzikor përfshijnë edhe tekstin shkollor, instrumentet muzikore dhe burimet tingëllore (CD përkatëse, CD muzikore, DVD, incizime nga interneti, programet televizive, videoprezantimet muzikore, koncertet publike etj.) andaj për të realizuar këto burime, shkolla duhet të sigurojë kushtet e duhura (lap-top, projektorë, lidhje interneti, vizitat në galeri, muze, etj.) në mënyrë që mësimmshënësit nga kjo fushë të përdorin sa më shumë burime për konkretizimin e mësimin.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



## Matematika

Hyrje  
Qëllimi i fushës  
Konceptet e përgjithshme dhe përshkrimi i tyre  
Rezultatet e të nxënit  
Udhëzime metodologjike  
Udhëzime për vlerësim  
Materialet dhe burimet mësimore

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

## 1. Hyrje

Fusha e matematikës përkufizon arsimimin matematik<sup>8</sup> që shpjegon mbështetjet teorike të matematikës dhe organizon materien duke përshkruar mënyrën se si janë të sistemuara njohuritë, proceset dhe aftësitë themelore matematike. Në të janë të përshkruara kontekstet në të cilat nxënësi përballet gjatë të mësuarit të matematikës dhe problemet matematike në jetën e përditshme.

Fusha kurrikulare e matematikës u mundëson nxënësve që të zhvillojnë aftësitë thelbësore matematike, ndërsa mësimdhënësve u jep mundësinë të gjejnë mënyrën më të mirë të mundshme që t'i nxisin nxënësit e tyre për të mësuar.

Matematika përfaqësohet si fushë dhe lëndë mësimore dhe është organizuar në koncepte të përgjithshme të fushës, në rezultate për shkallë kurrikulare që përshkruajnë njohuritë, aftësitë, shkathtësitë si dhe qëndrimet që nxënësi duhet të përvetësojë në raport me moshën. Radhitja e koncepteve matematike reflekton veçoritë e nivelit dhe shkallës duke shërbyer si bazë për programet mësimore për klasë.

## 2. Qëllimi

Fusha e matematikës ka si qëllim të pajisë nxënësit me modelet e të menduarit matematik, me idetë bazë për strukturat matematikore, si dhe t'u zhvillojë atyre aftësitë për llogaritje dhe zgjidhje të problemeve në jetën e përditshme. Nëpërmjet fushës së matematikës synohet zhvillimi intelektual, aftësimi për të gjykuar nga këndvështrime të ndryshme, si dhe zhvillimi i imagjinatës dhe aftësisë krijuese.

Në klasën përgatitore dhe arsimin fillor fusha e matematikës promovon *përvetësimin themelor të nocioneve dhe koncepteve matematike, përforcim dhe zhvillim*, në identifikimin e simboleve, kryerjen e veprimeve themelore matematikore, matje me instrumente jo standarde dhe standarde, formën e figurave dhe trupave gjeometrikë, grumbullimin e të dhënave, leximin dhe paraqitjen e grafikëve të thjeshtë, si dhe vendosjen e një baze të njohjes dhe qëndrimeve pozitive ndaj matematikës.

Fusha e matematikës si qëllim ka zhvillimin e shkathtësive dhe aftësive të nxënësve për të menduar në mënyrë kritike, zhvillimin e personalitetit të tyre, zhvillimin e shkathtësive për të punuar në mënyrë të pavarur dhe sistematike, nxitjen dhe inkurajimin e ndërtimit të njohurive të reja me qëllim të zbatimit dhe integritit të tyre në fushat e tjera dhe zgjidhjen e situatave problemore në jetën e përditshme.

Po ashtu edhe njëri nga qëllimet e fushës së matematikës është funksionalizimi i dijeve përmes integritit të saj me të gjitha fushat, lidhjen ndërkurrikulare dhe arsimimit të qëndrueshëm përmes të cilave zotërohen kompetencat kryesore.

## 3. Konceptet e përgjithshme dhe përshkrimi i tyre

Në fushën e matematikës zhvillohen dhe përvetësohen kryesisht këto koncepte të përgjithshme matematikore:

<sup>8</sup> Arsimiti matematik është kapaciteti i individit për të formuluar, përdorur dhe interpretuar matematikën në një shumëllojshmëri të konteksteve duke përfshirë arsyetimet, përvetësimin e koncepteve, procedurat, faktet dhe mjetet matematike për zgjidhje të problemeve.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

- numri, algjebra dhe funksioni;
- forma, hapësira, matjet dhe gjeometria;
- përpunimi i të dhënave dhe probabiliteti;

Në shkallën e parë dhe të dytë të kurrikulës trajtohet lidhja konceptuale për numrat, figurat gjeometrike, pozicionin në hapësirë, matjet dhe shkathtësitë për llogaritje dhe zgjidhje të problemeve.

Secili nga këto koncepte ka të bëjë me njohuritë, aftësitë, zotësitë, shkathtësitë, shprehitë dhe qëndrimet matematike, të cilat përdoren për përmbushjen e rezultateve të fushës dhe zotërimin e kompetencave të shkallës së parë dhe të dytë të kurrikulës.

## **Numri, algjebra dhe funksioni**

Kuptimi i numrave (natyrorë 7 shifrorë), marrëdhëniet ndërmjet tyre dhe algoritmin e veprimeve themelore me numra për të paraqitur sasi në botën reale (sasi të njësive që i referohen dukurive si: koha, paratë, pesha, temperatura, distanca, syprina dhe vëllimi), kuptimi i numrave thyesorë, si dhe numrave të plotë. Interpretimi dhe zbatimi i parimeve, procedurave dhe ligjeve algjebrike, përmes numrave simboleve dhe veprimeve themelore me ta, për të modeluar marrëdhënie dhe situata të ndryshme matematikore. Koncepti i funksionit është i kufizuar te funksioni linear, disa lloje përshkrimesh dhe paraqitjesh të tyre. Paraqitja e tyre zakonisht është verbale, simbolike, tabelare dhe grafike. Ekuacionet dhe inekuacionet të thjeshta lineare dhe zgjidhja e tyre dhe zbatimi në jetën e përditshme.

## **Forma, hapësira, matjet dhe gjeometria**

Përvetësimi i kuptimeve themelore (pika, drejtëza, rrafshi) dhe kuptimeve të nxjerura (segmenti, gjysmëdrejtëza, këndi, etj.) si dhe lidhjet ndërmjet tyre. Marrëdhëniet brenda dhe në mes të objekteve dy dhe tridimensionale: marrëdhëniet në mes të elementeve të figurave dhe trupave. Shndërrimi në vlerë numerike i vetive të formave dhe objekteve si: matja e këndeve, distancës, gjatësisë, perimetrit syprinës dhe vëllimit. Arsyetimi dhe vërtetimi për të zbuluar dhe provuar marrëdhëniet gjeometrike.

## **Përpunimi i të dhënave dhe probabiliteti**

Grumbullimi i të dhënave, leximi, kuptimi dhe mënyrat e ndryshme të interpretimit të të dhënave statistikore, nocioni i ngjarjeve, identifikimi i mostrave të rastit dhe parashikimet.

## **4. Rezultatet e të nxënit**

Rezultatet e të nxënit për fushën e matematikës përcaktohen si njohuri, shkathtësi dhe qëndrime që një nxënës duhet t'i fitojë gjatë një procesi të mësimdhënies dhe të nxënit. Përvetësimi i përmbajtjeve programore nga nxënësi demonstrohen si njohuri relevante që atij i parashtrohen. Shkathtësitë që i demonstron nxënësi përfshijnë aftësitë, zotësitë, teknikat dhe metodat për zbatimin e njohurive në arritjen e rezultateve të planifikuara. Qëndrimet e nxënësve ndaj matematikës i vendosin ata drejt angazhimit produktiv të tyre në matematikë.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

## REZULTATET E TË NXËNIT TË FUSHËS SË MATEMATIKËS PËR SHKALLËT 1 DHE 2

Shkalla 1, Klasa përgatitore, I, II (5-8 vjeç)	Shkalla 2, Klasa III, IV, V (8-11 vjeç)
<b>I. NJOHURITË, TË KUPTUARIT DHE SHKATHTËSITË</b> që zhvillohen te nxënësi/ja përmes përvojave mësimore që ndërlihen me: <ol style="list-style-type: none"><li>1. Zgjidhjen e problemeve,</li><li>2. Arsyetimet dhe vërtetimet matematike,</li><li>3. Komunikimin në/përmes matematikë/s,</li><li>4. Lidhjet matematike,</li><li>5. Përfaqësimin matematik,</li><li>6. Promovimin e modelimit matematik,</li><li>7. Strukturimin e të menduarit matematik.</li><li>8. Përdorimin e TIK-ut në/për matematikë.</li></ol>	
<b>1. Zgjidhja e problemeve:</b> <p>Zgjidhja e problemeve është një proces që zhvillon njohuritë e nxënësve në matematikë përmes detyrave ku rezultati dhe procedura e zgjidhjes nuk është e njohur më parë. Nxënësi ndërton njohuri, përshkruan dhe zgjidhë situata problemore që krijohen brenda matematikës dhe në kontekste nga fushat e tjera si dhe nga përvojat e përbashkëta të jetës së përditshme. Nxënësi i mundësohet që të zbatojë dhe të përshtatë një shumëllojshmëri të strategjive për të zgjidhur problemet.</p> <p>Nxënësi/ja:</p>	
<ol style="list-style-type: none"><li>1. Identifikon kërkesat e problemeve të thjeshta;</li><li>2. Përdor mjete dhe metoda themelore për arritje të rezultateve gjatë matjeve të objekteve në klasë dhe në jetën e përditshme;</li><li>3. Kryen veprimet themelore matematikore me numra dyshifrorë;</li><li>4. Zbaton strategji të zgjidhjes së problemave;</li><li>5. Bën vërtetime dhe hetime, që ndihmojnë në të kuptuarit e njohurive dhe zotërimin e shprehive matematike.</li></ol>	<ol style="list-style-type: none"><li>1. Përshkruan kërkesat e problemeve të thjeshta;</li><li>2. Përdor mjete dhe metoda të thjeshta për matjen e formave 2D (D-dimensionale) dhe objekteve 3D;</li><li>3. Kryen veprimet themelore matematikore me numrat deri në shtatë shifrorë dhe kupton numrat e plotë negativë dhe thyesat.</li><li>4. Zhvillon, përzgjedh dhe zbaton strategjitë e zgjidhjes së problemave;</li><li>5. Bën vërtetime, hetime, që ndihmojnë në të kuptuarit e njohurive dhe zotërimin e shprehive matematike.</li></ol>
<b>2. Arsyetimet dhe vërtetimet matematike:</b> <p>Arsyetimi është një proces që zhvillon aftësitë e nxënësve në matematikë përmes konjunkturave matematike, nxjerrje e konkluzioneve logjike, hipoteza dhe të menduarit të tyre kritik, justifikim idesh, analizim të provave dhe ndërtim argumentesh. Nxënësve iu mundësohet përdorimi për arsyetimin, argumentimin dhe vërtetimin si aspekte themelore të matematikës.</p> <p>Nxënësi/ja:</p>	
<ol style="list-style-type: none"><li>1. Demonstron të kuptuarit e konceptit të numërimit përmes numrave, ngjyrave, formave, madhësive, vizatimeve dhe objekteve;</li><li>2. Zbaton shprehje të arsyetimit për të bërë hamendësime;</li><li>3. Dallon dhe klasifikon ligjësi, për të gjykuar për hamendësime nëpërmjet diskutimeve me të tjerët.</li></ol>	<ol style="list-style-type: none"><li>1. Nxjerr rregullat, arsyeton konceptet dhe modelet e thjeshta matematikore, për të hapur rrugën për koncepte të reja;</li><li>2. Zhvillon dhe zbaton shprehje të arsyetimit si klasifikimi, dallimi i marrëdhënieve, përdorimi empirik i kundërshtimit;</li><li>3. Hamendëson dhe gjykon hamendësime;</li><li>4. Argumenton dhe mbron argumentin.</li></ol>



# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



## 3. Komunikimi në/përmes matematikës

Komunikimi matematik është një proces që zhvillon aftësitë e nxënësit për t'i shprehur idetë matematike me rrjedhje logjike që i justifikon ato në audiencë dhe në shoqëri përmes të folurit dhe shkruarit për atë që e bëjnë me simbole, terme, grafike, modeleve dhe shprehje matematikore.

Nxënësve iu mundësohet përdorimi i komunikimit nëpërmjet shenjave, të folurit të lexuarit, të shkruarit, diskutimit, të dëgjuarit, të pyeturit për të organizuar dhe qartësuar të menduarin matematik.

Nxënësi/ja:

<ol style="list-style-type: none"><li>1. Përdor gjuhën natyrore dhe simbolet e thjeshta matematikore për marrjen dhe interpretimin e informacioneve, për përshkrimin e fakteve të thjeshta dhe veprimeve matematikore;</li><li>2. Ndërton struktura themelore të përshtatshme për matematikën duke grumbulluar informacione nga shkolla dhe mjedisi jashtë shkollor;</li><li>3. Komunikon të menduarin matematik nëpërmjet të folurit, të shkruarit, të dëgjuarit duke përdorur gjuhën e përditshme;</li><li>4. Përdor fjalorin fillestar të matematikës për t'u shprehur matematikisht nëpërmjet paraqitjeve të ndryshme;</li><li>5. Krijon paraqitje të koncepteve të thjeshta matematike me mjete konkrete, lëvizje fizike, vizatime, numra, simbole dhe i zbaton në zgjidhje problemash;</li><li>6. Demonstron të menduar të pavarur dhe shprehi punë.</li></ol>	<ol style="list-style-type: none"><li>1. Përdor gjuhën natyrore dhe simbolet matematikore për të organizuar faktet, konceptet, idetë dhe veprimet themelore në matematikë; për të diskutuar me bashkëmoshatarët për rezultatet dhe sfidat e punës së tij;</li><li>2. Përfundon strukturat mendore të ndërtuara më parë, të përshtatshme për matematikën duke parashtruar, pranuar dhe përgjigjur pyetjeve.</li><li>3. Përdor algoritmin e veprimeve me numra për të bërë njehsime me mend.</li><li>4. Komunikon të menduarin e tij matematik (nëpërmjet të lexuarit, të shkruarit, diskutimit, të dëgjuarit, të pyeturit) duke përdorur: gjuhën e përditshme, fjalorin fillestar matematik, paraqitje të ndryshme;</li><li>5. Komunikon të menduarin e tij matematik, duke përdorur simbole matematike;</li><li>6. Krijon paraqitje të koncepteve matematike me mjete konkrete, vizatime numra, simbole, tabela, diagrame;</li><li>7. Lidh konceptet mes tyre dhe i zbaton në zgjidhje problemash.</li></ol>
--	--

## 4. Lidhjet në matematikë

Lidhja matematike është një proces që zhvillon aftësitë e nxënësit për t'i lidhë idetë dhe njohuritë matematike, brenda fushës së matematikës dhe jashtë saj. Nxënësve iu mundësohet për të njohur dhe të përdorur lidhjet e ideve matematikore, për të kuptuar se si idetë matematikore ndërtohen njëra mbi tjetrën dhe për të prodhuar një tërësi koherente si dhe zbatimin e matematikës në kontekste brenda dhe jashtë fushës së matematikës.

Nxënësi/ja:

<ol style="list-style-type: none"><li>1. Bën lidhje të thjeshta mes numërimit dhe koncepteve themelore të gjeometrisë dhe të matjeve.</li><li>2. Bën lidhje ndërmjet njohurive dhe shprehive matematikore me situata nga jeta e përditshme.</li></ol>	<ol style="list-style-type: none"><li>1. Bën lidhje mes njohurive paraprake dhe të reja për ndërtimin e koncepteve të reja në lidhje me numrat deri në shtatëshifrorë, të formave 2D dhe objekteve 3D.</li><li>2. Bën lidhje të njohurive dhe shprehive matematike me situata ose dukuri të marra nga jeta e përditshme, lëndët e tjera, sportet etj;</li><li>3. Bën lidhje ndërmjet koncepteve e procedurave matematikore.</li></ol>
---	---

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

## 5. Përfaqësimet matematike

Përfaqësimi matematike është një proces që zhvillon aftësitë e nxënësit për të përfaqësuar objektet matematikore dhe veprimeve duke përfshirë numra, forma dhe marrëdhëniet. Përfaqëson dhe analizon situata dhe strukturat matematikore. Nxënësve iu mundësohet për të krijuar dhe të përdorur përfaqësitë për të organizuar, regjistruar dhe komunikuar idetë matematikore, zgjidh, përkthye dhe zbatuar përfaqësimet që kanë të bëjnë me zgjidhje probleme matematikore, përdorur përfaqësimet për modele dhe interpretime të fenomene, sociale natyrore dhe matematikore.

Nxënësi/ja:

1. Paraqet numrat, format dhe konceptet e thjeshta matematikore duke i ndërlidhur ato me situata konkrete.

1. Identifikon rregullat themelore për njehsimet me numra; kupton përdorimin e ndryshoreve për zgjidhjen e problemeve nga matematika dhe nga jeta e përditshme.

## 6. Modelimi matematik

Modelimi matematike është një proces që zhvillon aftësitë e nxënësit për të kuptuar format, modelet në kontekste të ndryshme, marrëdhëniet dhe funksionet, paraqitjen dhe analizimin e strukturave matematikore. Nxënësve iu mundësohet për të krijuar dhe të përdorur modelet të ndryshme, paraqit modelet dhe roli i tyre në kontekst, përdor modelet për të përfaqësuar dhe për të kuptuar marrëdhëniet sasiore, interpretuar me modele fenomenet, sociale natyrore dhe matematikore.

Nxënësi/ja:

1. Identifikon vetitë e figurave dhe formave të objekteve të ndryshme;
2. Klasifikon figurat dhe objektet sipas vetive;
3. Krijon modele të thjeshta duke përdorur numrat dyshifrorë, forma dhe objekte nga klasa dhe nga jeta e përditshme;
4. Paraqet numrat, figurat dhe konceptet e thjeshta matematikore duke i ndërlidhur ato me situata konkrete.

1. Përshkruan dhe krijon modele duke përdorur veprimet themelore matematikore në situata të përditshme (p.sh., ekonomisë familjare, statistika elementare për jetë etj.) që lidhen me numrat deri në gjashtëshifrorë, format 2D dhe objektet 3D;
2. Identifikon rregullat themelore për njehsimet me numra;
3. Kupton përdorimin e ndryshoreve për zgjidhjen e problemeve nga matematika dhe jeta e përditshme.

## 7. Strukturimi i të menduarit matematik

Të menduarit matematik është një proces që zhvillon aftësitë e nxënësit për të parashtruar pyetje dhe pritjet nga përgjigjet e mundshme. Nxënësve iu mundësohet për të ndërgjegjësuar për mënyrën, formën, qasjen dhe për llojet e pyetjeve që e karakterizojnë matematikën si dhe llojet e përgjigjeve të pritshme.

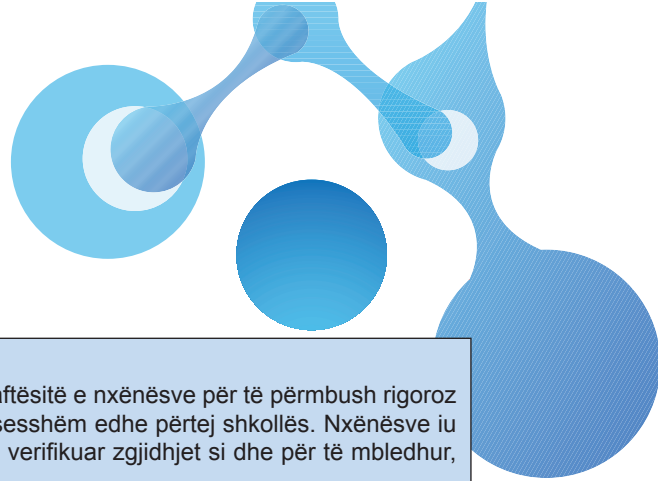
Nxënësi/ja:

1. Ndërton strukturat themelore relevante për matematikën duke filluar nga grumbullimi i informatave nga shkolla dhe nga mjedisi jashtë shkollor.

1. Demonstron të menduar të pavarur dhe shprehi punë; forcon strukturat mendore të ndërtuara më parë, relevante për matematikën duke parashtruar, duke pranuar dhe duke iu përgjigjur pyetjeve.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



## 8. Përdorimi i TIK-ut në/për matematikë

Përdorimi i teknologjisë është një proces që zhvillon njohuritë dhe aftësitë e nxënësve për të përmbush rigoroz rezultatet e të nxënësve të fushës së matematikës dhe ta bëjë të suksesshëm edhe përtej shkollës. Nxënësve iu mundësohet për të përdorë teknologjinë si mjet për të zgjidhur apo verifikuar zgjidhjet si dhe për të mbledhur, komunikuar e zbuluar informacione.

Nxënësi/ja:

1. Përdor mjete të thjeshta për kalkulime dhe matje në mënyrë që të zgjidhë probleme të ndryshme matematikore;
2. Përdor kalkulatorin për të verifikuar saktësinë e zgjidhjes së problemit.

1. Verifikon rezultatin e problemeve matematikore duke përdorur kalkulatorin për të provuar saktësinë;
2. Përdor kalkulatorin për gjetjen e rezultateve kur ka të bëjë me numra të mëdhenj.

## II. VLERAT DHE QËNDRIMET që zhvillohen te nxënësi/ja:

Qëndrimet e individit, bindjet dhe emocionet luajnë një rol të rëndësishëm në interesimin etij, përgjigjen ndaj matematikës dhe përdorimin e saj në jetën e tij. Qëndrimet e nxënësve ndaj matematikës i vendosin ata drejt angazhimit produktiv të tyre në matematikë si:

- Interesimi për matematikën - nëse ata e shohin atë si të dobishme në jetën reale;
- Gatishmëria për të angazhuar në matematikë - ka të bëjë me qëndrimet emocionale dhe besimit personal që e shpie nxënësin drejt përfitimit.

Formimet relevante në këtë fushë janë përfshirë të:

- Kurioziteti;
- Motivimi për mësim;
- Imajjinata në kreativitetin për zgjidhjen e problemeve;
- Insistimi, këmbëngulja dhe fuqia në fokusimin e problemeve;
- Pavarësia në mendime dhe veprime;
- Iniciativa dhe interesi për qasje të ndryshme;
- Organizimi i të menduarit;
- Besimi në forcat vetjake;
- Besimi në përdorimin e teknologjisë;
- Dëshira për njohuri matematikore;
- Formimi human dhe zhvillimi i personalitetit;
- Kritikë konstruktive;
- Pavarësia në mendime;
- Gatishmëria për bashkëpunim;
- Prania e kritikave dhe gatishmëria për kritikë konstruktive;
- Gatishmëria për gara fer;
- Kuraja për të kërkuar përkrahje/ndihmë;
- Qëndrimi i hapur ndaj përkrahjes së të tjerëve;
- Qëndrimi ndaj pyetjeve dhe kërkesave;
- Vullneti;
- Toleranca;
- Respekti për saktësinë, përpjekjet personale dhe ato në grup;

### III. AFTËSITË DHE SHKATHTËSITË që zhvillohen te nxënësi/ja:

- Identifikim,
- Përshkrim,
- Zbatim,
- Njehsim,
- Matje,
- Vlerësim,
- Skicim,
- Krijim modelesh,
- Qasje problemeve nga perspektiva të ndryshme.

### IV. KONCEPTET SPECIFIKE DHE NJOHURITË

Numrat, algebra dhe funksioni, forma, hapësira, matja dhe gjeometria, përpunimi i shënimeve dhe probabiliteti

- Numrat natyrorë dhe të plotë,
- Veprimet themelore me numra,
- Ekuacionet, inekuacionet dhe funksionet,
- Forma e figurave të rregullta ( trekëndëshi, katrori, drejkëndëshi dhe rrethi),
- Hapësira – objektet gjeometrike dhe trupat e rregullt gjeometrik (kubi, kuboidi, piramida, pirzma dhe sfera)
- Matjet (e gjatësisë, perimetri dhe syprina) e figurave të rrafshta,
- Të dhënat (elemente themelore të statistikës) grumbullim të shënimeve, mostra, prova, mesi aritmetik.

## 5. Udhëzimet metodologjike

Përzgjedhja e metodave është kompetencë e mësimitdhënësit të fushës. Ajo bëhet në përshtatje me nevojat dhe kërkesat e nxënësve, me natyrën e përmbajtjes tematike mësimore dhe të rezultateve të kompetencave për shkallën e parë dhe të dytë kurrikulare, me bazën didaktike dhe me nivelin e formimit të nxënësve, duke i dhënë secilit mundësinë të shfaqë dhe të zhvillojë potencialin që zotëron brenda vetes.

Mësimitdhënësi është i lirë të përdorë metoda mësimore bashkëkohore ndërvepruese dhe gjithëpërfshirëse, teknika e forma të shumëllojta të punës dhe një kompleks të tërë procedurash. Këto metoda duhet të jenë në funksion të nxitjes së mendimit të pavarur, kritik e krijues. Metodatat dhe teknikat e punës me nxënës duhet të jenë të kombinuara dhe të shumëllojta, të jenë në funksion të arritjeve të rezultateve të të nxënësve dhe të zbatimit në jetën e përditshme.

*E tërë kjo kërkon nevojën për strategji të ndryshme të mësimitdhënies, të cilat përshtaten me nevojat e nxënësve si:*

- zotërimin e kompetencave kryesore të të nxënësve të shkallës së parë dhe të dytë të kurrikulës, përmes matematikës;
- lidhjen e matematikës në ruajtjen e koherencës vertikale dhe horizontale të saj;
- zbatimin praktik të matematikës, brenda dhe jashtë klasës në situata të jetës reale;
- formimin dhe forcimin e aftësive matematikore bazuar në hetimin;
- zgjidhjen e problemave dhe shumëllojshmërisë së strategjive për zgjidhjen e tyre;
- veçoritë e punës individuale dhe të punës në grup;
- përdorimin e burimeve të shumëllojshme të informacionit;
- të mësuarit gjatë gjithë jetës;
- qëndrimi pozitiv ndaj lëndës së matematikës dhe vlerësimin të përdorimit të gjithanshëm të saj në gjitha fushat duke përfshirë edhe arsimin për zhvillim të qëndrueshëm;
- nxitjen e bashkëveprimit mësues-nxënës duke pasur parasysh gjithëpërfshirjen.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



Po ashtu, matematika dhe mësimdhënia e saj do të ketë parasysh të zhvillojë çështjet ndërkurrikulare përmes temave që janë në interes për shoqërinë për një ndikim në formimin e personalitetit të nxënësit:

- zhvillimin personal dhe shkathtësitë për jetën, për një edukim qytetar, që matematika i ofron përmes temave si forma të ekspozitave kulturore, planifikimit të buxhetit personal etj.;
- zhvillimin për edukim për paqe, që arrihet përmes temave që paraqesin shkakun dhe pasojën me ndikim në tolerancë, barabarësi dhe ato shoqërorë në zgjidhjen e problemeve;
- krijimin e një kulture të punës në grupe përmes temave dhe projekteve si: mbrojtja e mjedisit, ekonomia familjare, shëndeti, ndikimi i teknologjisë, zhvillimi ekonomik i vendit, që sigurohet përmes ruajtjes dhe përdorimit të qëndrueshëm të pasurive natyrore dhe të krijuar nga njeriu, etj.;
- formimin personal për përdorim të mediave të shkruara dhe ato digjitale në sigurimin e informatave relevante, komunikimin dhe arsyetimin e problemeve.
- formimin personal në arsim për zhvillim të qëndrueshëm, me ndikim në ndryshimet klimatike, në ngrohjen globale, përfshirjes sociale, demografike dhe migrimit, mësimin elektronik, krijimit të modeleve, shembuj problemesh për mjedisin, energji e pastër, ambientit, popullacioni, problemi i ruajtjes së shëndetit dhe varfëria globale.<sup>9</sup>

## 6. Udhëzime për vlerësim

Vlerësimi si proces përfshin qëllimin, planifikimin, mbledhjen, sistemimin, evidentimin dhe raportimin e informacioneve që shërbejnë për të gjykuar mbi arritjen e rezultateve të të nxënësit.

Gjatë vlerësimit mësimdhënësi, duhet të ketë parasysh rezultatet e të nxënësit për klasë dhe arritjen e rezultateve për këtë shkallë të fushës dhe kompetencave. Po ashtu, ai duhet ta konsiderojë vlerësimin si pjesë të pandashme të mësimin, t'i angazhojë nxënësit në procesin mësimor dhe t'i aftësojë ata për punë të pavarur.

Në këtë nivel, vlerësimi duhet të përqendrohet në matjen e përvetësimit të nocioneve themelore matematikore.

Gjatë vlerësimit mësimdhënësi është i pavarur në zgjedhjen e llojeve, metodave dhe instrumenteve të vlerësimit, gjithmonë duke i pasur parasysh parimet dhe kriteret e vlerësimit.

Vlerësimi duhet të jetë në funksion të sigurimit të informatave kthyes/ raportimit me qëllim të përmirësimit të të nxënësit, motivimit të nxënësve për nxënie, të përcaktojë shkaqet e ngecjes apo të përparimit, përmirësimit të mësimdhënies dhe të zhvillimit individual të nxënësit

## 7. Materialet dhe burimet mësimore

Gjatë mësimin të matematikës mësimdhënësi, **gjeneron** dhe **transferon** informacione, duke përdorur materiale didaktike dhe burime të nevojshme, ndërsa nxënësi **gjeneron** informacione duke iu qasur të mësuarit përmes të pamurit, të dëgjuarit, të lexuarit, të prekjes etj. Po ashtu mësimdhënësi gjatë transferimit të informacione përdor gjuhë të pastër, fjalë dhe fjali të

<sup>9</sup> Shih kapitullin VI - Metodologjia e përgjithshme - Udhëzime/ Çështjet ndërkurrikulare



# KURRIKULA BËRTHAMË

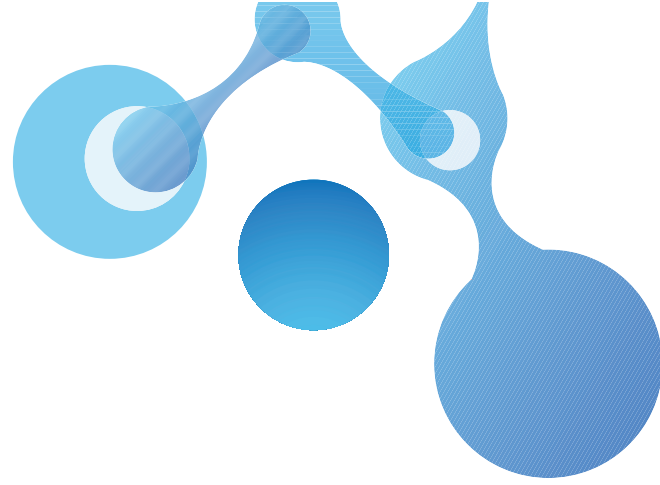
PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

sakta, njëkuptimore, mjete vizuale, teknologji të nevojshme, vizatime, modelime, jep ndihma të veçanta, adapton shembuj të ndryshëm, krijon ambient për aktivitete alternative etj. E gjithë kjo siguron qasje përmes përdorimit të teksteve dhe materialeve adekuate që përkon me moshën dhe mundësinë e nivelit të të mësuarit.

Mësimdhënësi u ofron mundësi nxënësve që të krijojnë, modelojnë dhe prezantojnë materiale të ndryshme mësimore.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



## Shkencat e natyrës

Hyrje  
Qëllimi i fushës  
Konceptet e përgjithshme dhe përshkrimi i tyre  
Rezultatet e të nxënit  
Udhëzime metodologjike  
Udhëzime për vlerësim  
Materialet dhe burimet mësimore

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

## 1. Hyrje

Fokusi kryesor i të mësuarit në fushën *Shkencat e natyrës* përmban bazën e të kuptuarit të botës përmes koncepteve në lëndën mësimore Njeriu dhe natyra. Nxënësit, që në moshë të hershme, njihen me dukuritë shkencore si tërësi dhe ndikimin e tyre në funksionimin e shoqërisë dhe natyrës.

Në klasën përgatitore dhe arsimin fillor nxënësit mësojnë për aspektet thelbësore të njohurive, metodave, proceseve dhe përdorimit të shkencës. Ata inkurajohen të kuptojnë se si shkenca mund të përdoret për të shpjeguar se çka ndodh rreth tyre dhe t'i analizojnë shkaktarët.

Kurrikula në shkencat e natyrës ndihmon në zhvillimin e kompetencave të cilat u ndihmojnë nxënësve në aspektin social, shëndetësor e ekonomik dhe që lidhen me çështje të ndryshme në nivel kombëtar dhe global.

## 2. Qëllimet

*Qëllimet e të mësuarit të shkencave të natyrës janë:*

- Zhvillimi i njohurive dhe të kuptuarit e koncepteve shkencore dhe teknologjike përmes eksplorimit të proceseve njerëzore dhe natyrore në mjedis.
- Zhvillimi i qasjes shkencore në zgjidhjen e problemeve e cila ndihmon të kuptuarit dhe të menduarit kritik e krijues.
- Inkurajimi i fëmijëve të eksplorojnë, zhvillojnë dhe zbatojnë idetë dhe konceptet shkencore përmes disajnit dhe aktiviteteve praktike.
- Inkurajimi i fëmijëve të vlerësojnë kontributin e shkencës dhe teknologjisë në mjekësi, ekonomi, kulturë dhe dimensione të tjera në shoqëri.
- Kultivimi i kujdesit dhe respektit për diversitetin e qenieve të gjalla dhe jo të gjalla, varësinë dhe bashkëveprimin mes tyre.
- Inkurajimi i fëmijëve të sillen me përgjegjësi për të mbrojtur, përmirësuar dhe dashur mjedisin duke u involvuar në identifikimin, diskutimet dhe aktivitetet për problemet mjedisore që të promovojnë zhvillimin e qëndrueshëm.
- Gatishmëria e fëmijëve të komunikojnë idetë, prezantojnë punën dhe raportojnë të gjeturat e hulumtimeve përmes medieve të ndryshme.

## 3. Konceptet e përgjithshme dhe përshkrimi i tyre

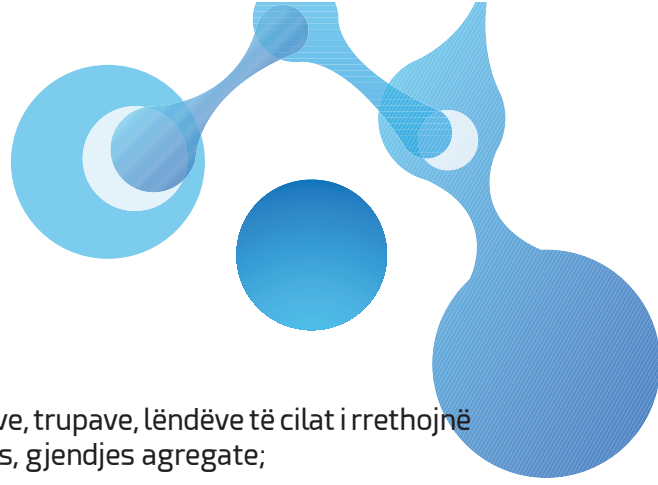
*Konceptet e përgjithshme të fushës kurrikulare Shkencat e natyrës janë:*

1. Materia, vetitë dhe shndërrimet,
2. Proceset fizike,
3. Bota e gjallë,
4. Toka, mjedisi dhe gjithësia.



# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



## **Materia, vetitë dhe shndërrimet**

Nënkupton njohjen, përshkrimin dhe krahasimin e objekteve, trupave, lëndëve të cilat i rrethojnë nxënësit, në bazë të përbërjes, formës, madhësisë, ngjyrës, gjendjes agregate;

## **Proceset fizike**

Kanë të bëjnë me njohjen e gjendjes së qetësisë dhe lëvizjes së trupave, me njohjen e llojeve të ndryshme të lëvizjeve, me bashkëveprimet e forcave, me punën e tyre gjatë veprimit në trup, me lloje të ndryshme të punës, me lloje të ndryshme të energjisë, me ruajtjen dhe shndërrimin e saj, me energjinë e nxehtësisë, me shfrytëzimin e makinave të thjeshta, të lëkundjeve, të valëve, të zërit, me mënyrat e shfrytëzimit të energjive, të elektricitetit, të magnetizmit dhe burimeve të dritës, me qëllim të ngritjes së kualitetit të jetës së njeriut.

## **Bota e gjallë**

Ka të bëjë me proceset jetësore që përfshijnë njohjen e hierarkisë së ndërtimit të organizmave të gjallë, nevojat e tyre bazë jetësore, përshtatshmëritë dhe llojllojshmërinë, riprodhimin, pozitën dhe rolin e bimëve, kafshëve dhe mikroorganizmave në ekosistem, marrëdhëniet në mes të organizmave me mjedisin jetësor, njeriu dhe shëndeti.

## **Toka, mjedisi dhe gjithësia**

Nënkupton njohuritë themelore për: tiparet e Tokës si planet, pozitën e Tokës në Sistemin diellor, marrëdhëniet Diell-Tokë-Hënë, karakteristikat e Diellit dhe roli i tij për jetën në Tokë, karakteristikat e planetëve dhe trupave të tjerë brenda këtij sistemi, raportin e njeriut me mjedisin, ndikimet e ndërsjella të tyre, faktorët që ndikojnë në ruajtjen dhe mbrojtjen e mjedisit, vetëdijesimin për ruajtjen e mjedisit për zhvillim të qëndrueshëm, për hartën si model i thjeshtësuar i botës reale dhe elementet kryesore të saj, për elementet natyrore të mjedisit natyror, rreziqet kryesore natyrore dhe ato të shkaktuara nga faktori njeri, për resurset natyrore dhe trashëgiminë natyrore e kulturore dhe kujdesin për to.

## 4. Rezultatet e të nxënit

REZULTATET E TË NXËNIT TË FUSHË SË SHKENCAVE NATYRORE PËR SHKALLËT 1 DHE 2	
Shkalla 1, Klasa përgatitore, I, II (mosha 5-8 vjeç)	Shkalla 2, Klasa III, IV, V (mosha 8-11 vjeç)
<p><b>I. NJOHURITË, TË KUPTUARIT DHE SHKATHTËSITË</b> që zhvillohen te nxënësi/ja:</p> <p>Strukturimi i mendimit shkencor për konceptet, modelet, teoritë dhe ligjet për ndërtimin e lëndës, proceseve dhe dukurive në natyrë (proceset dhe dukuritë fizike, kimike, biologjike, gjeografike në Tokë dhe Gjithësi). Nxënësi/ja:</p>	
1. Vrojton, përshkruan dhe krahason materialet, sipas origjinës, përbërjes, vetive, madhësisë, formës, shndërrimeve dhe përdorimit në jetën e përditshme.	1. Identifikon dhe hulumton materialet natyrore dhe artificiale që përdoren në jetën e përditshme sipas vetive dhe shndërrimeve të tyre.
2. Vrojton dhe përshkruan karakteristikat themelore dhe nevojat jetësore të njeriut dhe qenieve të tjera të gjalla, llojlojshmërinë biologjike, ndërveprimin e organizmave me mjedisin natyror si dhe rritjen dhe zhvillimin e tyre në mjedisin natyror.	2. Përshkruan dhe hulumton tiparet themelore të ndërtimit dhe funksionit të organizmit të njeriut dhe qenieve të tjera të gjalla, ciklin jetësor të qenieve të gjalla, proceset riprodhuese të bimëve dhe shtazëve, zinxhirët e ushqimit dhe rolin e mikroorganizmave në mjedis.
3. Përshkruan rëndësinë e përdorimit të llojlojshmërisë dhe sasisë së ushqimit të shëndetshëm, si dhe kujdeset për higjienën personale	3. Shpjegon mënyra të ruajtjes së ushqimeve, konsumimin e sigurt të tyre dhe efektet e substancave të dëmshme për organizmin (duhani, alkooli, pijet energjike).
4. Dallon gjendjen e qetësisë nga gjendja e lëvizjes së trupave, përshkruan lloje të ndryshme të lëvizjeve duke i vendos në lidhmëri me veprimin e forcave.	4. Mat me instrumente përkatëse dhe sqaron ndërrimin e temperaturës gjatë ditës, natës, stinëve të vitit dhe gjendjen agregate të lëndëve.
5. Identifikon burimet e ndryshme të energjisë (duke përfshirë rolin e nxehtësisë së Diellit për jetën në Tokë) për shfrytëzimin efikas të tyre për jetën e njeriut.	5. Përshkruan bashkëveprimin e trupave, të lëndëve dhe të qenieve të gjalla.
6. Identifikon mënyrat e orjentimit dhe lëvizjet në hapësirë, dhe tregon forma të thjeshta të bashkëveprimit në relacionin njeri-natyrë, dallon disa nga llojet e ndotjes së mjedisit që shkaktohen nga faktorë të ndryshëm në rrethin ku jeton e më gjërë, tregon për rolin që ka në ruajtjen e mjedisit dhe ndërmerr veprime të dobishme që promovojnë mjedisin e pastër: 6. Përshkruan veçoritë e elementeve natyrore të mjedisit natyror (relivin, klimën, ujërat, botën bimore dhe shtazore).	6. Përshkruan pozitën e Tokës në Sistemin Diellor, lëvizjet e Tokës, Diellit, Hënës, dhe trupave tjerë të këtij sistemi, elementet e hartës, përmbajtjen e hartës, legjendën e hartës, shenjat hartografike, skicën, planin, globin, veçoritë e elementeve natyrore të mjedisit natyror (relivin, klimën, ujërat, botën bimore dhe shtazore), bashkëveprimin njeri/natyrë rreziqet natyrore, resurset natyrore e objektet e trashëgimisë natyrore në veçanti ato të Republikës së Kosovës.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

<b>II. Zhvillimi i shkathësive të kërkimit shkencor për ndërtimin e lëndës, proceseve dhe dukurive në natyrë. Nxënësi/ja:</b>	
<ol style="list-style-type: none"><li>1. Formulon pyetje për objektet, gjallesat dhe ndodhitë në mjedisin rreth tij</li><li>2. Përdorë të gjitha shqisat, të ndara apo të kombinuara për të shpjeguar qeniet e gjalla, objektet dhe ndodhitë në mjedisin rreth tij</li><li>3. Kryen prova të thjeshta ku problemi, materialet dhe metoda përzgjedhen nga mësuesi/ja</li><li>4. Grupon dhe klasifikon objektet sipas karakteristikave të vëzhgueshme (ngjyra, forma, madhësia, të ushqyerit)</li><li>5. Sugjeron përgjigje për pyetje të ndryshme, duke u bazuar në vëzhgim</li><li>6. Grumbullon dhe mban shënime të cilat i ndihmojnë për të arritur deri tek përgjigjet</li><li>7. Prezanton të dhënat (të gjeturat) duke përdorur fotografi, vizatime, modele dhe metoda tjera.</li></ol>	<ol style="list-style-type: none"><li>1. Formulon pyetje për objektet, gjallesat dhe ndodhitë në mjedisin rreth tij dhe ndërlidhjen mes tyre</li><li>2. Ofron sugjerime (hipoteza) të bazuara në vëzhgim për rezultatet e mundshme të hulumtimit</li><li>3. Kryen vëzhgime sistematike dhe mban shënime gjatë matjeve me njësi standarde përmes pajisjeve (veglave) të ofruara nga mësuesi/ja</li><li>4. Përdor rezultatet e hulumtimit për të arritur përfundime (konkluzione)</li><li>5. Prezanton të dhënat (të gjeturat) dhe konkluzionet duke përdorur shpjegimet me gojë dhe me shkrim, diagramet dhe grafiqet apo TIK-un.</li><li>6. Identifikon ngjashmëritë dhe dallimet që ndërlidhen me idetë dhe proceset shkencore.</li></ol>
<b>III. QËNDRIMET DHE VLERAT</b> që zhvillohen te nxënësi/ja:	
<ul style="list-style-type: none"><li>▪ Kureshtja për hulumtimin e botës së gjallë dhe jo të gjallë në natyrë.</li><li>▪ Qëndrimi ndaj pyetjeve dhe përpjekje për të gjetur përgjigje.</li><li>▪ Interesimi për të njohur karakteristikat dhe nevojat jetësore të qenieve të gjalla.</li><li>▪ Kujdesi për jetën personale, shëndetin e tij dhe të tjerëve.</li><li>▪ Kujdesi gjatë përdorimit të veglave dhe mjeteve si dhe respektimi të rregullave të sigurisë gjatë punës.</li></ul>	
<b>IV. AFTËSITË DHE SHKATHËSITË</b> që zhvillohen te nxënësi/ja:	
Identifikim; Përshkrim; Zbatim; Njehsim; Matje; Skicime; Demonstrim; Hulumtim Modelim; Krahasim; Vlerësim.	
<b>V. KONCEPTET SPECIFIKE</b>	
Natyrë; Mjedis natyror; Toka; Vendi dhe hapësira; Materiale; Procese jetësore; Energji; Lëvizje; Forcë; Magnetizëm; Lëndë; Shndërrime; Elektricitet; Dritë; Teknologji; Reliev; Orientim; Hartë; Glob; Orientim; Busullë; Mot; Erozion; Akumulim; Thatësi; Vërshim; Reshje; Burim; Tërmet; Vullkan; Lumë; Liqen; Det; Oqean; Shkretëtirë; Akullnajë; Erë; Popullatë; Luginë; Diversitet; Zë; Bimë; Kafshë; Njeri; Resurse; Vendburime; Ushqim; Hulumtim; Ndërtim; Provë; Avullim; Riprodhim (shumim).	

## 5. Udhëzime metodologjike

Për zbatimin praktik të planifikimit mësimor për shkencat natyrore, qoftë brenda orës mësimore, por edhe jashtë saj në realizimin e aktiviteteve kurrikulare dhe aktiviteteve jashtëkurrikulare, nevojitet përdorim adekuat i metodologjive të mësimdhënies dhe mësimnxënies.

Rezultatet e të nxënësve për kompetenca RNK, rezultatet e të nxënësve për fushë (RNF-të) – Shkencat e natyrës, gjegjësisht rezultatet lëndore (RNL) – paraqesin jo vetëm pika referente për përzgjedhjen e përmbajtjeve por edhe për përzgjedhjen e metodologjive, duke u harmonizuar njëra me tjetrën në procesin e mësimdhënies dhe mësimnxënies e në kontekst të filozofisë dhe parimeve të KK-së.

Suksesi i nxënësve në lëndën *Njeriu dhe natyra* varet nga puna dhe angazhimi i mësimdhënësit dhe nxënësit. Kjo arrihet duke përdorur qasje krijuese, ndërvepruese, gjithëpërfshirëse, ekipore,

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

si dhe metoda, teknika e forma të shumëllojta të punës. Për këtë qëllim zbatohet një kompleks i tërë procedurash, si: informacion i ri, ushtrime, detyra, punë me projekte, punë praktike në laborator, klasë si dhe të nxëniet në natyrë.

Mësimdhënia për nxënësit e klasës përgatitore dhe të arsimit fillor realizohet përmes ilustrimeve, provave dhe lojërave (nën mbikëqyrjen e mësimdhënësit), duke pasur parasysh kohën në dispozicion për nevojat dhe kërkesat e tyre, natyrën e përmbajtjes së temës mësimore, bazën didaktike dhe stilet e të nxëniet të tyre.

*Me qëllim të përmbushjes së kërkesave për nxënie cilësore sugjerohen disa metoda, forma dhe teknika të ndryshme të punës:*

- Të mësuarit përmes projekteve, punëve kërkimore në terren;
- Mësimdhënie përmes vrojtimit, demonstrimit dhe eksperimentit;
- Të mësuarit dhe të nxëniet përmes mjeteve multimediale e në veçanti përmes teknologjisë informative;
- Të mësuarit në natyrë dhe vizitat në objekte industriale.

Në të gjitha rastet zbatimi i metodave apo teknikave mësimore duhet të shoqërohet me përdorimin e materialeve dhe të mjeteve përkatëse didaktike, pa të cilat nuk mund të arrihen rezultatet e pritura.

Për të zhvilluar mësimdhënie në funksion të nxënies së integruar dhe zhvillim të kompetencave duhet kushtuar kujdes ndërlidhjes së temave brenda fushës kurrikulare, lidhjes me fushat e tjera kurrikulare dhe me situata jetësore, si dhe me temat ndërkurrikulare

Integrimi i temave ndërkurrikulare në fushën e shkencave të natyrës i ndihmon nxënësit të njohin dhe të kuptojnë botën dhe të përballojnë më lehtë sfidat e jetës, si Edukimi për qytetari demokratike; Edukimi për paqe; Globalizimi dhe ndërvarësia; Edukimi për media, dhe Arsimit për zhvillim të qëndrueshëm.<sup>10</sup>

## 6. Udhëzime për vlerësim

Vlerësimi është proces i grumbullimit sistematik, cilësor e sasior të informatave të arritjes së nxënësve gjatë procesit të të nxëniet dhe nxjerrjes së gjykimeve për to.

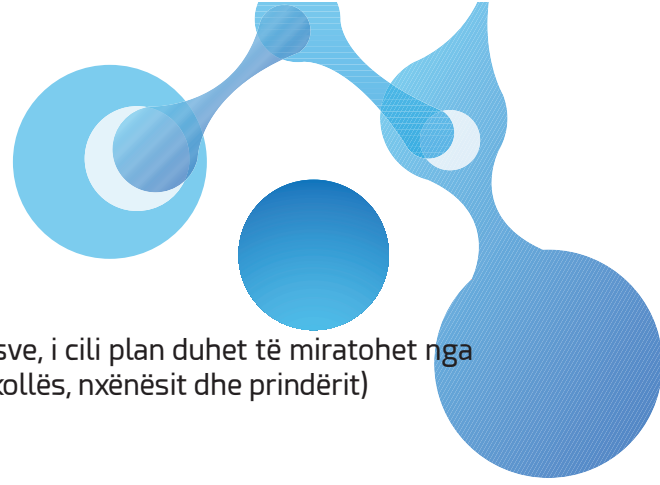
Vlerësimi i nxëniet mbështetet në të arriturat e rezultatetve të të nxëniet të programit lëndor dhe të kompetencave të shkallës 1 dhe 2 si, njohurive, shkathtësive, vlerave dhe qëndrimeve që përkojnë me kërkesat e shkencave të natyrës. Në këtë kontekst krahas vlerësimit të arritjes së rezultateve/ produkteve të dala nga nxëniet, që mund të maten përmes testeve, kuizeve, eseve, raporte të punës, portfolio, detyra të shtëpisë etj., të rëndësishme janë edhe vlerësimet për angazhimet konstruktive në diskutime, debate, prezantime, në punë praktike/ eksperimentale dhe në ndjekjen e ecurisë së detyrës dhe hulumtimit.

Mësimdhënësit e shkencave natyrore, për shkak të specifikave që ka fusha, duhet të përdorin sa më shumë instrumenta vlerësues, ku secili instrument vlerësues të ketë një standard dhe të jetë i specifikuar me kriteret e hartuara nga vetë mësimdhënësit, në harmoni me planin zhvillimor të shkollës, me vendimmarrjen e DKA-ve dhe me politikat e MASHT-it.

<sup>10</sup> Shih kapitullin VI - Metodologjia e përgjithshme - Udhëzime / Çështjet ndërkurrikulare

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



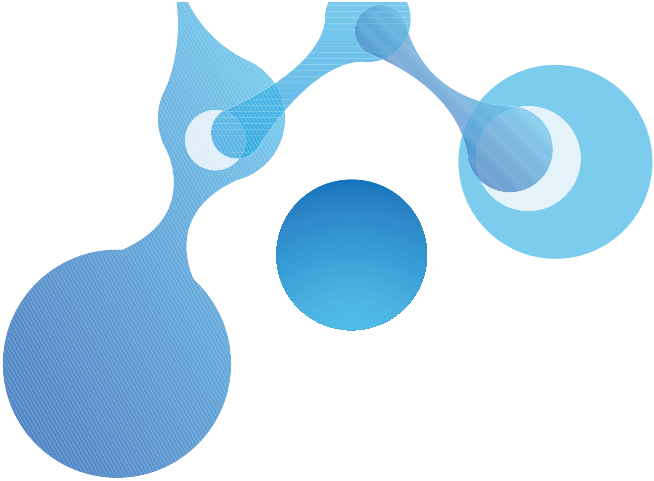
Mësimdhënësi harton plan vjetor për vlerësimin e nxënësve, i cili plan duhet të miratohet nga gjitha grupet e interesit (aktivi profesional, drejtorja e shkollës, nxënësit dhe prindërit)

## 7. Materialet dhe burimet mësimore

Për realizimin me sukses të mësimdhënies, drejt arritjes së rezultateve të nxënies, të parapara me kurrikulë të fushës së shkencave të natyrës dhe rezultateve të të nxëniet për kompetenca, është e nevojshme të krijohen kushte, të sigurohen mjete mësimore dhe mjedis i përshtatshëm mësimor.

Si burim i informacionit përveç tekstit shkollor është e domosdoshme të përdoren edhe burime të tjera si CD (filma, dokumentarë, video eksperimente etj.), interneti (materiale tekstuale, fotografi, programe interaktive, video, etj.), enciklopedi, atllase, materiale ricikluese, dhe materiale të marra nga natyra etj. Përdorimi i materialeve të llojllojshme dhe të përshtatshme me temat dhe moshën e nxënësve rrit interesimin dhe kureshtjen e nxënësve për të nxënë.

Për shkak të specifikave që kanë shkencat e natyrës dhe moshës së nxënësve, të klasës përgatitore dhe arsimit fillor, mësimdhënia e bazuar në një mjedis të përshtatshëm në klasë apo e organizuar në natyrë, laboratore, punëtori, ferma etj., do të mundësonte nxënie të lehtë dhe konkrete të nxënësve.



# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

## Shoqëria dhe mjedisi

Hyrje  
Qëllimi i fushës  
Konceptet e përgjithshme dhe përshkrimi i tyre  
Rezultatet e të nxënit  
Udhëzime metodologjike  
Udhëzime për vlerësim  
Materialet dhe burimet mësimore

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



## 1. Hyrje

Njohuritë nga fusha *Shoqëria dhe mjedisi* janë pjesë e mozaikut të gjerë të përbërë nga fushat kurrikulare përmes të cilave, nxënësi arrin qëllimet e përcaktuara në KK. *Shoqëria dhe mjedisi* është njëra nga shtatë fushat kurrikulare të parapara në KK, e cila te nxënësi zhvillon njohuritë, shkathtësitë dhe kultivon vlerat dhe qëndrimet demokratike individuale e shoqërore duke zhvilluar prirjet e qytetarit të përgjegjshëm për proceset shoqërore e mjedisore. Kjo fushë e ndihmon nxënësin për të zhvilluar të kuptuarit e tij për botën, për njerëzit, për vlerat, për proceset mjedisore në kohë dhe hapësirë, në vende dhe rrethana të ndryshme. Njohuritë nga kjo fushë gjithashtu mundësojnë që nxënësi të kultivojë identitetet personal, shoqëror, kulturor, shtetëror e kombëtar, të kultivojë të mësuarit për të jetuar së bashku me të tjerët si dhe edukimin për zhvillim të qëndrueshëm.

Në dy shkallët kurrikulare të KB 1 në fushën *Shoqëria dhe mjedisi*, mësimi realizohet me përmbajtje të integruara, përmes rezultateve të cilat e përcjellin zhvillimin njohës psikofizik dhe emocional te nxënësi, duke i zhvilluar tek ai tiparet e qytetarit të përgjegjshëm, kreativ dhe vendimmarrës.

Po kështu, në këtë fushë vëmendje e posaçme i kushtohet ngritjes së vetëdijes së nxënësit për t'u mbrojtur nga rreziqet që sjellë përdorimi i pakontrolluar i teknologjisë informative dhe veçanërisht interneti.

## 2. Qëllimi

Qëllimi i fushës *Shoqëria dhe mjedisi* në shkallën e parë dhe të dytë kurrikulare është që nxënësi të aftësohet për njohjen më të mirë të vetvetes, bashkësisë, shoqërisë dhe mjedisit jetësor në të kaluarën dhe në tashmen, në funksion të krijimit të qytetarit të përgjegjshëm që njeh dhe zbaton normat dhe rregullat e organizimit shoqëror e demokratik.

Njohuritë nga kjo fushë ndikojnë në zhvillimin e shkathtësive elementare të nxënësit për ndërmarrjen e aktiviteteve në jetën e përditshme shoqërore e mjedisore, në mënyrë që të vetëdijësohet për respektin, solidaritetin, mirëqenien dhe rëndësinë e marrjes së vendimeve të duhura.

## 3. Konceptet e përgjithshme dhe përshkrimi i tyre

*Konceptet e përgjithshme të kësaj fushe janë:*

1. Individit, grupet dhe marrëdhëniet shoqërore
2. Proceset shoqërore dhe natyrore
3. Normat, të drejtat dhe përgjegjësitë
4. Vendimmarrja dhe institucionet
5. Mjedisi, resurset dhe zhvillimi i qëndrueshëm

Konceptet e përgjithshme të kësaj fushe, në shkallën e parë dhe të dytë, zbërthehen në përputhje me aftësitë dhe shkathtësitë e nxënësit të kësaj moshe.



# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

## **Individi, grupet dhe marrëdhëniet shoqërore**

Individi, grupet dhe marrëdhëniet shoqërore në fushën *Shoqëria dhe mjedisi* për nivelin e parë, përfshin njohuri për rolet dhe marrëdhëniet shoqërore të individit brenda familjes, bashkësisë, dhe shoqërisë, në përgjithësi, dhe në raport me hapësirën e banimit dhe veprimt.

Ky koncept përfshin dhe ndryshimet në strukturat shoqërore si: ato të roleve dhe funksioneve të grupeve shoqërore nga pikëpamja e realizimit të barazisë gjinore, i mundësive të barabarta pavarësisht përkatësisë racore, etnike, regjionale, sociale, fetare etj.

## **Proceset shoqërore dhe natyrore**

Koncepti, *Proceset shoqërore dhe natyrore*, përfshin njohuritë për zhvillimet dhe ndryshimet që ndodhin në jetën shoqërore, proceset, dukuritë dhe fenomenet natyrore në rrethinën ku nxënësi jeton: në familje, në shkollë në bashkësi dhe në vend, si dhe njohuritë për migrimin e popullsisë, duke nënkuptuar mënyrën e jetesës në të kaluarën dhe sot si dhe pjesëmarrjen aktive të nxënësit në proceset dhe organizimet familjare, shkollore dhe më gjerë.

Ky koncept përfshin dhe njohuritë, qëndrimet dhe vlerësimet e shoqërisë për vlerat e trashëgimisë kulturore dhe natyrore, bashkëjetesën, solidaritetin, traditat, festat, si dhe njohuritë për proceset shoqërore, që shpjegojnë ndryshimet në jetën e përditshme.

## **Normat, të drejtat dhe përgjegjësitë**

Në kuadër të kësaj tërësie përfshihen njohuri për natyrën dhe burimet e normave si dhe rregullave publike në mjedisin shoqëror dhe natyror.

Përmes këtij koncepti nxënësi mëson se liria dhe e drejta e tij kërkon përgjegjësi ndaj vetes, ndaj familjes, ndaj shkollës, ndaj vendit, ndaj rrethit ku jeton dhe më gjerë. Kjo nënkupton edhe vetëdijesimin për rëndësinë e vlerave të shoqërisë demokratike, si: liritë dhe të drejtat, barazia, toleranca, komunikimi dhe bashkëpunimi me të tjerët.

## **Vendimmarrja dhe institucionet**

Në këtë nivel është me rëndësi që të kultivohet vetëbesimi dhe arsyeshmëria e vendimeve në raste të caktuara, duke u mbështetur në interesa dhe argumente të qëndrueshme.

Ky koncept i mundëson nxënësit të kuptojë se vendimmarrja e drejtë dhe e argumentuar është vlerë e dobishme për veten e tij, për të tjerët, për institucionin si dhe për rrethin. Kjo i mundëson atij që të praktikojë dhënien dhe marrjen e ideve dhe informatave të qëndrueshme të cilat do t'i shërbejnë për të marrë vendime të duhura dhe të përgjegjshme.

## **Mjedisi, resurset dhe zhvillimi i qëndrueshëm**

Ky koncept përfshinë njohuritë elementare për raportin e njeriut dhe mjedisit jetësor, për lidhjet dhe ndikimet e tyre të ndërsjella, shkaktarët që ndikojnë në dëmtimin e mjedisit dhe masat për mbrojtjen e tij. Gjithashtu, përfshin edhe vetëdijesimin dhe angazhimin për nevojën e shfrytëzimit dhe ruajtjes së mjedisit, resurseve dhe biodiversitetit për të siguruar zhvillim të qëndrueshëm.

Koncepti përfshin edhe njohuri për trashëgiminë natyrore dhe kulturore dhe kujdesin për to.



# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

## 4. Rezultatet e të nxënit

REZULTATET E TË NXËNIT TË FUSHËS SHOQËRIA DHE MJEDISI PËR SHKALLËT 1 DHE 2	
Shkalla 1, Klasa përgatitore, klasa I dhe II (mosha 5-8 vjeç)	Shkalla 2, Klasa III, IV, V (mosha 8-11 vjeç)
<b>I. NJOHURITË, TË KUPTUARIT, SHKATHTËSITË</b> përmes të cilave nxënësi/ja:	
1. Mëson për vetveten, strukturën e grupeve shoqërore dhe mënyrat e përfshirjes në to	
2. Njeh rëndësinë e objekteve, dukuritë, proceset historike, shoqërore, natyrore e mjedisore si dhe lidhjet dhe ndikimet ndërmjet tyre	
3. Njeh dhe mëson të zbatojë normat dhe rregullat shoqërore për jetë të përbashkët në diversitet	
4. Përfshihet në dhënien e ideve, propozimeve dhe merr vendime në mënyrë të përgjegjshme	
5. Kontribuon në ruajtjen dhe mbrojtjen e mjedisit si dhe në zhvillimin e qëndrueshëm	
1. Shfrytëzon në mënyrë efektive Teknologjinë e Informimit dhe Komunikimit (TIK) dhe teknologjitë tjera bashkëkohore.	
<b>1. Nxënësi/ja mëson për vetveten, strukturën e grupeve shoqërore dhe mënyrat e përfshirjes në to:</b>	
1. Tregon (rrëfen) për vetveten, familjen e ngushtë dhe të gjerë (dallon moshën dhe prejardhjen), rrethin ku jeton e vepron si dhe organizimin e hapësirës së banimit dhe veprimit, migrimet, vendbanimet dhe veprimtaritë ekonomike.	1. Identifikon dhe krahason dëshmi të thjeshta (objekte, mjete, fotografi, veshje dhe gjëra të tjera) që lidhen me ngjarje personale, familjare dhe të komunitetit ku jeton dhe i klasifikon sipas kronologjisë.
2. Dallon disa aspekte të shprehjes së identitetit personal dhe grupor, si: fizik, psikologjik, kulturor, social, administrativ, me qëllim ndërlidhjeje me të tjerët, pavarësisht dallimeve.	2. Dallon strukturën e grupeve të ndryshme shoqërore si p.sh.: familja, shkolla, etj., dhe mund të bëjë krahasime si kanë qenë ato dikur dhe si janë tani.
	3. Kupton dhe respekton të drejtat e njeriut dhe të drejtat themelore të fëmijëve si mënyra më e mirë për mbrojtjen e individëve dhe bashkësisë nga padrejtësitë.
<b>2. Nxënësi/ja njeh rëndësinë e monumenteve, dukurive, proceseve historike, shoqërore, natyrore e mjedisore si dhe lidhjet dhe ndikimet ndërmjet tyre:</b>	
1. Përshkruan ngjarje shoqërore, kulturore dhe historike si dhe dukuri natyrore e mjedisore përmes shembujve nga jeta e përditshme dhe nga e kaluara.	1. Identifikon ngjarje shoqërore, kulturore e historike të nivelit lokal, vendor, kombëtar e më gjerë dhe shkaqet që sollën ato.

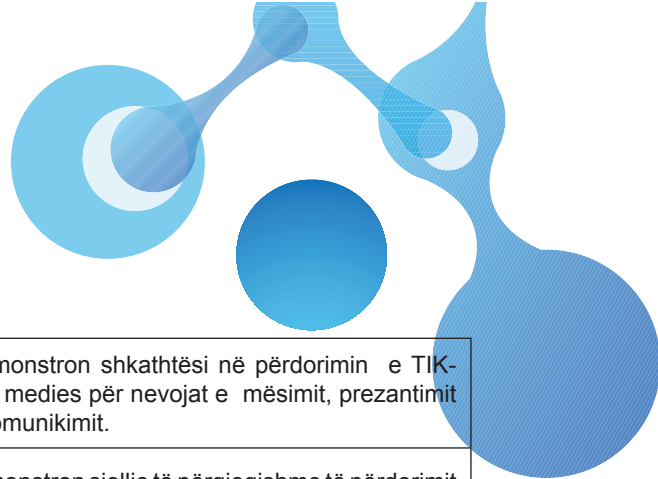
# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

<p>2. Kupton proceset dhe dukuritë e ndryshme shoqërore dhe natyrore dhe ndërvarësinë e njeriut me natyrën.</p>	<p>2. Kupton rëndësinë e objekteve, dukurive dhe proceseve shoqërore natyrore e mjedisore në nivel lokal, vendi, regjional dhe botëror.</p>
<p>3. Tregon respekt për trashëgiminë kulturore e natyrore si dhe shpreh solidaritet në proceset shoqërore ku ai është i përfshirë.</p>	
<p><b>3. Nxënësi/ja njeh dhe mëson të zbatojë normat dhe rregullat shoqërore për jetë të përbashkët në diversitet:</b></p>	
<p>1. Identifikon dhe respekton traditat dhe festat si pasqyrim i llojllojshmërisë kulturore, fetare, shoqërore, etnike e familjare.</p>	<p>1. Dallon llojllojshmërinë e etnive, kulturave, racave, besimeve, profesioneve në shoqëri dhe shpreh respekt për këtë diversitet.</p>
<p>2. Merr pjesë në caktimin e rregullave për jetën personale (kohën e punës, argëtimit, vizitave, pushimit dhe gjumit), rregullave të familjes, të shkollës dhe grupeve ku ai është i përfshirë dhe u përmbahet atyre.</p>	<p>2. Tregon ndërgjegjshmëri për dallimet gjinore, liritë dhe të drejtat e njeriut dhe demonstroi tolerancë dhe solidaritet në komunikim dhe bashkëpunim me të tjerët.</p>
<p><b>4. Nxënësi/ja përfshihet në dhënien e ideve, propozimeve dhe merr vendime në mënyrë të përgjegjshme:</b></p>	
<p>1. Demonstroi vetëbesim dhe merr vendime për çështje që lidhen me situata nga jeta e përditshme, në përputhje me moshën si individ dhe si anëtar i një grupi (familja, shkolla, etj.)</p>	<p>1. Identifikon dhe shpjegon faktorët që duhet t'i marrë parasysh me rastin e marrjes së vendimeve në situata të ndryshme nga jeta e përditshme. 2. Kupton nivelet e ndryshme të vendimmarrjes në institucione dhe shoqëri, dikur dhe tani, dhe i respekton ato në veprimet e tij.</p>
<p><b>5. Nxënësi/ja kontribuon në ruajtjen dhe mbrojtjen e mjedisit si dhe në zhvillimin e qëndrueshëm:</b></p>	
<p>1. Njeh dhe dallon disa nga llojet e ndotjes së mjedisit që shkaktohen nga faktorë të ndryshëm, në rrethin ku jeton dhe kupton rolin që ka në ruajtjen e mjedisit.</p>	<p>1. Shpjegon disa nga shkaqet dhe pasojat e rreziqeve natyrore e shoqërore si pasojë e fatkeqësive natyrore dhe veprimeve të njeriut dhe merr pjesë në aktivitete për ruajtjen e mjedisit dhe përkujdesjen për trashëgiminë.</p>
<p>5.2. Kupton ndërlidhjen e mirëqenies personale e shoqërore në raport me kujdesin ndaj mjedisit.</p>	<p>5.2. Bashkëpunon me të tjerët dhe ndërmerr veprime të dobishme që promovojnë mjedisin e pastër, kujdeset për përdorim të drejtë të të mirave jetësore për higjienën e përgjithshme dhe për atë personale.</p>
<p><b>6. Nxënësi/ja shfrytëzon në mënyrë efektive Teknologjinë e Informimit dhe Komunikimit (TIK) dhe teknologjitë tjera bashkëkohore:</b></p>	
<p>1. Përdor TIK-un dhe median që të pajiset me informacione të përshtatshme për moshën lidhur me shoqërinë dhe mjedisin.</p>	<p>1. Shfrytëzon TIK-un dhe mjetet multimediale për t'i plotësuar dhe thelluar njohjet për ngjarjet dhe dukuritë kulturore, historike e natyrore.</p>

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



2. Ushtron operacione themelore në përdorimin e TIK–ut për nevojat e tij shkollore.	2. Demonstron shkathtësi në përdorimin e TIK–ut dhe medias për nevojat e mësimi, prezantimit dhe komunikimit.
	3. Demonstron sjellje të përgjegjshme të përdorimit të drejtë të teknologjisë në harmoni me rregullat për ruajtjen e mjedisit.

## II. QËNDRIMET DHE VLERAT që zhvillohen te nxënësi/ja:

- Respekti për të tjerët
- Vetërespekti
- Barazia
- Toleranca
- Mirëkuptimi (për tjetrin ndryshe)
- Reagimi (ndaj dukurive negative)
- Empatia
- Altruizmi
- Gjykimi i drejtë
- Kujdesi për mjedisin
- Solidariteti
- Qëndrimi miqësor ndaj shoqërisë dhe mjedisit
- Kujdesi për trashëgiminë

## III. AFTËSITË DHE SHKATHËSITË që zhvillohen te nxënësi/ja:

- Shfrytëzim i burimeve
- Krijim i modeleve
- Diskutimi
- Matja
- Skicimi
- Ndërtim dhe lexim i grafikëve, diagrameve, tabelave dhe hartave
- Përdorimi me vend i informacioneve
- Hulumtimi
- Përdorimi i saktë i termave të mësuara

## IV. KONCEPTET SPECIFIKE

Shoqëria	Ambienti	Liria	Normat	Përgjegjësitë
Mjedisi	Gjinia	Bashkëndjenja	Të drejtat	Koha
Komunikimi	Solidariteti	Globi	Hartat	Hidrosfera
Kronologjia	Orientimi	Litosfera	Atmosfera	Trashëgimia
Grupet shoqërore	Toka	Qytetaria	Civilizimi	Rreziqet
Vendi dhe hapësira	Marrëdhëniet shoqërore	Barazia	Familja	Fatkeqësitë
Mjedisi natyror	Individi	Rregullat	Toleranca	Bashkësia

## 5. Udhëzime metodologjike

Për të realizuar qëllimet e Kurrikulës përmes fushës Shoqëria dhe mjedisi këshillohet përdorimi i metodave të ndryshme që e plotësojnë njëra-tjetrën dhe që mundësojnë zhvillimin e mendimit kritik e kreativ te nxënësi, për zbatimin e njohurive dhe shkathtësive në situata të ndryshme.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

Mësimdhënësi/ja është i lirë të zgjedhë metodologjinë e punës, duke vlerësuar drejt kushtet, rrethanat, mjetet dhe mundësitë reale. Ai/ajo duhet të marrë parasysh mësimin e bazuar në arritjen e kompetencave, mësimin me nxënësin në qendër, gjithëpërfshirjen dhe mësimin e diferencuar, duke respektuar stilet e ndryshme të të nxënësve si dhe Mësimin e Bazuar në Projekte, i cili zhvillon shkathtësitë praktike të kërkuara në KK.

*Në kuadër të metodologjisë për këtë fushë, për këtë nivel, sugjerohet shfrytëzimi:*

- I lojës në përgjithësi dhe lojës me role në veçanti, e cila krijon shprehi të komunikimit efektiv, shkathtësi të të menduarit kreativ, aftësi bashkëpunuese dhe socializim.
- I vrojtimit dhe kontaktit të drejtpërdrejtë me mjedisin dhe natyrën, organizimi i vizitave mësimore dhe ekskursioneve të cilat zhvillojnë aftësitë e hulumtimit dhe vëzhgimit, interpretimit dhe diskutimit për dukuri të ndryshme të shoqërisë dhe mjedisit .
- I intervistës për mbledhjen e të dhënave për ngjarjet, vendet, personalitetet dhe mënyrën e jetesës gjë që zhvillon shkathtësinë e përdorimit të burimeve të ndryshme të informacionit.
- Bashkëveprimi nxënës-mësues-prind në shfrytëzimin racional të TIK-ut dhe medias gjë që i ndihmon atij në kompletimin e thithjes së informacioneve dhe përgatitjen për angazhim të suksesshëm.
- Bashkëveprim brenda grupit gjë që zhvillon aftësitë për komunikim, organizim, menaxhim si dhe mundësinë e dallimit dhe vlerësimit të situatave të ndryshme nga e kaluara, e tashmja dhe për të ardhmen duke nxjerrë përfundime të bazuara dhe të qëndrueshme.
- Bashkëpunimi me institucionet, grupet e interesit dhe me shoqërinë civile, si forma tjera të punës që realizohen edhe jashtë hapësirës shkollore. Përshkrimi i ngjarjeve si dhe vendeve të ndryshme, mbledhja e të dhënave dhe materialeve të tjera hulumtuese si dhe prezantimi i punës individuale dhe grupeve para të tjerëve, e ndihmojnë nxënësin në arritjen e kompetencave.

Mësimdhënësi/ja duhet t'i kushtojë vëmendje të veçantë edhe çështjeve ndërkurrikulare. Temat apo çështjet ndërkurrikulare u ndihmojnë nxënësve që të kuptojnë më mirë marrëdhëniet dhe proceset shoqërore e mjedisore. Duke trajtuar çështjet ndërkurrikulare ndihmohet në zhvillimin dhe arritjen e kompetencave të parapara në kurrikulë.

*Në këtë nivel, në kuadër të fushës Shoqëria dhe mjedisi, bazuar në rezultatet e të nxënësve të fushës, mund të trajtohen të gjitha temat/çështje ndërkurrikulare:*

- Edukimi për qytetari demokratike
- Edukimi për paqe
- Globalizimi dhe ndërvarësia
- Edukimi për media, dhe
- Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm<sup>11</sup>

<sup>11</sup> Shih kapitullin VI - Metodologjia e përgjithshme - Udhëzime / Çështjet ndërkurrikulare

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



Kërkohet mësimdhënësi, që në fazën e planifikimit, të analizojë rezultatet e fushës, temat dhe rezultatet e të nxëniet të lëndëve se me cilat çështje ndërkurrikulare ndërlidhen. Në këtë mënyrë sigurohet trajtimi sa më i mirë i këtyre çështjeve, por njëkohësisht dhe mësimdhënienë e integruar.

## 6. Udhëzime për vlerësim

Zbatimi i kurrikulës, ndër të tjera, përfshin ngritjen e një kulture të vlerësimit të vazhdueshëm për përcjelljen e progresit dhe mbledhjen e të dhënave për identifikimin dhe dokumentimin e sfidave për gjetjen e zgjidhjeve më të mira për realizimin e qëllimeve të përgjithshme të kurrikulës, atyre specifike të fushave kurrikulare, si dhe vlerësimit për shkallë sipas kompetencave.

Vlerësimi është i lidhur ngushtë edhe me metodologjinë e mësimdhënies dhe kërkon kompatibilitet dhe konsistencë në gjithë procesin. Vlerësojmë atë që synojmë, atë që e vëmë në objektiv.

Vlerësimi në fushën *Shoqëria dhe mjedisi* për nivelin e parë, përveç që bëhet me lloje të ndryshme të testimit, si atë verbal, joverbal, teste objektive e subjektive, teste të përgatitura nga mësimdhënësi, vlerësimi i nxënësve në tabelë, i punës me projekte etj., mund të bëhet edhe me vëzhgimin e përvetësimit të njohurive, sjelljeve dhe qëndrimeve, dhe shkallës së arritjes së shkathtësive dhe aftësive për të zbatuar rezultatet e parapara në KB për klasën përgatitore dhe arsimin fillor.

Për të gjitha llojet e vlerësimeve që duhet t'i bëhen nxënësit pikë referimi janë rezultatet specifike për fushë dhe lëndë në nivel klase si dhe ato për kompetenca në nivel shkalle. Mësimdhënësi, varësisht nga specifikat e tyre, hulumton gjetjen e formave më të përshtatshme për vlerësimin e arritjeve të tyre. Në këtë kuptim, përvojat e deritanishme të secilit mësimdhënësi dhe ato të praktikuara në përgjithësi në sistemin arsimor kosovar për vlerësim janë bazë fillestare e cila duhet të pasurohet në harmoni me ndryshimet në KK.

Qasja kurrikulës së re me kompetenca, synon vlerësimin e asaj se çka është në gjendje të bëjë nxënësi, pra vlerësimi i zbatimit praktik të njohurive të marra gjatë shkollimit. Kështu, aplikimi i vlerësimit përmes vëzhgimit të vazhdueshëm të arritjeve të nxënësve dhe mbajtja e evidencës për qëllime dokumentimi dhe planifikimi të punës së mëtutjeshme me nxënësit është e domosdoshme. Vëzhgimi i punës në grupe dhe nismave individuale mund të vlerësohet edhe përmes teknikës që njihet si buletini i pjesëmarrjes ose edhe asaj që quhet lista e kontrollit etj.

Gjatë vlerësimit të nxënësve në këtë nivel, duhet të kihet parasysh komunikimi dhe varësia e nxënësit me mësimdhënësin, rëndësia e etikës së vlerësimit dhe synimi që ai të jetë përkrahës dhe motivues në mënyrë që nxënësi të edukohet të pranojë vlerësimin real dhe të synojë arritje sa më të larta.

Që në këtë moshë është e rëndësishme të kultivohet shprehja e vetëvlerësimit, e cila mund të realizohet me mbajtjen e dosjeve të nxënësve, ku ata ruajnë punimet e tyre reprezentative, si: intervistat me familjarët, punë individuale ose në grupe për mbrojtjen e mjedisit dhe angazhime të tjera që lidhen me rezultatet e parapara për këtë nivel.

Në këtë nivel synohet përvetësimi themelor dhe përforsimi dhe zhvillimi i njohurive, prandaj mësimdhënësi vlerëson nivelin e të kuptuarit dhe aftësinë e nxënësit për zbatimin e tyre lidhur me të drejtat, përgjegjësitë në klasë, në familje dhe në rrethin ku jeton në përgjithësi, aftësinë e nxënësit për hulumtimin e mjedisit, përmbushjen e detyrave në kohën e caktuar, si dhe ballafaqimin individual ose si pjesë e grupit me format e të nxëniet.

## 7. Materialet dhe burimet mësimore

Për formimin e gjithanshëm dhe kompetent të nxënësit, në fushën *Shoqëria dhe mjedisi* përdoren burime të ndryshme mësimore të cilat motivojnë nxënësin për arritje në përvetësimin e shprehive dhe shkathtësive, të cilat do t'i shërbejnë atij në jetën e përditshme dhe në punë.

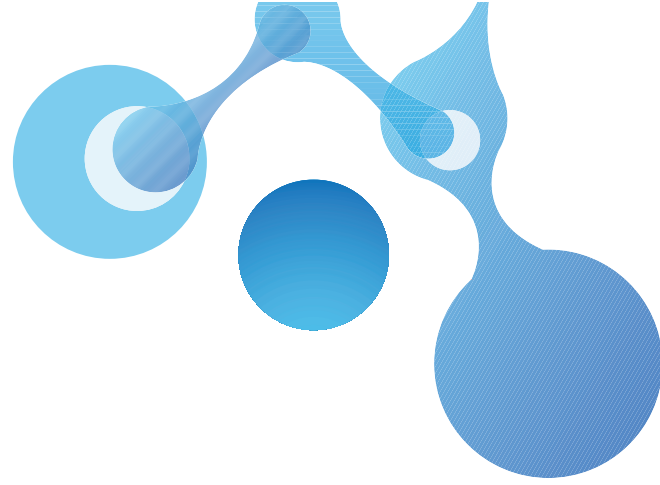
Gjatë procesit mësimor, nxënësit dhe mësimdhënësit përveç teksteve mësimore shfrytëzojnë edhe burime të tjera të njohurive siç janë: librat e aktiviteteve dhe të ushtrimeve, fletoret e punës, broshurat, atlaset, globet, enciklopeditë, softuerët arsimorë, projektet, vizitat e ndryshme njohëse, si, p.sh., objekteve shoqërore, kulturore dhe natyrore.

Mësimdhënësit, nxënësit dhe bartësit e tjerë të arsimit, po ashtu mund të angazhohen në hartimin e burimeve të përshtatshme mësimore, p.sh: rezultatet e projekteve nga nxënësit mund të bëhen burime të vlefshme mësimore për klasë të ndryshme.

Mësimdhënësit mund të shfrytëzojnë dhe të krijojnë dosje, gazeta, revista, literaturë të specializuar apo doracakë të ndryshëm për aktivitete me nxënës. Gjithashtu, është shumë me rëndësi që nxënësit dhe mësimdhënësit të bashkëpunojnë edhe në prodhimin e produkteve të ndryshme përmes shfrytëzimit të burimeve të teknologjisë informative.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



## EDUKATA FIZIKE, SPORTET DHE SHËNDETI

Hyrje  
Qëllimi  
Konceptet e përgjithshme dhe përshkrimi i tyre  
Rezultatet e të nxënit  
Udhëzime metodologjike  
Udhëzime për vlerësim  
Materialet dhe burimet mësimore

## 1. Hyrje

Fusha e kurrikulës *Edukate fizike, sportet dhe shëndeti* siguron që nxënësit të zhvillojnë njohuritë, të kuptuarit, shkathtësitë, vlerat dhe qëndrimet për mirëqenien e tyre mendore, emocionale, sociale dhe fizike.

Kjo fushë i përgatit nxënësit për mundësitë, përgjegjësitë dhe aftësimin për jetë si vlerë kryesore për rritje dhe zhvillim cilësor individual dhe kolektiv. Kontributet edukative dhe formuese të edukimit fizik dhe shëndetit të nxënësit, janë tashmë të gjithë të pranuar dhe kjo e bën një fushë të rëndësishme me ndikime të padiskutueshme në rritjen dhe zhvillimin e njeriut.

Fusha e edukimit fizik, sportit dhe shëndetit do të ofrojë qasje të integruar të edukimit fizik dhe sporteve me edukatën shëndetësore, që në shkallën e parë e deri në shkallën e gjashtë.

## 2. Qëllimi i fushës

Qëllimi i fushës së kurrikulës *Edukatë fizike, sportet dhe shëndeti* është që t'u ofrojë nxënësve mundësi për të përfutur njohuri, zhvilluar shkathtësi dhe për t'i përgatitur ata për jetë të shëndetshme psikofizike aktive dhe të marrin përgjegjësi për vete dhe për të tjerët. Kjo fushë synon krijimin e mjedisit të shëndetshëm në të cilin jetojnë dhe punojnë fëmijët mësuesit dhe prindërit. Të mësuarit për edukimin e fizik, sportet dhe shëndetin siguron mundësinë për të zhvilluar dhe për të praktikuar njohuri, shprehje, qëndrime, vlera dhe sjellje, të cilat do të ndihmojnë përballimin e situatave të ndryshme jetësore.

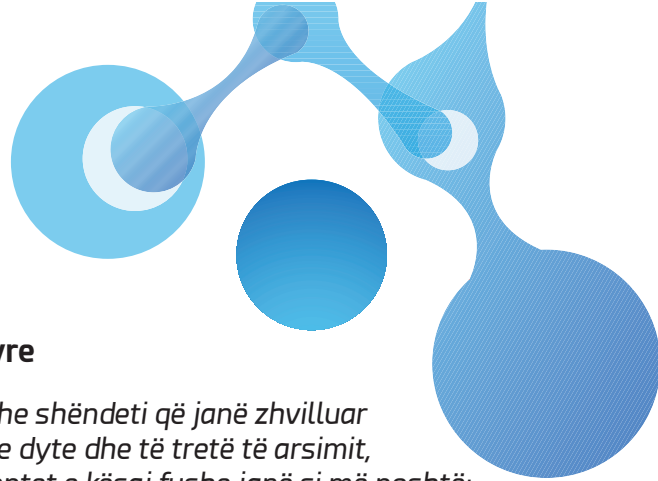
*Fusha për edukimin fizik, sportet dhe shëndetin për këtë nivel të nxënësit synon t'i arrijë këto qëllime bazë:*

- Promovimin e aktivitetit të rregullt fizik, edukimin e mënyrës së shëndetshme të jetës dhe arritjen e kompetencave përgjatë gjithë jetës
- Njohjen me konceptet fillestare të rregullave sportive;
- Zhvillimin, ruajtjen dhe kultivimin në nivel optimal të aftësive fizike dhe psikomotorë
- Nxitjen e të menduarit për të kuptuar rëndësinë e vlerave të lëvizjeve, ushtrimeve fizike dhe të sportit për shëndetin dhe për jetën e përditshme
- Njohjen dhe përvetësimin e bazave për zbatimin e rregullave të sigurisë dhe njohjen me parimet bazë të dhënies së ndihmës së parë në raste të lëndimeve që ndodhin gjatë aktiviteteve fizike dhe lëvizore
- Kuptimin dhe zbulimin e ndjenjave, qëndrimeve dhe vlerave të vetes dhe të tjerëve
- Vendorsjen e kontrollit mbi sjelljet shëndetësore, që në mënyrë të ndërgjegjshme të sigurojnë shëndet cilësor
- Kuptimin e rëndësisë së ruajtjes dhe mbrojtjes së shëndetit fizik, mendor, emocional dhe social si dhe kujdesin shëndetësor
- Njohjen dhe kuptimin e strukturës dhe funksionimit të trupit
- Vetëdijësimin për rolin dhe ndikimin ushqimit dhe shtesave në ruajtjen dhe përparimin e shëndetit
- Zhvillimin e shkathtësive dhe formave të komunikimit me bashkëmoshatarë dhe të rritur
- Mënyrat aktive të kalimit të kohës së lirë, të zhvillimit të qëndrimeve kritike për shfrytëzimin e teknologjisë
- Kuptimin e rolit dhe përgjegjësisë së tyre në krijimin dhe ruajtjen e mjedisit të shëndetshëm.



# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



## 3. Konceptet e përgjithshme dhe përshkrimi i tyre

*Konceptet e fushës së kurrikulës Edukate fizike, sportet dhe shëndeti që janë zhvilluar në nivelin e parë, vazhdojnë të zhvillohen edhe në nivelin e dytë dhe të tretë të arsimit, përkatësisht në shkallët 3, 4 dhe 5, 6 të kurrikulës. Konceptet e kësaj fushe janë si më poshtë:*

- Mirëqenie e plotë fizike, psikike, emocionale dhe sociale
- Zhvillimi i gjithanshëm dhe harmonik i trupit përmes aktiviteteve fizike dhe sportive
- Promovimi i stilit aktiv dhe të shëndetshëm të jetës
- Vetëdijesimi për ndikimin e përdorimit të substancave që krijojnë varshmëri
- Edukimi mbi mjedisin dhe zhvillimin e qëndrueshëm

### **Mirëqenie e plotë fizike, psikike, emocionale dhe sociale**

Mirëqenia fizike, psikike, emocionale dhe sociale u mundëson nxënësve të njohin, të ruajnë dhe të kultivojnë shëndetin e tyre dhe të tjerëve, të njohin dhe të zbulojnë ndjenjat e tyre, të zhvillojnë respektin për vetveten dhe për të tjerët. Kjo do të shtojë besimin në arritjet e tyre, do t'u ndihmojë të menaxhojnë ndjenjat dhe emocionet e tyre si dhe do t'i përgatisë për të përballuar situatat e ndryshme.

### **Zhvillimi i gjithanshëm dhe harmonik i trupit përmes aktiviteteve fizike dhe sportive**

Edukimi fizik u ofron nxënësve platformë nga e cila mund të ndërtojnë shkathtësi për të përmirësuar aspektet fizike që ndihmojnë në zhvillimin e aftësive personale dhe ndërpersonale përmes së cilës mund të ndërtohen kompetenca për të përmirësuar kapacitetet fizike dhe aftësitë koordinuese. Këtu përfshihen koordinimi, rregullimi, kontrolli, ndjesitë dhe vetëshprehjet, duke iu referuar aftësisë për të ekzekutuar veprime të ndryshme lëvizore. Ato zhvillohen në situata të larmishme të të nxënësve, të lidhura me lloje të shumta aktivitetsesh si p.sh: aktivitete me përmbajtje të lëvizjeve lokomotore (vrapimi, ecja, notimi, çiklizmi, etj.) dhe lëvizje jolokomotore si (kërcimi, goditja, etj.), lëvizje manipulative me dhe pa mjete, aktivitete teknike e artistike (gjimnastika ritmike artistike).

Përmbajtja e këtyre aktiviteteve duhet t'u mundësojë nxënësve të bëhen më të vetëdijshëm për trupin e tyre dhe për mjedisin, në të cilin ata duhet të përshtatin aktivitetin fizik e të veprojnë në mënyrën e duhur e të sigurt. Ndërveprimi me të tjerët inkurajon nxënësit të angazhohen në një proces ku ata zhvillojnë plane të ndryshme të veprimit për të përshtatur lëvizjet e tyre me ato të të tjerëve, për të bërë sinkronizimin lëvizjeve të tyre me ato të të tjerëve, për të komunikuar me njëri-tjetrin dhe të pranojnë fitoren dhe humbjen.

### **Promovimi i stilit aktiv dhe të shëndetshëm të jetës**

Kontribuon në krijimin e shprehive të drejta të të ushqyerit të fëmijëve përmes promovimit të vlerave që u mundësojnë atyre të bëjnë zgjedhje të shëndetshme. Kjo i ndihmon nxënësit të njohin dhe të kuptojnë praktika të sigurt dhe higjienike në mënyrë që t'i aplikojnë ato në rutinat e përditshme. Gjithashtu u mundëson nxënësve të praktikojnë shprehje të shëndetshme, angazhimin në forma të ndryshme të aktivitetit fizik e sportiv, të ushqyerit në mënyrën e duhur, duke krijuar një model jetese, i cili do të sillte efekte të pëlqyeshme afatshkurtra, afatmesme dhe afatgjata.

### **Vetëdijesimi për ndikimin e përdorimit të substancave që krijojnë varshmëri**

Nxënësit informohen dhe edukohen për ndikimin e përdorimit, keqpërdorimit të substancave të ndryshme dhe pasojat që bartin në shëndetin e tyre individual dhe kolektiv. Ata vetëdijesohen për të marrë vendime të cilat janë të bazuara në informata të drejta e të cilat ndikojnë në

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

shëndetin e tyre.

## Edukimi mbi mjedisin dhe zhvillimin e qëndrueshëm

Edukimi për mjedisin ndihmon nxënësit të bëhen të ndërgjegjshëm për mjedisin dhe të mund të mbrojnë veten dhe të tjerët nga faktorët e rrezikshëm. Ndërgjegjësimi mjedisor përfshin zhvillimin e ndjenjës së informimit dhe të përgjegjësisë për ruajtjen e mjedisit.

## 4. Rezultatet e të nxënit

REZULTATET E TË NXËNIT TË FUSHËS EDUKATË FIZIKE, SPORTET DHE SHËNDETI PËR SHKALLËT 1 DHE 2	
Shkalla 1 Klasa përgatitore, 1 dhe 2 (mosha 5-8)	Shkalla 2 Klasa 3,4,5 (mosha 8-11)
<b>I. NJOHURITË, TË KUPTUARIT DHE SHKATHTËSITË</b> që zhvillohen te nxënësi/ja përmes : 1. Njohjes dhe kuptimit të rëndësisë së mirëqenies fizike, psikike, emocionale dhe sociale 2. Përdorimit të aftësive dhe shkathtësive lëvizore në aktivitete fizike dhe sportive 3. Krijimit të shprehive për një stili jete aktive dhe të shëndetshme 4. Kuptimit të ndikimit të përdorimit të substancave që krijojnë varshmëri në jetën e individit dhe të shoqërisë 5. Shfrytëzimit të mjedisit natyror për zhvillimin e aktiviteteve fizike dhe interesimi për t'u kujdesur dhe respektuar mjedisin	
<b>1. Njohja dhe kuptimi i rëndësisë së mirëqenies fizike, psikike, emocionale dhe sociale</b> Nxënësi/ja:	
1. Tregon për ndjenjat e tij /saj në situatat e jetës se përditshme dhe identifikon të drejtat dhe përgjegjësitë tij/saj.	1. Menaxhon emocionet e tij/saj dhe i përshtat ato në situata të ndryshme dhe gjykon që çdo individ është unik, i ndryshëm, kontribuon që shkolla dhe mjedisi ku jeton të jetë i barabartë dhe mikpritës për të gjithë.
2. Identifikon rreziqet e ndryshme në shtëpi në shkollë dhe mjedisin ku jeton.	2. Demonstron sjellje të përshtatshme në situata emergjente dhe zbaton parimet themelore të ndihmës së parë dhe ku mund të kërkojë ndihmë.
<b>2.Përdorimi i aftësive dhe shkathtësi lëvizore në aktivitete fizike dhe sportive</b> Nxënësi/ja:	
1. Demonstron kombinime me lëvizje të ndryshme jo lokomotorë (tërheqje, shtytje, ekuilibrim, kthim, rrotullim etj.), lokomotorë (ecje, vrapim, kërcim etj.) dhe sporteve të tjera.	1. Praktikun ushtrime themelore nga përmbajtja e atletikës, gjimnastikës dhe sporteve të tjera.
2. Merr pjesë aktive duke zhvilluar shkathtësitë lëvizore nëpërmjet lojërave elementare dhe popullore.	2. Interpretun dhe zhvillon lëvizje të ndryshme në lojëra elementare, njehe dhe zbaton disa rregulla të cilat aplikohen në lojëra elementare.
<b>3. Krijimi i shprehive për një stili jete aktive dhe të shëndetshme</b> Nxënësi/ja:	
1. Dallon mënyrën e drejtë të të ushqyerit sipas rutinës, ushqimit e shëndetshëm dhe jo të shëndetshëm dhe shpjegon ndikimin e të ushqyerit në rritje dhe në zhvillim.	1. Hulumton dhe zbulon si konsumues prejardhjen e ushqimit dhe harton plane të thjeshta individuale për ushqim të shëndetshëm sipas stinëve, periudhave ditore, duke aplikuar rregullat elementare të ushqimit të shëndetshëm.
2. Demonstron shkathtësi dhe shprehi për mirëmbajtjen e higjienës personale në shtëpi, në shkollë dhe mjedis.	2. Demonstron shkathtësi për ruajtjen dhe kultivimin e higjienës personale dhe të mjedisit në shtëpi, në shkollë dhe në komunitet.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

## 4. Kuptimi i ndikimit të përdorimit të substancave që krijojnë varshmëri në jetën e individit dhe të shoqërisë Nxënësi/ja:

1. Identifikon produktet dhe mjetet të cilat nuk preken dhe nuk konsumohen dhe kupton se çfarë janë barnat dhe substancat e dëmshme.

1. Tregon dhe argumenton mënyrën e sigurt të përdorimit të barnave dhe kupton se disa barna ndikojnë pozitivisht në shëndetin dhe mirëqenien e tij/saj.

## 5. Shfrytëzimi i mjedisit natyror për zhvillimin e aktiviteteve fizike dhe interesimi për t'u kujdesur dhe respektuar mjedisin Nxënësi/ja:

Kupton rëndësinë e zhvillimit të vazhdueshëm të aftësive fizike, dhe ndikimin e mjedisit në shëndetin dhe cilësinë e jetës.

Vlerëson rëndësinë ndikimin mjedisor të gjitha aktiviteteve fizike dhe nëpërmjet veprimeve të veçanta tregon respekt dhe kujdes për mjedisin.

## II. QËNDRIMET DHE VLERAT që zhvillohen te nxënësi/ja

- Nxënësi/ja: Respekton veten dhe të tjerët
- I përgjegjshëm
- Tolerant
- Respektimi i diversitetit
- I përkushtuar
- Ka qëndrim pozitiv
- Bashkëpunues
- Respekton kodin e mirësjelljes
- Respekton kodin e veshjes
- Respekton rregulloret
- Gatishmëri
- I sigurt

## III. AFTËSITË DHE SHKATHTËSITË që zhvillohen te nxënësi/ja

Nxënësi/ja:

- Njeh veten dhe të tjerët
- Kupton veten dhe të tjerët
- Tregon për veten, për familjen dhe për mjedisin
- Identifikon rreziqet e ndryshme
- Kupton ndikimin e veprimeve pozitive dhe negative
- Shpjegon ndikimin e aktiviteteve sportive
- Emërton pjesët e trupit
- Shpjegon emocionet
- Shkëmbeu përvojat
- Diskuton
- Pjesëmarrje aktive
- Ushtron të drejtat e veta
- Shpjegon
- Menaxhon emocionet
- Demonstron sjelle, veprime, shprehi
- Zbaton parimet
- Përshkruan llojet e ushqimit, aktiviteteve fizike
- Qëndrim të drejtë trupor
- Praktikon ushtrime
- Ndërton bashkëpunim
- Harton rregullore
- Hulumton

## IV. KONCEPTET SPECIFIKE

- Elemente të lëvizjes
- Lëvizje manipulative
- Lëvizje lokomotore
- Lëvizje jolokomotore
- Lojë lëvizore
- Rregulla të lojës
- Lojë tradicionale (popullore)
- Morali i lojës
- Lojëra sportive
- Marshim në natyrë
- Higjiena personale
- Veshja e përshtatshme
- Drejtqëndrime
- Rregullat e sigurisë
- Mënyra të të ushqyerit
- Shëndetësore
- Edukimin fizik
- Shëndet mendor
- Shëndet emocional
- Shëndet social
- Shëndeti personal
- Zakonet/shprehjet e të ushqyerit
- Përmirësimi i shëndetit
- Stilet e shëndetshme jetësore
- “Fair-play”
- Substanca që krijojnë varësi
- Mjedisi që na rrethon

## 5. Udhëzime metodologjike

Për realizimin e përmbajtjeve që përcaktohen në fushën *Edukatë fizike, sportet dhe shëndeti* mund të përdoren metodat e ndryshme të punës me qëllim të arritjes e rezultateve të kompetencave, të cilat metoda janë të përbashkëta për të gjitha fushat përfshirë edhe fushën *Edukate Fizike sporti dhe shëndeti*. Në kuadër të kësaj fokusi i mësimdhënësit duhet të jetë në zbatimin e metodologjive, të cilat sigurojnë një mësimdhënie gjithëpërfshirëse për të gjithë nxënësit siç janë:

- Mësimdhënie dhe nxënia me nxënësin në qendër dhe gjithëpërfshirja;
- Mësimdhënie dhe nxënie të bazuar në qasjen e integruar;
- Mësimdhënie dhe nxënie të bazuar në arritjen e kompetencave;
- Mësimdhënie dhe nxënie të diferencuar;
- Çështje/tema ndërkurrikulare dhe
- Në çështje jashtëkurrikulare.

Metodologjitë mësimore zbatojnë parimet e mësimdhënies që janë përcaktuar në KKK, dhe synojnë mësimdhënie efektive që mundësojnë zhvillimin e kompetencave kryesore. Për arritjen e rezultateve të kompetencave të fushës përveç metodave të përbashkëta secila lëndë mësimore ka edhe veçantitë e saj për organizimin e punës mësimore.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



Në të gjitha rastet zbatimi i metodave dhe teknikave mësimore duhet të shoqërohet me përdorimin e materialeve dhe të mjeteve përkatëse didaktike duke pasur gjithnjë parasysh dhe sigurinë e nxënësit.

Organizimi i mirë i procesit të mësimit të kësaj fushe do të thotë që nxënësit të vendosen edhe në situata konkrete praktike, ku zhvillojnë dhe zbatojnë elementët lëvizorë e sportivë. Aktiviteti lëvizor, (loja dhe sporti) janë një punë serioze, që dominon shumicën e jetës së tyre shkollore dhe jashtë saj, duke u zënë pjesën më të madhe të kohës e të energjisë, duke krijuar aftësi, shkathtësi dhe formuar sjellje shoqërore, si kontribut themelor në kërkesën për rritjen e shpejtë dhe të shëndetshme.

Në orët e mësimit të edukimit fizik duhet t'i vihet theks i veçantë në mbajtjen e higjienës, pjesëmarrja në to i mëson nxënësit se si të ruajnë pastërtinë dhe të kujdesen për higjienën e trupit gjatë dhe pas aktivitetit fizik. Gjatë këtyre orëve mësohen praktika të sigurta, të cilat, nëse ndiqen nga nxënësit gjatë gjithë jetës së tyre, do t'i parandalojnë ata nga sëmundjet.

Duke marrë pjesë në procesin mësimor të edukimit fizik dhe sporteve, nxënësit kanë filluar të mësojnë shumë gjëra për jetën. Ata fitojnë në disa lojëra dhe humbasin në disa të tjera, kjo i bën ata të kuptojnë se fitorja dhe humbja janë pjesë e jetës dhe duhet të pranohen si të tilla. Gjithashtu, pjesëmarrja në praktika lëvizore e sportive mundëson zhvillimin mendor e intelektual të nxënësve në mënyrë argëtuese dhe të drejtpërdrejtë.

Edukimi fizik dhe sportiv e gjen veten mjaft mirë si komponent i edukimit artistik, sepse janë të ndërlidhur me njëri-tjetrin. Edukimi fizik dhe sportiv vë në lëvizje gjithë trupin e njeriut të vallëzimi e muzika që e shoqëron atë. Sinkronizimi dhe ritmizimi si aftësi koordinative, janë pjesë përbërëse të edukimit fizik e artistik, të cilët së bashku ndihmojnë në një zhvillim dhe formim më të plotë të nxënësit.

Edukimit fizik mund të konsiderohet edhe nga mënyra se si ai ndikon në pamjen dhe estetikën e një nxënësi. Kur një nxënës merr pjesë në aktivitete fizike, ai bëhet më i aftë dhe më tërheqës, formon një trup të bukur dhe më të shëndetshëm. E gjitha kjo ndihmon për të rritur vetëbesimin e tij, pasi çdokush dëshiron të ndihet mirë dhe të duket bukur.

Trajtimi i çështjeve ndërkurrikulare, në kuadër të fushës është një aspekt me shumë rëndësi pasi mundëson integrimin e fushave kurrikulare dhe lëndëve mësimore me qëllim të përkrahjes së nxënësve që të kuptojnë dhe interpretojnë drejt proceset shoqërore dhe natyrore që ndodhin në shoqëri. Realizimi i çështjeve ndërkurrikulare do të ndihmojë zhvillimin dhe plotësimin e përmbajtjes së fushës për arritjen e të gjitha kompetencave KK.

*Disa nga çështjet ndërkurrikulare që i ndihmojnë nxënësit në këtë nivel janë:*

- Globalizimi dhe ndërvarësia
- Edukimi për media
- Edukimi për zhvillim të qëndrueshëm
- Edukimi për qytetari demokratike
- Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm<sup>12</sup>

<sup>12</sup> Shih kapitullin VI - Metodologjia e përgjithshme - Udhëzime / Çështjet ndërkurrikulare

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

Në përgjithësi rezultatet e fushës i prekin çështjet ndërkurrikulare, andaj kujdes do t'i kushtohet trajtimit adekuat edhe në programet lëndore. Megjithatë parësore është puna e mësimit në cilët gjatë punës së tyre duhet t'i kushtojnë kujdes çështjeve ndërkurrikulare. Ata që në fazën e planifikimit gjithmonë të analizojnë temat apo njësitë mësimore me të cilat çështje ndërkurrikulare ndërlidhen në mënyrë që të sigurohet mësimit dhe integruar, e cila synon përfshirjen e të gjitha aspekteve të rëndësishme shoqërore me këndvështrime të ndryshme. Në këtë kontekst mundësohet edhe arritja e kompetencave të përcaktuara me KK.

## 6. Udhëzime për vlerësim

Fusha *Edukata fizike, sportet dhe shëndeti*, për shkak të natyrës dhe specifikave që ka, kërkon shumëllojshmëri të mënyrave të vlerësimit në baza të rregullta, ndërsa fokusi është mbi të kuptuarit e shëndetit, konceptet dhe praktikimin e sjelljeve dhe qëndrimeve pozitive. Me fjalë të tjera, nxënësit duhet të jenë në gjendje të vazhdueshme dhe në mënyrë aktive të zbatojnë në praktikë njohuritë e mësuara në jetën e tyre të përditshme.

Gjithashtu, edhe për edukimin shëndetësor, për shkak të specifikave që ka, do të ishte e vlefshme që përveç vlerësimit numerik të aplikohet në masë të madhe vlerësimi përshkrues si puna në grup, projektet, aftësitë motorike, aftësia e të folurit etj., nuk mund të maten me anë të testeve. Për t'i matur dhe për t'i vlerësuar ato përdoren instrumente të tjera. Vëzhgimi i drejtpërdrejtë është një procedurë e përshtatshme për fushën e edukimit fizik dhe shëndetësor dhe që mund të përdoret në situata të ndryshme mësimore dhe në të gjitha nivelet e shkollimit.

*Qëllimi i vlerësimit nuk janë vetëm njohuritë dhe aftësitë, por edhe qëndrimet e nxënësve, si qëndrimet etike-sociale në përgjithësi dhe ato të bashkëpunimit me të tjerët, në veçanti. Format e vlerësimit duhet të jenë në përputhje me stilet e ndryshme të të nxënësve. Mësimit zhvillon vetë dhe ndihmon nxënësit të zhvillojnë një larmi mënyrash vlerësimi si:*

- Përshkrim gojor të lëvizjeve që duhet përmirësuar
- Përdorim të fjalëve e shprehjeve inkurajuese gjatë të mësuarit
- Testim me shkrim të standardizuar
- Pjesëmarrje aktive gjatë orës mësimore
- Ese ( hulumtim individual apo grupor për temat e edukimit shëndetësor)
- Video-incizimet

*Ndërkaq te edukimi fizik dhe sporteve fokusi i mësimit duhet të jetë në vlerësimin e këtyre elementeve:*

- Korigjim me takt i lëvizjeve të gabuara.
- Lista e kontrollit
- Pjesëmarrja aktive në lojërat elementare gjatë orës mësimore
- Me zgjedhjen e nxënësve më të shpejtë në vrapim
- Me kompozim ushtrimesh fizike dhe me pikë
- Me sistem pikësh për ushtrimet e veçanta
- Me sistem pikësh për vallëzimin e kompozuar
- Me pikë për veprime individuale
- Me pikë për grupin më të mirë gjat lojës apo garës
- Me pikë për skemat lëvizore të vrapimeve të ndryshme.
- Këtyre vlerësimeve mund t'u shtohen edhe vlerësimet mbi aktivizimin në veprimtaritë e ndryshme sportive.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



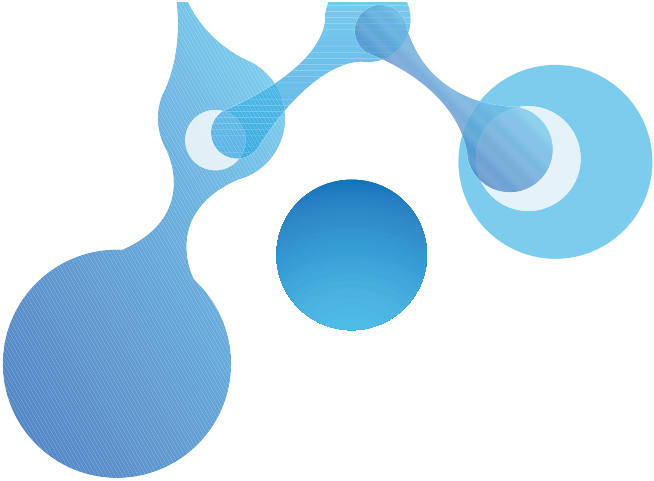
Të gjitha këto duhet të reflektohen në kartelat e matjeve antropometrike dhe atyre fiziko-lëvizore. Vlerësimi mund të bëhet individual ose në grup, në klasë ose jashtë saj. Nxënësi vlerësohet, ndërsa demonstroi arritjet e tij, duke u shfaqur nëpërmjet veprimtarish e produkteve të tjera, si: merr pjesë në veprimtari të ndryshme sportive, apo sportive–artistike që organizon shkolla etj. Në angazhimin e nxënësve me grupe apo skuadra të vogla, mësuesi parashtron peshën e vlerësimit me notë të grupit në tërësi dhe të secilit nxënësi në veçanti. Vlerësimi me shkrim shërben për aftësimin e komunikimit me shkrim.

## 7. Materialet dhe burimet mësimore

Për realizimin me sukses të kompetencave në fushën mësimore *Edukatë fizike, sportet dhe shëndeti* është e rëndësishme të përdoren burime të ndryshme mësimore që i motivojnë nxënësit dhe stimulojnë progresin e tyre në mënyrë që të krijojnë shprehje dhe shkathtësi të nevojshme për jetë. Meqenëse tekstet shkollore janë burime të vlefshme dhe të rëndësishme të të nxënësit, qasja e nxënësve në informacion nuk duhet të kufizohet vetëm në tekstet shkollore, por edhe në burime të tjera, të cilat i shërbejnë për të planifikuar dhe për të realizuar procesin mësimor në klasë.

Për realizimin më të suksesshëm të fushës mësimore *Edukatë fizike, sportet dhe shëndeti* duhet të përdoren një spektër i gjerë i burimeve mësimore, përfshirë tekstet shkollore, librat e aktiviteteve dhe të ushtrimeve, librat e punës, broshura, atlase, enciklopedi, softuerë arsimorë, projekte, studime të ndryshme, analiza dhe raporte të ndryshme të lëmit përkatës dhe libra të tjerë.

Mësimdhënësit dhe nxënësit mund të angazhohen në hartimin dhe shfrytëzimin e materialeve mësimore, p.sh.: rezultatet e projekteve të realizuara nga nxënësit mund të bëhen burime të vlefshme mësimore për klasa të ndryshme.



# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

## Jeta dhe puna

Hyrje  
Qëllimi i fushës  
Konceptet e përgjithshme dhe përshkrimi i tyre  
Rezultatet e të nxënit  
Udhëzime metodologjike  
Udhëzime për vlerësim  
Materialet dhe burimet mësimore



# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



## 1. Hyrje

Përderisa përgatitja për jetë dhe për punë theksohet në tërë kurrikulën si një çështje e rëndësishme, fusha e Kurrikulës *Jeta dhe puna* synon të kontribuojë veçanërisht si një fushë "mbartëse" në zhvillimin e kompetencave për jetë dhe për punë. Në Shk 1 dhe Shk 2 të kurrikulës, ajo përqendrohet në shkathtësitë për jetë, krahas shkathtësive që kanë të bëjnë me artizanatet dhe amvisërinë. Përmes kësaj fushë të kurrikulës, nxënësit do të njihen me rolet e ndryshme të individëve në jetë dhe në punë, si: anëtarët e familjes, qytetarët, prodhuesit, konsumuesit, punëdhënësit dhe punëmarrësit. Nxënësit do të zhvillojnë vetëdijesimin dhe vetëbesimin duke qenë po ashtu të vetëdijshëm për ekzistimin e të tjerëve dhe nevojës për t'u mbështetur në marrëdhënie ndërpersonale në jetë dhe në punë për sa i përket tolerancës dhe respektit të ndërsjellë. Ata do ta zhvillojnë shpirtin për iniciativë dhe përgjegjshmëri; të hartojnë dhe t'i respektojnë planet e punës dhe afatet kohore, si dhe të njihen me cilësinë e proceseve dhe të rezultateve të tyre.

Fusha kurrikulare *Jeta dhe puna* në klasën përgatitore dhe arsimin fillor realizohet përmes lëndës mësimore Shkathtësi për jetë.

## 2. Qëllimi

Fusha kurrikulare *Jeta dhe puna* ka për qëllim të zhvillojë te nxënësit njohuritë dhe shkathtësitë për jetë, si, t'i vetëdijesojë dhe ngrisë vetëbesimin, t'u ushtrojë punën praktike, përdorimin e TIK-ut, bashkëpunimin lidhur me ekonominë familjare, mjedisin jetësor, dhe orientim për jetë dhe punë.

## 3. Konceptet e përgjithshme dhe përshkrimi i tyre

- Zhvillimi personal (shkathtësi për jetë)
- Zhvillimi i bazuar në aktivitetet praktike manuale – punëdore
- Ekonomia familjare (shtëpiake)
- Këshillim dhe orientim në karrierë (edukim dhe orientim në karrierë)
- Teknologji duke përfshirë TIK-un
- Puna dhe edukimi për ndërmarrësi
- Edukimi për zhvillim të qëndrueshëm

### Zhvillimi personal (shkathtësi për jetë)

Zhvillimi i prirjeve psikomotorë dhe sensorike të nxënësit, përmes lojërave me lodra deri te qasja në kompjuter.

### Zhvillimi i bazuar në aktivitetet praktike manuale-punëdore

Puna e dorës kombinon punën e dorës me atë mendore, duke bërë që të rritet aftësia krijuese, kureshtja, marrja e përgjegjësive dhe aftësia për të zgjidhur problemet te nxënësit. Punëdorja ka si qëllim të njohë nxënësit me vlerat estetike si dhe t'u mësojë atyre se përzgjedhja e materialit, përpunimi dhe montimi ndikojnë në funksionimin dhe në jetëgjatësinë e prodhimit. Synon t'i ruajë traditat e punës së dorës (artizanale) në kultura të ndryshme.

Përmes lojërave, në kombinim me mësimin vizual-veprues, nxënësit spontanisht përvetësojnë konceptet fillestare për ecuritë teknologjike dhe zhvillojnë shkathtësitë teknike të nivelit të



# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

caktuar. Duke përdorur pajisje të thjeshta teknike nxënësit njihen me funksionimin e tyre, kujdesin për mirëmbajtje dhe mbrojtjen gjatë punës me to.

## **Ekonomia familjare (shtëpiake)**

Nxënësit ndihmohen të përgatiten për jetë dhe për punë si individë, si kontribues për shoqërinë, si bashkëpunues për ekonominë familjare dhe mjedisin jetësor. Ekonomia familjare nxënësve u mundëson të hulumtojnë problemet reale, me theks në kontekste mësimore. Kjo kontribuon në zhvillimin e shkathtësive bartëse, siç janë vendimmarrja dhe puna me të tjerët. Nxënësit zhvillohen si individë, si pjesëmarrës në ekonominë familjare dhe në shoqëri, përfshirë edhe ruajtjen e mjedisit.

## **Këshillim dhe orientim në karrierë** (edukim dhe orientim në karrierë)

Nxënësit njihen me konceptet elementare për botën e punës (vendi i punës, puna, profesioni i familjarëve dhe në komunitet)

## **Teknologji duke përfshirë TIK-un**

Përdorimi i sigurt i TIK-ut për të zhvilluar aktivitete praktike në realizimin e projekteve të ndryshme në formë elektronike, detyrave dhe hulumtime të ndryshme për nivelin e caktuar.

## **Puna dhe edukimi për ndërmarrësi**

Përfshirja e nxënësve në aktivitete, duke praktikuar elemente të ndryshme të planifikimit të ekonomisë familjare dhe vendimmarrjes, duke zhvilluar shpirtin e ndërmarrësit.

## **Edukimi për zhvillim të qëndrueshem**

Përfshirja e nxënësve në aktivitetet që zhvillojnë njohuri, shkathtësi dhe attribute të nevojshme, përfshirë teknologjinë, për të punuar dhe jetuar në mënyrë që të mbrojnë dhe zhvillojnë mirëqenien mjedisore, sociale dhe ekonomike.

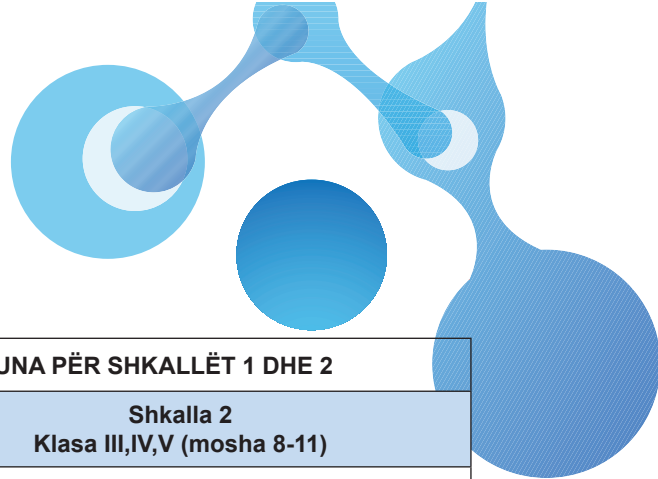
## **4. Rezultatet e të nxënit**

Rezultatet mësimore janë hartuar mbi bazën e koncepteve themelore të fushës. RN për fushën *kurrikulare Jeta dhe puna* përmbajnë në vete kërkesat që nxënësi duhet t'i arrijë pas përfundimit të çdo shkalle.

Organizimi i RN-së përmban njohuritë, shkathtësitë, qëndrimet dhe vlerat të cilat zhvillohen dhe thellohen sipas gradacionit në progres, duke pasur parasysh zhvillimin fizik dhe psikomotorik të nxënësve. Këto rezultate mundësojnë arritjen e gjashtë kompetencave të përcaktuara në Kornizën e Kurrikulës, duke e theksuar kompetencën kontribues produktiv.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



REZULTATET E TË NXËNIT TË FUSHËS JETA DHE PUNA PËR SHKALLËT 1 DHE 2	
Shkalla 1 Klasa 0,I,II (mosha 5-8)	Shkalla 2 Klasa III,IV,V (mosha 8-11)
<b>I. NJOHURITË, TË KUPTUARIT, SHKATHTËSITË</b> që zhvillohen te nxënësi/ja përmes: <ul style="list-style-type: none"><li>• Ushtrimit të punës praktike në shtëpi, në shkollë dhe në komunitet;</li><li>• Ngritjes së cilësive personale për jetë dhe punë;</li><li>• Përdorimit të teknologjisë për jetën dhe punën e përditshme;</li><li>• Përdorimit të TIK-ut për të avancuar nxënien dhe cilësinë e jetës së përditshme;</li><li>• Ushtrimit të zhvillimit të ndërmarrësisë dhe planit të biznesit;</li><li>• Promovimit të kushteve të sigurta për jetë dhe për punë;</li><li>• Përgatitjes për jetën profesionale dhe karrierën e ardhshme;</li><li>• Komunikimit në / për jetë dhe punë;</li><li>• Edukimit për zhvillim të qëndrueshëm-mbrojtje dhe ruajtje të natyrës dhe mjedisit.</li></ul>	
<b>1. Ushtrimi i punës praktike në shtëpi, në shkollë dhe në komunitet</b> Nxënësi/ja:	
1. Përshkruan ndryshimet dhe ngjashmëritë ndërmjet aktiviteteve që bëhen në shtëpi në shkollë dhe në klasë	1. Përshkruan ndryshimet ndërmjet aktiviteteve që bëhen individualisht dhe në grup
2. Zbaton veprimtari praktike të thjeshta në familje, në shtëpi dhe në klasë, bazuar në detyrat e caktuara qartë nga mësuesi dhe nga prindërit	2. Ndërmerr aktivitete praktike bazuar në vetiniciativë dhe në qasje të pavarura për të finalizuar produkte të ndryshme punëdore, duke u nisur nga një model i dhënë, fotografi a vizatim
<b>2. Ngritja e cilësive personale për jetë dhe punë</b> Nxënësi/ja:	
1. Dallon ngjashmëritë dhe ndryshimet ndërmjet moshatarëve në klasë dhe në shkollë sa u përket talenteve, interesave dhe prirjeve për aktivitete të ndryshme brenda dhe jashtë shkollës	1. Demonstron gatishmëri dhe vetiniciativë për pjesëmarrje dhe organizime të aktiviteteve të ndryshme grupore në shkollë dhe në komunitet duke respektuar rregullat e ndërveprimit dhe të punës në grup
<b>3. Përdorimi i teknologjisë për jetën dhe punën e përditshme</b> Nxënësi/ja:	
1. Identifikon veglat, pajisjet dhe makinat e thjeshta të ekonomisë familjare	1. Përdor vegla dhe pajisje shtëpiake në situata të përditshmërisë
2. Identifikon veglat, mjetet dhe materialet adekuate për të punuar prodhime të thjeshta bazuar në iniciativa personale apo të propozuara nga mbikëqyrësi ose mësime dhënësi	2. Përdor veglat, mjetet dhe materialet adekuate për të punuar prodhime të thjeshta bazuar në udhëzimet e mësime dhënësit

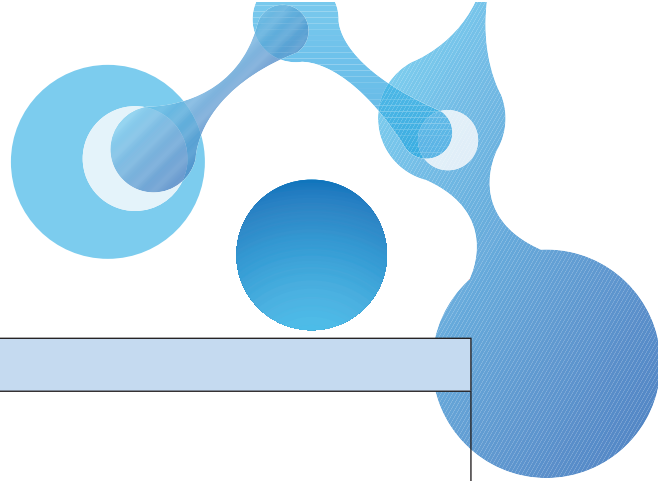
# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

<b>4. Përdorimi i TIK-ut për të avancuar nxënien dhe cilësinë e jetës së përditshme</b> Nxënësi/ja:	
1. Përdor kompjuterin personal për komunikim fillestar	1. Përdor kompjuterin personal për të reflektuar ide dhe krijimtari fillestare
2. Përdor sigurt TIK-un për kryerjen e detyrave, hulumtim dhe zhvillim të shkathëive përmes projekteve sipas nivelit.	2. Përdor sigurt TIK-un për të krijuar projekte të ndryshme, planifikim të aktiviteteve, krijim të detyrave, hulumtim dhe zhvillim të shkathëtise praktike.
<b>5. Ushtrimi i zhvillimit të ndërmarrësisë dhe planit të biznesit</b> Nxënësi/ja:	
1. Përmes veprimeve praktike në ekonominë familjare kupton dhe përjeton faktorët që duhen marrë në konsideratë	1. Drejtpërdrejt hulumton dhe përfshihet në aktivitete të ekonomisë familjare dhe ushtron përgjegjësi elementare organizative-buxhetore, duke zhvilluar shpirtin e ndërmarrësit.
<b>6. Promovimi i kushteve të sigurta për jetë dhe për punë</b> Nxënësi/ja:	
1. Identifikon rregullat për mbrojtje dhe siguri, dallon rreziqet në jetën e përditshme	1. Përshkruan rregullat për mbrojtje dhe siguri, nga rreziqet në jetën e përditshme: në shtëpi, në shkollë dhe në mjedis.
<b>7. Përgatitja për jetën profesionale dhe karrierën e ardhshme</b> Nxënësi/ja:	
1. Identifikon aktivitetet dhe bartësit e aktiviteteve që zhvillohen në shtëpi, institucion parashkollor/shkollë dhe komunitet.	1. Demonstron përmes veprimeve të veta nevojën për marrjen e përgjegjësisë, ndarjen e aktiviteteve që zhvillohen në shtëpi, shkollë dhe komunitet.
<b>8. Komunikimi në / për jetë dhe punë</b> Nxënësi/ja:	
1. Ndjek udhëzimet gjatë aktiviteteve të matjes, të shënimit, të prerjes së sigurt dhe të formësimit të materialeve të ndryshme	1. Është i vetëdijshëm për ekzistimin e diversitetit individual në klasë, në shkollë dhe në jetë për të përmirësuar të kuptuarit, dëshirat dhe aspiratat e të tjerëve, duke menaxhuar situatat dhe zgjidhjen e konflikteve në mënyrë konstruktive dhe paqësore
<b>9. Edukimi për zhvillim të qëndrueshëm-mbrojtja dhe ruajtja e natyrës dhe e mjedisit</b> Nxënësi/ja:	
1. Identifikon, përshkruan dhe klasifikon materiale ricikluese bazë nga ekonomia familjare, duke i dalluar dhe renditur për përdorim të mëtejshëm.	1. Përpunon materiale ricikluese bazike nga ekonomia familjare dhe merr masa mbrojtëse për ruajtjen e mjedisit.
2. Përshkruan konceptet bazë të shoqërisë, mjedisit dhe ekonomisë familjare.	2. Zhvillon njohuri dhe shkathtësi për shoqërinë, mbrojtjen e mjedisit, ekonominë familjare dhe përdorimin e TIK-ut.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



## II. QËNDRIMET DHE VLERAT që zhvillohen te nxënësi/ja:

- Toleranca
- Respektimi i diversitetit
- Përkushtimi
- Qëndrim pozitiv
- Bashkëpunimi
- Respektimi i kodit të mirësjelljes
- Respektimi rregulloreve
- Gatishmëria
- Siguria
- Pavarësia në mendime dhe në veprime
- Iniciativa dhe interesi për qasje të ndryshme
- Besimi në përdorimin e TIK-ut
- Formimi human dhe zhvillimi i personalitetit
- Gatishmëria për bashkëpunim

## III. AFTËSITË DHE SHKATHTËSITË që zhvillohen te nxënësi/ja:

- Njeh veten dhe të tjerët
- Tregon për veten, për familjen dhe për mjedisin
- Identifikon rreziqet e ndryshme
- Kupton ndikimin e veprimeve pozitive dhe negative
- Shkëmben përvojat
- Demonstron sjellje, veprime, shprehi
- Praktikon ushtrime
- Ndërton bashkëpunim
- Vendosmëria

## IV. KONCEPETE SPECIFIKE

- Zbatimi
- Matja
- Krijimi i modeleve
- Qasja problemeve nga perspektiva të ndryshme
- Dizajnimi (kreativiteti)

## 5. Udhëzime metodologjike

Për realizimin e përmbajtjeve që përcaktohen në fushën kurrikulare *Jeta dhe puna* mund të përdoren metodat e ndryshme të punës me qëllim të përmbushjes së kërkesave që ka kjo fushë, por edhe për shkak të specifikave që bart në vete. Disa prej metodave që e lehtësojnë zhvillimin e suksesshëm janë metodat e mësimdhënies që në qendër kanë nxënësin.

*Me qëllim të përmbushjes së kërkesave për nxënie cilësore sugjerohen disa metoda, forma dhe teknika të ndryshme të punës:*

- Diskutimi dhe të nxënit në bashkëpunim (në grupe të vogla, grupe më të mëdha dhe me të gjithë nxënësit);
- Mësimdhënie përmes vrojtimit, demonstrimit dhe eksperimentit;
- Të mësuarit dhe të nxënit përmes mjeteve multimediale e në veçanti përmes kompjuterit;
- Mësimdhënie që nxit hulumtimin e pavarur;
- Të mësuarit në natyrë dhe vizitat në objekte industriale;
- Të mësuarit përmes projekteve, punëve kërkimore në terren.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

Në të gjitha rastet zbatimi i metodave apo teknikave mësimore duhet të shoqërohet me përdorimin e materialeve dhe të mjeteve përkatëse didaktike, pa të cilat nuk mund të arrihen rezultatet e pritura.

*Në kuadër të fushës kurrikulare Jeta dhe puna një ndër qëllimet e rëndësishme të saj duhet të jetë edhe realizimi i çështjeve ndërkurrikulare, që do të ndihmojnë në arritjen e kompetencave kryesore të parapara me KK. Çështjet ndërkurrikulare që duhet të merren në konsideratë në këtë nivel, dhe që mund të trajtohen në vazhdimësi edhe në nivelet e tjera, janë:*

- Edukimi për qytetari demokratike
- Edukimi për paqe
- Globalizimi dhe ndërvarësia
- Edukimi për media, dhe
- Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm<sup>13</sup>

Fusha *Jeta dhe puna* duhet realizuar në atë mënyrë që t`u mundësojë nxënësve përvetësimin dhe zbatimin gradual të kompetencave kryesore të parapara në KK. Organizimi i mësimit duhet të përqendrohet në atë se çka duhet të dinë dhe çka duhet të jenë në gjendje të bëjnë nxënësit. Ajo pasqyrohet përmes njohurive, shkathtësive, shprehive, por edhe përmes qëndrimeve dhe sjelljeve që ata duhet t`i reflektojnë.

## 6. Udhëzime për vlerësim

Vlerësimi është një element i pranishëm në çdo veprimtari mësimore. Matja dhe vlerësimi janë pjesë përbërëse dhe mjaft të rëndësishme të mësimdhënies në shkollën bashkëkohore.

Nxënësit nxënë mjaft gjatë viteve të shkollimit. Sidoqoftë, jo gjithçka që ata nxënë mund të matet me anë të testeve, edhe për faktin se, për nxënësit e nivelit fillor, përdorimi i teknikave të ndryshme mundëson vlerësim sa më realist bazuar në karakteristikat e ndryshme të nxënësve.

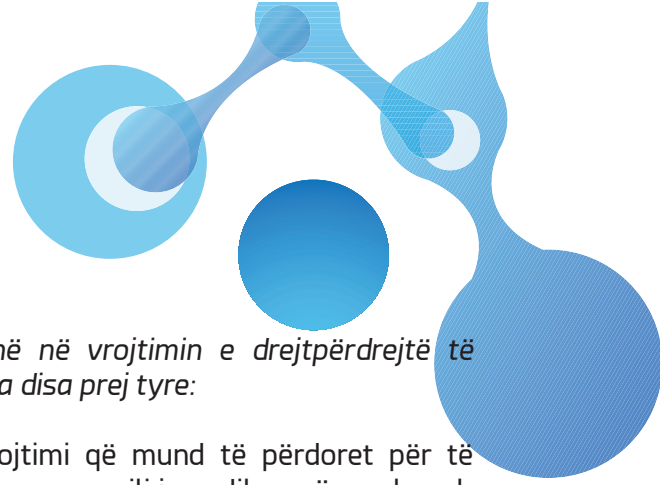
Fusha kurrikulare *Jeta dhe puna*, për shkak të natyrës dhe specifikave që ka, kërkon shumëllojshmëri të mënyrave të vlerësimit në baza të rregullta, ku fokusi është mbi të kuptuarit e jetës dhe të punës; konceptet dhe praktikimi i sjelljeve dhe i qëndrimeve pozitive. Me fjalë të tjera, nxënësit duhet të jenë në gjendje në vazhdimësi dhe në mënyrë aktive të zbatojnë në praktikë njohuritë e mësuara në jetën e tyre të përditshme.

Gjithashtu, edhe për lëndët e fushës *Jeta dhe puna* e në rastin tonë lënda *Shkathtësi për jetë*, për shkak të specifikave që ka do të ishte e vlefshme që përveç vlerësimit numerik në masë të madhe të aplikohet vlerësimi përshkruar pasi puna në grup, projektet, aftësitë psikomotorë, sensore, aftësia e të folurit etj., nuk mund të maten me anë të testeve. Për t`i matur dhe për t`i vlerësuar ato, përdoren instrumente të tjera. Vëzhgimi i drejtpërdrejtë është një procedurë e përshtatshme për fushën *Jeta dhe puna*, e cila mund të përdoret në situata të ndryshme mësimore dhe në të gjitha nivelet e shkollimit.

<sup>13</sup> Shih kapitullin VI - Metodologjia e përgjithshme- Udhëzime / Çështjet ndërkurrikulare

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



*Ekzistojnë disa teknika dhe instrumente që ndihmojnë në vrojtimin e drejtpërdrejtë të veprimtarisë së nxënësit, të cilat përdoren për vlerësim. Ja disa prej tyre:*

**Buletini i pjesëmarrjes**, përshkruhet si një teknikë vrojtimi që mund të përdoret për të vrojtuar, në grupe të vogla ose gjatë diskutimit. Buletini tregon se cili jep ndihmesë, sa shpesh bashkëpunon, sa të vlefshme janë ndihmesat etj.

**Lista e kontrollit**, është një instrument që përmban një listë me tema, objektiva, njohuri, për të cilat nxënësi do të vëzhgohet. Qëllimi kryesor i listës së kontrollit është të regjistrojë një vlerësim të vazhdueshëm për përparimin e nxënësit, duke dëshmuar se si i përmbush ai detyrat ose objektivat e llojeve të ndryshme. Krahas listës me elementet që do të vrojtohen, jepet edhe një shkallë vlerësuese.

**Portofolio e nxënësit**, është një mjet që mund të përdoret për të treguar modele të punëve të nxënësve, të cilat dëshmojnë përparimin e nxënësit, aftësitë e tij dhe nivelin e punimeve. Portofolio mund të përmbajë, për shembull, vizatime, një projekt, një krijim, plane etj. Portofolio ka vlera për këto arsye:

- Është një mjet që u jep informacion mësuesit, prindërve dhe nxënësve.
- Nxënësit i jep një pasqyrë tërësore të punës së tij.
- Duke e përgatitur vetë dosjen, nxënësi luan rol aktiv në procesin e mësimin dhe të vlerësimit.

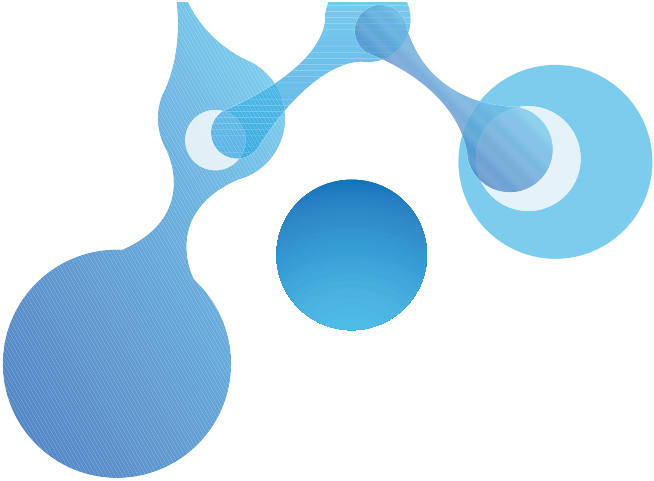
## 7. Materialet dhe burimet mësimore

Për realizimin me sukses të kompetencave në fushën kurrikulare *Jeta dhe puna* është e rëndësishme të përdoren burime të ndryshme mësimore për t'i motivuar nxënësit dhe për të stimuluar progresin e tyre në mënyrë që të përvetësojnë shprehje dhe shkathtësi të nevojshme për jetë dhe për punë në jetën e përditshme. Meqenëse tekstet shkollore janë burime të vlefshme dhe të rëndësishme të nxënies, qasja e nxënësve në informacion nuk duhet kufizuar vetëm në tekstet shkollore, por edhe në burime të tjera të cilat i shërbejnë për të planifikuar dhe për të realizuar procesin mësimor në klasë.

Për realizimin më të suksesshëm të fushës kurrikulare *Jeta dhe puna* duhet të përdoren një spektër i gjerë i burimeve mësimore, përfshirë tekstet shkollore, librat e aktiviteteve dhe të ushtrimeve, librat e punës, broshura, atlase, enciklopedi, softuerë arsimorë, projekte, studime të ndryshme, analiza dhe raporte të ndryshme të lëmit përkatës dhe materiale përkatëse pune.

Mësimdhënësit, nxënësit dhe bartësit e tjerë të arsimit, po ashtu mund të angazhohen në hartimin e burimeve të përshtatura mësimore, p.sh., rezultatet e projekteve të realizuara nga nxënësit mund të bëhen burime të vlefshme mësimore për klasa të ndryshme.

Mësimdhënësit mund të përgatisin dosje, gazeta, revista, literaturë të specializuar apo doracakë të ndryshëm për aktivitete me nxënës. Gjithashtu, është shumë me rëndësi që nxënësit dhe mësimdhënësit të bashkëpunojnë edhe për prodhimin e materialeve të ndryshme përmes shfrytëzimit të burimeve të teknologjisë informative, dhe gjithashtu materiale ricikuese.



# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

## LËNDËT MËSIMORE DHE ELEMENTET E PROGRAMEVE MËSIMORE



# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



## Lëndët mësimore dhe elementet e programeve mësimore

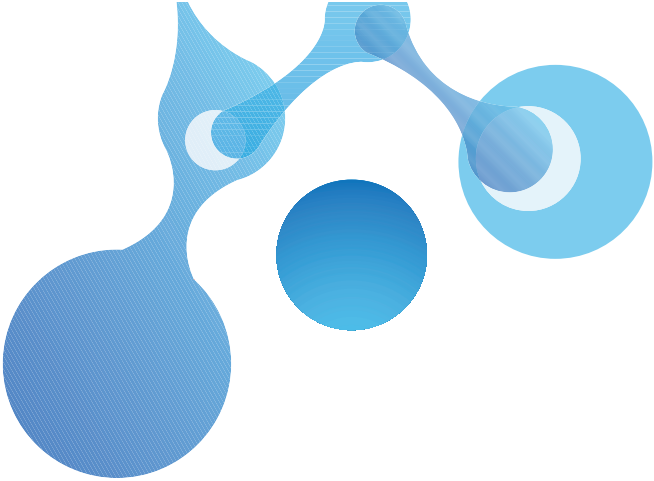
Në klasën përgatitore dhe arsimin fillor, një fushë kurrikulare përfshin një ose më shumë lëndë mësimore. Disa fusha kurrikulare janë edhe lëndë mësimore (*Matematika; Shoqëria dhe mjedisi, Edukata fizike, sportet dhe shëndeti*). Po ashtu shumica e lëndëve të fushës janë pjesë e shkallës së parë dhe të dytë të kurrikulës. Gjuha angleze fillon nga klasa përgatitore ndërsa gjuha shqipe për komunitete fillon nga klasa e tretë.

Lëndët mësimore për klasën përgatitore dhe arsimin fillor janë:

Fushat e Kurrikulës	Lëndët mësimore përgjatë shkallës së 1 të kurrikulës	Lëndët mësimore përgjatë shkallës së 2 të kurrikulës
Gjuhët dhe komunikimi	Gjuhë amtare Gjuhë angleze	Gjuhë amtare Gjuhë angleze Gjuha shqipe për komunitetet joshqiptare
Artet	Edukatë figurative Edukatë muzikore	Edukatë figurative Edukatë muzikore
Matematika	Matematikë	Matematikë
Shkencat e natyrës	Njeriu dhe natyra	Njeriu dhe natyra
Shoqëria dhe mjedisi	Shoqëria dhe mjedisi	Shoqëria dhe mjedisi
Edukatë fizike, sportet dhe shëndeti	Edukatë fizike, sportet dhe shëndeti	Edukatë fizike, sportet dhe shëndeti
Jeta dhe puna	Shkathtësi për jetë	Shkathtësi për jetë

*Për secilën lëndë mësimore MASHT-i i përgatit programet mësimore. Ato duhet të reflektojnë kërkesat e KK, përkatësisht kërkesat e KB-së, si qëllimet dhe parimet e KK, rezultatet e kompetencave për shkallë, konceptet dhe RN-ët e fushës për shkallë, çështjet ndërkurrikulare dhe metodologjitë e mësimdhënies, nxënies dhe vlerësimit me qasjen e përcaktuar në dokumentet e sipërpërmendura. Në këtë kontekst programi mësimor duhet të përmbajë:*

- Rezultatet e të nxënit që nxënësit duhet t'i arrijnë në kuadër të secilës lëndë dhe temë mësimore përgjatë një klase/viti shkollor-mësimor;
- Temat mësimore të lëndëve përkatëse për secilën klasë duke pasur parasysh kohezionin horizontal dhe vërtikal, aktualitetin, zhvillimin shkencor, mundësitë dhe interesat e nxënësve;
- Udhëzimet metodike për realizimin e temave mësimore në kuadër të lëndës përkatëse, arritjes së kompetencave, zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare dhe vlerësimit të nxënësve;



# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

## IV KURRIKULA ME ZGJEDHJE

Hyrje  
Qëllimi  
Organizimi  
Struktura e kurrikulës/programit mësimor  
Procedura e përzgjedhjes, hartimit dhe miratimit  
Zbatimi dhe vlerësimi

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



## 1. Hyrje

Kurrikula me zgjedhje është pjesë e kurrikulës të arsimit parauniversitar. Për dallim nga fushat e kurrikulës që në KK dhe në KB-të e niveleve formale të arsimit parauniversitar dhe më pas në programet mësimore janë përcaktuar rezultatet e të nxënësve që duhet arrihen nga nxënësit dhe metodologjia e realizimit të tyre, hartimi i programit mësimor dhe realizimi i kurrikulës me zgjedhje mbetet kompetencë e shkollës. Kurrikula me zgjedhje në KK dhe KB është pjesë përbërëse e planit mësimor dhe e vlerësimit të brendshëm të shkollës. Përcaktimi i kurrikulës me zgjedhje, respektivisht hartimi i programit të saj mësimor bëhet në përputhje me mundësitë, nevojat dhe interesat e nxënësve, duke pasur në konsideratë mundësitë kadrovike të shkollës dhe komunës. Gjithashtu për përcaktimin e saj duhet të merren në konsideratë edhe interesat e komunitetit. Vendimi për përcaktimin e kurrikulës me zgjedhje del si rezultat i një procesi konsultativ, përfshirë nxënësit, prindërit, komunitetin, shkollën dhe komunën. MASHT-i mund të sugjerojë programe të ndryshme që janë me interes për vendin dhe shoqërinë në përgjithësi.

## 2. Qëllimi

Qëllimi i kurrikulës me zgjedhje është që nxënësve t'u orohen mundësi më të mëdha për të përmbushur vetën me dije, shkathtësi, qëndrime dhe vlera konform mundësive, nevojave dhe interesave të tyre, drejt zotërimit të kompetencave të përcaktuara me KK, përkatësisht arritjes së rezultateve të të nxënësve për kompetenca për shkallë kurrikulare. Në këtë kontekst kurrikula me zgjedhje nxënësve u mundëson të thellojnë dhe zgjerojnë njohuritë, të zhvillojnë shkathtësitë, qëndrimet dhe vlerat:

- në fushat e kurrikulës, respektivisht në lëndët mësimore të përcaktuara në dokumentet kurrikulare<sup>14</sup>
- në lëndë të reja që nuk janë paraparë në dokumentet kurrikulare
- në tema që kanë lidhje me problematikat shoqërore, kulturore dhe natyrore, dhe
- në temat që janë me interes për nivelin lokal dhe ndërkombëtar.

## 3. Organizimi

*Kurrikula me zgjedhje mund të organizohet në:*

- lëndë mësimore
- modul, dhe
- projekt

**Lënda mësimore me zgjedhje** i referohet organizimit didaktik të njohurive, shkathtësive, qëndrimeve dhe vlerave në një fushë të caktuar që është me interes për nxënësit, komunitetin dhe shoqërinë

**Moduli mësimor me zgjedhje** i referohet organizimit didaktik të njohurive, shkathtësive, qëndrimeve dhe vlerave për një apo disa tema të një fushe të caktuar që është me interes për nxënësit, komunitetin dhe shoqërinë.

**Projekti mësimor me zgjedhje** i referohet zhvillimit të njohurive, shkathtësive, qëndrimeve dhe vlerave në një fushë apo në disa fusha që janë me interes për nxënësit, komunitetin dhe shoqërinë, përmes mësimdhënies dhe nxënies hulumtuese, krijuese dhe zgjidhjes së problemeve të caktuara.

<sup>14</sup> Shkolla edhe për kurrikulën me zgjedhje, që për bazë ka fushat e kurrikulës apo lëndët mësimore, duhet të përgatisë program të veçantë mësimor dhe duhet ta emërtojë sipas përmbajtjes dhe funksionit të programit.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

Për tri llojet e organizimit të mësimit me zgjedhje, shkolla duhet të hartojë programet mësimore apo të adaptojë programe të sugjeruara nga MASHT-i.<sup>15</sup>

## 4. Struktura e kurrikulës / programit mësimor

Kurrikula me zgjedhje, përkatësisht programi mësimor duhet të ketë strukturë të njëjtë me kurrikulat lëndore/programet e lëndëve mësimore të përcaktuara me dokumentet kurrikulare. Në programin e kurrikulës me zgjedhje duhet trajtuar:

- Rëndësinë dhe kohëzgjatjen e mësimit të lëndës, modulit a projektit të zgjedhur, në pjesën e hyrjes
- Qëllimet e lëndës, modulit apo projektit
- Rezultatet e të nxënit që nxënësit duhet t'i arrijnë përmes lëndës, modulit a projektit
- Përmbajtjen mësimore/temat mësimore përkatëse
- Udhëzimet metodike për realizimin e temave mësimore, arritjes së rezultateve të kompetencave të parapara në shkallë kurrikulare përkatëse, zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare dhe vlerësimit të nxënësve<sup>16</sup>.

## 5. Procedura e përzgjedhjes, hartimit dhe miratimit

Përzgjedhja dhe miratimi i lëndëve mësimore, moduleve apo projekteve që dalin nga kurrikula me zgjedhje rregullohen me akt nënligjor/ udhëzim administrativ të përcaktuar nga MASHT-i. Ndërsa, për hartimin e programit mësimor, MASHT-i harton udhëzues për shkollat/ mësimdhënësit.

## 6. Zbatimi dhe vlerësimi

Lënda, moduli a projekti në momentin e përzgjedhjes nga nxënësit dhe përcaktimit definitiv nga shkolla, respektivisht komuna bëhet e detyrueshme dhe merr statusin e barabartë me të gjitha lëndët e tjera që janë përcaktuar në dokumentet kurrikulare.

Edhe për realizimin e kurrikulës me zgjedhje duhet të përdoren metodologji të mësimdhënies dhe nxënies që janë në funksion të parimeve të kurrikulës, si parimin e gjithëpërfshirjes, zhvillimit të kompetencave, mësimdhënies së integruar dhe llogaridhënies.<sup>17</sup>

Gjithashtu vlerësimi i nxënësve që ndjekin programet mësimore të lëndëve, moduleve a projekteve që dalin nga kurrikula me zgjedhje bëhet me metodologji dhe procedura si të lëndëve mësimore të përcaktuara në dokumentet kurrikulare, dhe me procedura që përcaktohen me akte nënligjore/ udhëzim administrativ. Dallimi është se lënda, moduli a projekti me zgjedhje nuk është pjesë e vlerësimit të jashtëm por kontribuuese e zhvillimit të kompetencave.

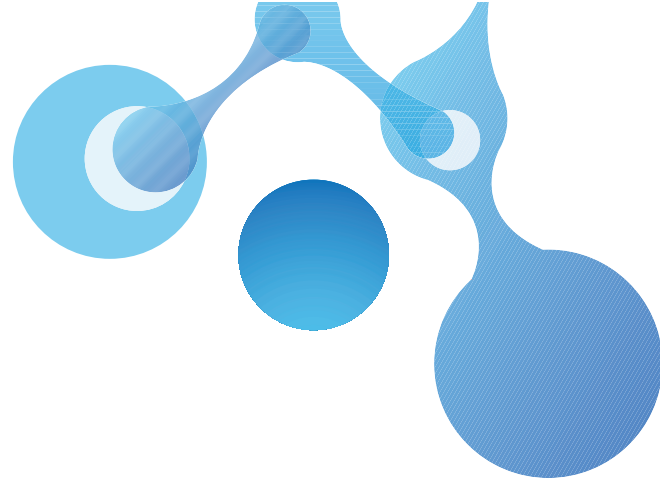
<sup>15</sup> Gjatë një viti shkollor nxënësit mund të marrin një apo dy programe mësimore qoftë lëndë, modul a projekt. Në rastin kur nxënësit marrin dy programe mësimore, njërën e ndjekin nga fillimi i vitit shkollor/mësimor deri në pushimet dimërore dhe tjetrën pas pushimeve dimërore deri në përfundim të vitit shkollor/ mësimor. Procedura e përzgjedhjes dhe e realizimit rregullohet me akte nënligjore/udhëzim administrative.

<sup>16</sup> Pikë orientimi për strukturimin dhe hartimin e planit dhe programit të mësimit me zgjedhje, shkolla/mësimdhënësit të përdorin planet dhe programet mësimore që janë në harmoni me kurrikulën e re.

<sup>17</sup> Për metodologji të mësimdhënies shih kapitullin VI – Metodologjia e përgjithshme-Udhëzime

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



## V PLANI MËSIMOR

Plani mësimor për arsimin parauniversitar  
Plani mësimor për klasën përgatitore dhe arsimin fillor  
Autonomia e shkollës

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

## 1. Plani mësimor për arsimin parauniversitar

Plani mësimor ndahet për fusha kurrikulare në mënyrë të baraspeshuar, duke pasur parasysh moshën e nxënësve dhe nevojat e tyre zhvillimore. Koha e përcaktuar në këtë plan mësimor nënkupton minimumin e kohës për secilën fushë të kurrikulës nëpër të cilën duhet të kalojnë nxënësit përgjatë shkallëve të kurrikulës, përkatësisht përgjatë arsimit parauniversitar.

Plani mësimor sipas shkallëve kryesore të kurrikulës

Fushat e Kurrikulës	KSNA 0	KSNA 1		KSNA 2		KSNA 3			
	Shk 1		Shk 2	Shk 3	Shk 4	Shk 5 & 6			
	Klasa përgatitore	Klasa 1 & 2				Gjimnazi Shoqëror – gjuhësor	Gjimnazi i shkencave natyrore	Gjimnazi i specializuar <sup>1</sup>	Arsimi dhe aftësimi profesional <sup>2</sup>
Gjuhët dhe komunikimi	Nxënësit gjatë javës kalojnë në të gjitha fushat kurrikulare	38.10	33.80	27.12	25	30	23.33		
Artet		9.52	8.45	6.78	6.67	5.56	2.22		
Matematika		23.81	21.13	13.56	13.33	8.89	13.33		
Shkencat natyrore		4.76	8.45	16.95	20	11.11	35.56		
Shoqëria dhe mjedisi		4.76	8.45	16.95	16.67	25.56	6.67		
Edukatë fizike, sportet dhe shëndeti		9.52	8.45	6.78	6.67	6.67	6.67		
Jeta dhe puna		4.76	4.23	6.78	6.67	5.56	5.56		
Pjesa zgjedhore		4.76	7.04	5.08	5	6.67	6.67		
Aktivitete jashtë kurrikulare <sup>3</sup>									

<sup>1</sup> Plani mësimor për gjimnazet e specializuar, përcaktohet nga MASHT, varësisht nga tipi i gjimnazit të specializuar.

<sup>2</sup> Plani mësimor për arsimin dhe aftësimin profesional, përcaktohet nga MASHT, varësisht nga profilet e arsimit dhe aftësimin profesional.

<sup>3</sup> Llojet e aktiviteteve jashtëkurrikulare dhe koha mësimore për realizimin e tyre planifikohen në nivel shkolle.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



## 2. Plani mësimor për klasën përgatitore dhe arsimin fillor

Plani mësimor për fusha kurrikulare dhe lëndë mësimore për klasën përgatitore dhe arsimin fillor bazohet në planin mësimor të arsimit parauniversitar, përkatësisht në shkallët 1 dhe 2 të kurrikulës.

Në mbështetje të specifikave të mësimdhënies dhe nxënies në klasën përgatitore dhe arsimin fillor dhe me qëllim që plani mësimor të jetë funksional në zhvillimin e kompetencave të parapara me KK, gjatë hartimit të planit mësimor për klasën përgatitore dhe klasat 1-5 janë marrë parasysh kriteret në vijm:

- Përqindja totale e dhënë në planin mësimor për secilën fushë kurrikulare për një shkallë kurrikulare;
- Numri i orëve javore për një klasë;
- Rezultatet e të nxëniet për fushë kurrikulare, që duhet zotëruar nxëniesit gjatë një shkalle kurrikulare;
- Rezultatet e të nxëniet për kompetencat kryesore për shkallë kurrikulare;
- Mundësitë psikofizike dhe intelektuale të nxënësve;
- Parapërgatitjet dhe përvojat e nxënësve; dhe
- Konteksti aktual i përgatitjes së mësimdhënësve për këtë nivel të arsimit.

Në mbështetje të këtyre kriterëve plani mësimor për klasën përgatitore dhe arsimin fillor është i rregulluar si më poshtë:

Fushat kurrikulare	Lëndët mësimore	Kl. Parafill-ore	Shkalla I			Shkalla II			
			Kl. I	Kl. II	Gjithsej	Kl. III	Kl. IV	Kl. V	Gjiths-ej
Gjuhët dhe komunikimi	Gjuhë amtare Gjuhë angleze <sup>4</sup> Gjuha shqipe për komunitetet joshqiptare	Nxëniesit gjatë një jave i zhvillojnë përmbajtjet nga të gjitha fushat	8	8	16	8	8	8	24
Artet	Edukatë figurative Edukatë muzikore		2	2	4	2	2	2	6
Matematikë	Matematikë		5	5	10	5	5	5	15
Shkencat natyrore	Njeriu dhe natyra		1	1	2	2	2	2	6
Shoqëria dhe mjedisi	Shoqëria dhe mjedisi		1	1	2	2	2	2	6
Edukata fizike, sportet dhe shëndeti	Edukatë fizike, sportet dhe shëndeti		2	2	4	2	2	2	6
Jeta dhe puna	Shkathtësi për jetë		1	1	2	1	1	1	3
Pjesa zgjedhore			1	1	2	1	2	2	5
<b>Totali – Orë javore</b>			18 <sup>5</sup>	21	21	42	23	24	24
Aktivitete jashtë kurrikulare									

<sup>4</sup> Gjuha angleze në shkallën I mësohet me nga një orë në javë, duke filluar nga klasa përgatitore. Në shkallën II (Klasat 3 – 5) mësohet me nga dy orë në javë në secilën klasë.

<sup>5</sup> Për klasën përgatitore, organizimi i planit mësimor mbetet kompetencë e mësuesit/es (edukator/es). E rëndësishme është që nxëniesit duhet të kalojnë nëpër të gjitha fushat e kurrikulës- lëndët mësimore brenda javës, përkatësisht brenda 18 orëve.



# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

Plani mësimor për secilin nivel arsimor, përkatësisht për klasë dhe lëndë mësimore, rregullohet me vendime të veçanta të MASHT-it.

## 3. Autonomia e shkollës

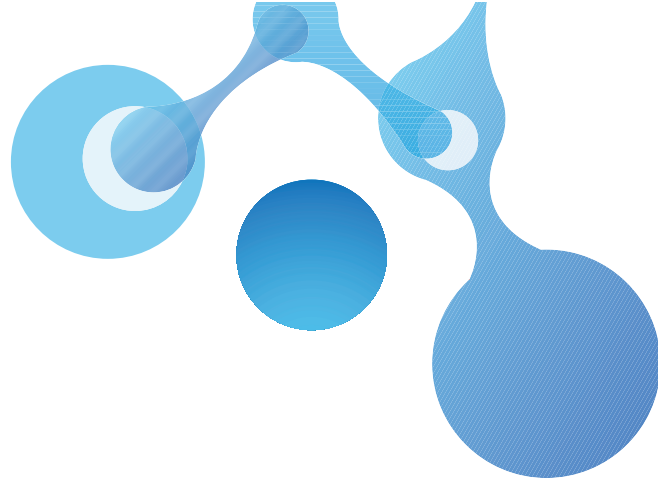
Shkolla është e obliguar që t'u bëjë të mundur gjithë nxënësve të kalojnë minimumin e kohës mësimore të përcaktuar me planmësimor. Për nxënësit që kanë vështirësi në të nxënë dhe për ata që i tejkalojnë pritjet që janë paraparë me kurrikulë, përkatësisht me program mësimor shkolla mund të organizojë mësim plotësues dhe shtues mbi minimumin e përcaktuar me plan mësimor. Mbi këtë minimum mund të përcaktojë kohë mësimore (orë mësimore) edhe për aktivitete jashtëkurrikulare.

Për praktikën e shfrytëzimit të kohës mësimore mbi minimumin e kohës së përcaktuar me plan mësimor, shkollat mund të vendosin në bashkëpunim me prindërit, nxënësit, autoritetet lokale të arsimit dhe palët e tjera të interesit, në mënyrë që shfrytëzimi i kësaj kohe mësimore, që është në autonomi të shkollës, të bëhet në mënyrë inovative dhe fleksibile dhe t'i kontribuojë përkrahjes së nxënësve në zotërimin e kompetencave.



# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



## VI METODOLOGJIA E PËRGJITHSHME - UDHËZIME

Aspektet e përqendrimit të metodologjisë mësimore  
Mësimdhënia dhe të nxënësve me nxënës në qendër dhe gjithëpërfshirja  
Mësimdhënia dhe të nxënësve e bazuar në arritjen e kompetencave  
Mësimdhënia dhe të nxënësve e integruar  
Mësimdhënia dhe të nxënësve e diferencuar  
Çështjet/temat ndërkurrikulare  
Veprimtaritë/aktivitetet jashtëkurrikulare

## 1. Aspektet e përqendrimit të metodologjisë mësimore

Metodologjitë mësimore zbatojnë parimet e mësimdhënies që janë përcaktuar në KK. Ato synojnë mësimdhënie efektive që mundësojnë zhvillimin e kompetencave kryesore.

Për arritjen e rezultateve të kompetencave çdo fushë e kurrikulës ose lëndë mësimore ka veçantitë e saja për organizimin e punës mësimore. Pavarësisht nga specifikat e tyre, gjithë procesi mësimor në lëndë të ndryshme ka disa karakteristika të përbashkëta në rrafshin metodologjik. Ai përqendrohet në aspektet në vijim<sup>18</sup>:

- Në mësimdhënie dhe nxënie me nxënësin në qendër dhe gjithëpërfshirja;
- Në mësimdhënie dhe nxënie të bazuar në qasjen e integruar;
- Në mësimdhënie dhe nxënie të bazuar në arritjen e kompetencave;
- Në mësimdhënie dhe nxënie të diferencuar;
- Çështje/tema ndërkurrikulare dhe
- Në çështje jashtëkurrikulare.

## 2. Mësimdhënia dhe të nxënit me nxënësin në qendër dhe gjithëpërfshirja

Zbatimi i qasjes së mësimdhënies dhe nxënies me nxënësin në qendër kërkon që procesi i planifikimit dhe i organizimit të mësimdhënies dhe nxënies të mbështetet në përvojat individuale të nxënësve, në potencialet, nevojat dhe interesimet e tyre.

*Mësimdhënia dhe nxënia me nxënësin në qendër, mbështetet në parimin e gjithëpërfshirjes, i cili merr parasysh dhe adreson stilet e ndryshme të të nxënit, mënyrën dhe shpejtësinë me të cilën mësojnë nxënësit, si dhe aspektet e tjera të diversitetit të nxënësve, duke përfshirë gjininë, moshën, kulturën, prejardhjen shoqërore dhe ekonomike, si dhe nevojat e veçanta të nxënësve. Në këtë kontekst mësimdhënie dhe nxënie me nxënësin në qendër bëhet, ku:*

- mësimdhënia çdoherë i përshtatet nxënies së suksesshme të nxënësve;
- krijohet një mjedis i këndshëm e miqësor në klasë me qëllim që të nxitet interesimi dhe motivimi i nxënësve për të nxënë;
- mësuesi gjatë punës/aktivizimit të nxënësve, mbikëqyr, ndihmon dhe lehtëson të nxënit e nxënësve;
- nxënësi është pjesëmarrës aktiv dhe i angazhuar/i përfshirë në aktivitetet që nxisin nxënien dhe interesimin e nxënësve;
- temat e nxënies janë relevante dhe interesante për nxënësit;
- nxënësit inkurajohen të bëhen përgjegjës, të pavarur e reflektivë dhe të vazhdojnë nxënien gjatë gjithë jetës së tyre;
- mësuesi ndjek ndryshimet individuale të nxënësve përmes vrojtimit dhe bashkëveprimit;
- aktivitetet mësimore përshtaten në bazë të nivelit zhvillimor të nxënësve;
- mësimdhënia dhe vlerësimi planifikohen duke pasur parasysh zhvillimin individual dhe stilet e nxënies së nxënësit;
- ofrohen llojllojshmëri të mundësive të nxënies dhe të metodave të vlerësimit, për të përkrahur stilet e ndryshme të nxënies së nxënësit;
- përdoren burime të ndryshme të nxënit që nxitin pjesëmarrjen, vëzhgimin, pavarësinë, kërkimin dhe kureshtjen e nxënësve;
- vrojtimit dhe vlerësimet e nxënësve përdoren për të planifikuar mësimdhënien e mëtejshme.
- njihen dhe trajtohen në mënyrën e duhur nxënësit e talentuar dhe ata që kanë vështirësi në të nxënë.

<sup>18</sup> Udhëzime specifike për të gjitha aspektet kryesore të këtij kapitulli pasqyrohen në kuadër të udhëzimeve për fushat e kurrikulës, si dhe në udhëzuesit për mësimdhënës dhe drejtues të shkollës.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



Është me rëndësi që mësuesit të shfrytëzojnë një gamë të gjerë të metodave mësimore, duke baraspeshuar metodologjinë e përqendruar tek mësuesi dhe atë të përqendruar tek nxënësi, duke iu përshtatur nxënësve dhe rezultateve të të nxënësve të përcaktuara për secilën orë mësimi.

Realizimi i mësimdhënies me në qendër nxënësin kërkon bashkëpunim të përhershëm mes mësuesve për metodat dhe mjetet mësimore, me qëllim shkëmbimin e eksperiencave pozitive mes tyre.

Po kështu, puna edukative cilësore e shkollave nënkupton bashkëpunim të rregullt dhe të vazhdueshëm me prindërit për të përkrahur nxënësit në arritjen e rezultateve të të nxënësve dhe kompetencave kryesore.

### 3. Mësimdhënia dhe të nxënësve e bazuar në arritjen e kompetencave

KK-ja promovon mësimdhënien dhe të nxënësve që është në funksion të arritjes së kompetencave kryesore dhe adresimit të nevojave të ndryshme të nxënësve.

Mësimdhënia e fokusuar në arritjen në kompetenca, kërkon përzgjedhjen dhe organizimin e përvojave mësimore të cilat integrojnë njohuritë relevante me vlerat, qëndrimet dhe shkathtësitë e nxënësve. Mësimdhënia dhe nxënësve e bazuar në kompetenca duhet nisur nga rezultatet e të nxënësve, të cilat na orientojnë se çka nxënësi duhet të dijë, të bëjë, të kuptojë, të vlerësojë dhe të marrë qëndrim me rastin me përfundimin e suksesshëm të një shkalle të kurrikulës.

Planifikimi dhe realizimi i mësimdhënies kërkohet që të bëhet duke u mbështetur në rezultatet e nxënësve për fusha kurrikulare, përkatësisht për lëndë mësimore, me synim kryesor arritjen e kompetencave të parapara në shkallën përkatës të kurrikulës, Zbërthimi i tyre duhet të jetë në harmoni të plotë me dinamikën e arritjes së nxënësve dhe zhvillimit të tyre psiko-social.

Mësimdhënia dhe nxënësve e bazuar në kompetenca kërkon që mësuesit të përzgjedhin strategji, metoda, teknika, mjete dhe forma të ndryshme të punës me nxënësit, si dhe të riorganizojnë përvojat mësimore të nxënësve, duke i integruar njohuritë relevante me shkathtësitë, vlerat dhe qëndrimet.

*Për realizimin me sukses të mësimdhënies me bazë kompetenca nga mësimdhënësi kërkohet:*

- Mësimdhënie të integruar, holistike (tërësore), që dukuritë që ndodhin në natyrë dhe shoqëri të kuptohen të ndërlidhura/ndërvarura dhe ashtu siç ndodhin në jetën e përditshme (në funksion të saj mund të jenë, lidhja me jetën, korrelacioni mes lëndëve mësimore dhe fushave të kurrikulës duke identifikuar çështjet/temat e përbashkëta, pastaj çështjet/temat ndërkurrikulare dhe aktivitete jashtëkurrikulare;
- Zhvillimi i mësimdhënies dhe të nxënësve me bazë situatë jetësore/mësimore
- Ndërlidhje e njohurive të reja me përvojat paraprake të nxënësve.

*Ka qasje dhe strategji të shumta që mundësojnë mësimdhënie dhe nxënësve e bazuar në arritjen e suksesshme të kompetencave të nxënësve, pa marrë parasysh fushën e kurrikulës a lëndën mësimore. Vlen për t'i veçuar disa qasje të rëndësishme që mbështesin parimet e KK-së, pra edhe qasjen e bazuar në kompetenca:*

- Krijimi i mjedisit të përshtatshëm/miqësor, në klasë dhe në shkollë, në të cilin

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

nxënësit ndihen të mirëpritur dhe të lidhur me njëri-tjetrin, me mësuesin dhe me shkollën e tyre;

- Zhvillimi i mësimave nëpërmjet qasjeve dhe teknikave të të nxënësve aktiv dhe duke vepruar;
- Zbatimi i strategjive të mësimdhënies dhe të nxënies, zgjidhjes së problemeve dhe zhvillimit të të menduarit kritik/ kreativ dhe krijues.
- Të mësuarit me projekte, ekipor dhe hulumtues me çka ndihmohet zhvillimi i disa aftësive dhe shkathtësive që janë në koherencë me kompetencat e kurrikulës.

Mësimdhënia dhe nxënia e bazuar në kompetenca është e lidhur ngushtë edhe me procesin e vlerësimit, me fokus të veçantë me vlerësimin formativ dhe progresiv. Vlerësim i me bazë kompetenca ka të bëjë jo vetëm performancën sasiore të përmbajtjes së përvetësuar por edhe me performancën e përgjithshme përfshin cilësinë e performancës, si, proceduat e nxënies, e performimit dhe vetëvlerësimit në kontekstin e nxënies së suksesshme.

Për të vlerësuar kompetencat e nxënësve, është e rëndësishme që secili mësues të përzgjedhë teknika dhe instrumente për vlerësim, të cilat u mundësojnë nxënësve të demonstrojnë e të shpërshfaqin njohuritë, shkathtësitë dhe aftësitë e tyre, e jo vetëm njohuritë faktike. Në këtë mënyrë mësuesit sigurojnë informacion për cilësinë e mësimdhënies dhe të nxënies, përparimin e nxënësve dhe zhvillimin e kompetencave.

## 4. Mësimdhënia dhe të nxënësve të integruar

Korniza kurrikulare, respektivisht kurrikula bërthamë, promovon mësimdhënien dhe të nxënësve të integruar që reflekton ndërlidhjet dhe ndërvarësitë e natyrës dhe të botës së krijuar nga njeriu me dijen dhe informacionin që nxënësit kanë për to.

Mësimdhënia dhe nxënia e integruar është në funksion të zhvillimit të kompetencave kryesore të parapara për shkallë kurrikulare.

*Për t'i zbatuar me sukses kërkesat e KK-së dhe të kurrikulës bërthamë për klasën përgatitore dhe arsimin fillor, mësuesit përgatitorë dhe fillorë duhet të zbatojnë mësimdhënien dhe të nxënësve të integruar, duke bërë:*

- Ndërlidhjen/korrelacionin e fushave kurrikulare/lëndëve mësimore, ku përmbajtjet e veçanta dhe të përbashkëta mësimore ndihmojnë njëra-tjetrën në zhvillimin e kompetencave kryesore për shkallë kurrikulare;
- Integrimin në procesin e mësimdhënies dhe të nxënies së karakteristikave të përbashkëta të lëndëve të fushës përkatëse (p.sh., të gjuhës amtare me gjuhën angleze) apo të karakteristikave të përbashkëta të fushave kurrikulare (p.sh., të fushës *Shoqëria dhe mjedisi* me fushën *Shkenca natyrore*);
- Ndërlidhjen e mësimdhënies me temat/praktikat jetësore, ku gjërat kuptohen natyrshëm se si funksionojnë në natyrë dhe shoqëri;
- Ndërlidhjen e mësimdhënies me përvojat e nxënësve, gjë që ndihmon ndërtimin më të lehtë të dijes duke vazhduar mbi atë që nxënësit dijnë dhe bëjnë;
- Trajtimin e çështjeve (temave) ndërkurrikulare përmes secillës fushë kurrikulare, duke i ndërlidhur rezultatet e të nxënësve me tema ndërkurrikulare apo përmes projekteve të përbashkëta ndërfushore- ndërlëndore
- Aktivitete me nxënës që të zhvillojnë kompetencat për të gjetur dhe për të përpunuar informata në mënyrë efektive dhe të përgjegjshme, për shfrytëzimin e mësimin elektronik, të teknologjive aktuale dhe të ardhshme në epokën digjitale;

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



- Aktivitete me nxënës që promovojnë perspektivën e mësimit gjithëjetësor dhe të cilat i ndihmojnë nxënësit që të zhvillojnë kompetencat e tyre për t'u ballafaquar me sfidat dhe mundësitë brenda zhvillimeve në shoqërinë dhe në ekonominë e sotme dhe të ardhshme.

## 5. Mësimdhënia dhe të nxëniet e diferencuar

Mësimdhënia dhe nxënia e diferencuar paraqesin një qasje sipas së cilës mësimdhënia, për zhvillimin e kapaciteteve të të gjithë nxënësve, mbështetet në planifikim, në zbatim, në kontroll, në përkrahje dhe në vlerësim.

Mundëson përfilljen e dallimeve ekzistuese ndërmjet nxënësve në klasë përkitazi me përmbajtjen që do të mësojnë, ecurinë didaktiko-metodike të të nxëniet si dhe matjet dhe materialet çfarë duan dhe mund të shfrytëzojnë gjatë mësimit.

Përmes mësimit të diferencuar mundësohet përshtatja e kohës dhe e shpejtësisë së të nxëniet dhe të të mësuarit me veçoritë individuale të secilit nxënës.

Gjithashtu, edhe përshtatja e vëllimit, llojit dhe shkallës së vështirësisë së përmbajtjeve, detyrave dhe obligimeve me veçoritë individuale të nxënësve.

Mësuesi, për ta organizuar dhe për ta zbatuar në mënyrë të suksesshme mësimdhënien dhe nxënien e diferencuar, duhet të mbështetet në motivet, në aftësitë, në interesimet dhe në stilet e të nxëniet nga nxënësit. Këto janë aspektet kryesore në të cilat mësuesi duhet ta mbështesë mësimdhënien dhe nxënien e diferencuar.

*Mësuesit e nivelit të parë të arsimit, për organizimin dhe zbatimin me sukses të mësimdhënies dhe të nxënies së diferencuar duhet të:*

- bëjnë forma të organizimit mësimor, të cilat promovojnë dhe ndihmojnë zhvillimin e motivimit të brendshëm të nxënësve dhe të mekanizmave të vetëkontrollit të nxënies;
- përdorin me efikasitet *aktivitetet me nxënës të cilat promovojnë* nxënien e organizuar;
- organizojnë procesin mësimor përmes qasjeve të ndryshme të cilat mundësojnë dhe lehtësojnë hulumtimin dhe identifikimin e përvojave ekzistuese të nxënësve, të njohurive, të pikëpamjeve të tyre dhe të cilat mundësojnë përfshirjen aktive të nxënësve në përmirësimin e gabimeve të mundshme, si dhe që përkrahin nxënësit që të riorganizojnë njohuritë e tyre faktike dhe procedurale për arritjen e kompetencës së nxënësit për të nxënë;
- përdorin teknika dhe forma të ndryshme të nxënies bashkëpunuese në procesin mësimor;
- praktikojnë format e ndryshme organizative të mësimdhënies dhe nxënies (aktivitetet në klasë, puna në grupe, puna në çifte, nxënia individuale), që fokusohen në aktivitetet që zhvillojnë vetëbesimin, iniciativën, zgjidhjen e problemeve dhe kreativitetin e nxënësve;
- përdorin materiale mësimore që u përshtaten mundësive të nxënësve;
- organizojnë mësimdhënien dhe nxënien përmes diferencimit në detyra, përmbushja e tyre, kontrolli, vlerësimi dhe shkalla e ndihmës që ofrohet prej mësuesit i përshtatet secilit nxënës;
- aplikojnë teknika të organizimit të mësimit që i përshtaten një detyre të caktuar

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

- përmes së cilës zhvillojnë aftësitë e veçanta të nxënësve të favorizuar;
- përdorin forma të ndryshme për organizimin e nxënies për nxënësit të cilët kërkojnë trajtim të veçantë, kanë nevoja të veçanta arsimore, duke përfshirë edhe nxënësit me vështirësi në të nxënë ose me probleme në sjellje;
- organizojnë mësimdhënien përmes së cilës ndihmojnë bashkëpunimin dhe përdorimin e formave organizative (p.sh., gjithëpërfshirjen) që i promovojnë mundësitë e barabarta për nxënie, si në sferën e bashkëpunimit mes nxënësve në aktivitetet brenda klasës dhe shkollës, ashtu edhe jashtë saj;
- përdorin teknologji të ndryshme mësimore, të cilat ofrojnë mundësi më të mëdha të organizimit të avancuar të mësimdhënies dhe të nxënies me anën e të cilave procesin mësimor e bëjmë më tërheqës për nxënësit.

## 6. Çështjet ndërkurrikulare

Çështjet ndërkurrikulare janë tema me interes të veçantë për shoqërinë, sa janë aktuale janë edhe të vazhdueshme. Ato sipas politikave kombëtare dhe ndërkombëtare identifikohen dhe përcaktohen si çështje të rëndësishme të cilat duhet trajtuar në mënyrë të veçantë.

Çështjet ndërkurrikulare nuk i takojnë vetëm një lënde a fushe kurrikulare. Ato i integrojnë fushat kurrikulare dhe lëndët mësimore me qëllim të përkrahjes së nxënësve që të kuptojnë dhe interpretojnë drejt proceset shoqërore dhe natyrore që ndodhin në shoqëri. Për çështjet ndërkurrikulare jepen orientime dhe udhëzime metodologjike në kuadër të fushave të kurrikulës, lëndëve mësimore dhe bëhen pjesë e planifikimit mësimor në shkollë.

### Çështjet ndërkurrikulare janë:

- Edukimi për qytetari demokratike
- Edukimi për paqe
- Globalizimi dhe ndërvarësia
- Edukimi për media, dhe
- Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm

### Edukimi për qytetari demokratike

I referohet, njohjes dhe respektimit të të drejtave të njeriut përfshirë të drejtat e fëmijëve, çështjet gjinore, çështjet kulturore dhe ndërkulturore, LGBT-ë, parandalimit dhe luftimit të trafikimit, korrupsionit dhe çështje të tjera të ngjashme që cenojnë integritetin e individit në shoqëri, si dhe sundimit të ligjit.

### Edukimi për paqe

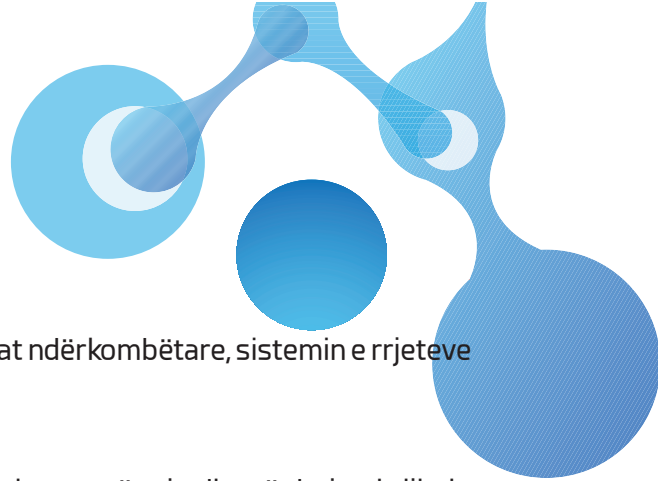
I referohet kuptimit të diversiteteve në shoqëri si vlera shoqërore. Përmbajtjet për edukimin për paqe janë toleranca, harmonia dhe bashkëjetesa etnike, fetare, kulturore, racore, etj, dhe të jetuarit në harmoni me mjedisin natyror; lufta kundër terrorizimit, e drejta humanitare, dinjiteti njerëzor, ndalimi i dhunës, parandalimi dhe zgjidhja e konflikteve dhe çështje të tjera me interes që i kontribuojnë edukimit për paqe dhe për qytetari demokratike.

### Globalizimi dhe ndërvarësia

I referohet shndërrimit të ekonomive nacionale në ekonomi globale – botërore, bashkëveprimet, kombinimit të aftësive dhe mundësive për të krijuar gjëra të përbashkëta, kombinimit të përpjekjeve me të tjerët për të arritur suksese më të mëdha, për të bashkëpunuar dhe zhvilluar qytetërimet, etj. Tema e globalizimit dhe ndërvarësisë përfshijnë përmbajtjet lidhur me çështjet mjedisore, çështjet ekonomike, arsimore, shëndetësore, proceset e integritetit evropian,

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



marrëveshjet ndërkombëtare, çështjet politike dhe agjendat ndërkombëtare, sistemin e rrjeteve të informimit dhe teknologjisë, etj.

## Edukimi për media

I referohet përdorimit të medieve për sigurimin e informacioneve të reja dhe të drejta, krijimin dhe përdorimin e informatave, komunikimin përmes medieve tradicionale dhe digjitale, kritikën ndaj medieve, gjuhën e medieve dhe ndikimin e saj në shoqëri, pritjet e qytetarëve nga mediet dhe përdorimit të drejtë dhe të sigurt të tyre etj. Çështja e edukimit për media përfshin përmbajtjet lidhur me mediet tradicionale dhe digjitale, televizionin, radion, filmin, gazetatat, revistat, internetin, fotografitë, reklamat dhe lojërat elektronike, etikën në media, etj.

## Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm

I referohet temave me rëndësi të përgjithshme të cilat ndikojnë në ndërgjegjësimin e të rinjve/nxënësve për një qëndrim aktiv ndaj çështjeve dhe dukurive mjedisore, në nivel lokal dhe global. Këtu hyjnë çështjet si ndikimi i aktivitetit të njeriut në cilësinë e mjedisit, ngrohjen globale, biodiversitetin, energjia e ripërtëritshme etj.

Çështjet e zhvillimit të qëndrueshëm çështjet e realizimit të së drejtës për të jetuar në mjedis të shëndoshë dhe në mirëqenie sociale bazuar në konventat ndërkombëtare. Përveç realizimit të së drejtës për mjedis të shëndetshëm ndërlidhet edhe me filozofinë e shfrytëzimit të burimeve mjedisore si trashëgimi e brezit të ardhshëm.

## 7. Veprimtaritë/aktivitetet jashtëkurrikulare

Veprimtaritë jashtëkurrikulare janë aktivitete të strukturuarra mësimore që ndodhin jashtë kontekstit të fushave dhe lëndëve mësimore, por që e ndihmojnë arritjen e kompetencave për shkallë të kurrikulës. Për secilin nga aktivitetet e mundshme, mësuesi dhe shkolla duhet të përgatisin plan dhe program të qëllimshëm, të orientuar, e jo aktivitete stihike apo të rastit.

*Në klasën përgatitore dhe arsimin fillor, mësimdhënia dhe mësimnxënia në fushat e ndryshme të kurrikulës do të mbështeten me anë të aktiviteteve jashtëkurrikulare të organizuara për nxënës, si:*

- Vizitat në muze, në parqe, në vende në natyrë dhe në vende historike, në institucione, në galeri, në teatër etj.;
- Festimet në data të veçanta, në ngjarje, në tradita, në suksese;
- Pjesëmarrja në vendimmarrje në shkollë dhe në format e tjera të demokracisë së shkollës;
- Pjesëmarrja në grupe mësimore, në aktivitete të lira dhe në shoqata;
- Diskutimet me mysafirët (d.m.th., me udhëheqësit e bashkësisë, me prindërit, me përfaqësuesit e bizneseve lokale, me politikanë, me njerëz të medias, me persona dhe grupe të ndryshme që vijnë nga vendet e tjera);
- Puna me projekte që fokusohen në tema dhe në çështje specifike të karakterit shumëdimensional që përkojnë me moshën e nxënësve;
- Ekspozitat (d.m.th. artet e bukura, fotografia);
- Shërbimet për bashkësinë (d.m.th. ndihma për personat në nevojë, mbrojtja e mjedisit, forcimi i lidhjeve midis gjeneratave);
- Lojërat, koret, revistat e shkollës;
- Puna vullnetare.



# KURRIKULA BËRTHAMË

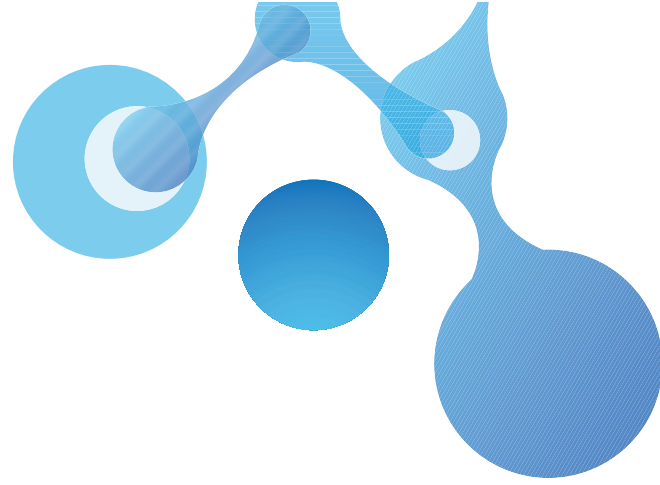
PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

Rekomandohet që të gjithë nxënësve t'u mundësohet të përfshihen në çështje/veprimtari jashtëkurrikulare, sipas preferencave dhe talentit personal të jenë pjesë e një grupi në aktivitete të ndryshme: ekipe sporti, grup muzikor, ansambël vallëzimi, kor, ansambël teatri, grup për ofrimin e mbështetjes për bashkësinë.



# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



## VII VLERËSIMI NË KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR

Qëllimi i vlerësimit në klasën përgatitore dhe arsimin fillor  
Parimet themelore të vlerësimit  
Llojet e vlerësimit / Vlerësimi i brendshëm dhe vlerësimi i jashtëm

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

## 1. Qëllimi dhe sistemi i vlerësimit në klasën përgatitore dhe arsimin fillor

Qëllimi i vlerësimit në gjithë arsimin parauniversitar është mbështetja e të nxënësve të nxënësve, këtë qëllim e synon edhe vlerësimi në klasën përgatitore dhe arsimin fillor. Vlerësimi si proces realizohet në funksion të mësimdhënies dhe të nxënies dhe mbështetet në sistemin e vlerësimit që nënkupton përmbajtjen, kohën, procedurën dhe bartësit e vlerësimit. Përmes sistemit të vlerësimit, sigurohen informacione të vazhdueshme për cilësinë e nxënësve të nxënësve, mësimdhënien dhe përshtatshmërinë e kurrikulës. Mbi bazën e këtyre informacioneve merren vendime dhe planifikohen veprime në përkrahje të nxënësve për zotërim të kompetencave dhe përmirësim e avancim të procesit të mësimdhënies dhe të vlerësimit.

Pikë referimi i vlerësimit të nxënësve në klasën përgatitore dhe arsimin fillor janë kurrikula bërthamë 1 dhe planet dhe programet mësimore.

*Vlerësimi i nxënësve bazohet në rezultatet e të nxënësve për kompetenca, fushë kurrikulare dhe lëndë mësimore të përcaktuara për shkallën e parë dhe të dytë të kurrikulës, si më poshtë:*

Dokumentet kurrikulare	Rezultatet e të nxënësve
KURRIKULAT BËRTHAMË I	Rezultatet e të nxënësve për kompetenca dhe fusha kurrikulare për shkallëm parë dhe dytë.
PLANET E PROGRAMET LËNDORE	Rezultatet e të nxënësve sipas fushave /lëndëve (për secilën klasë, duke filluar nga klasa përgatitore deri në klasën e 5-të)

## 2. Parimet e vlerësimit

*Vlerësimi i nxënësve të klasës përgatitore dhe arsimin fillor bazohet në parimet e vlerësimit të përcaktuar më KK:*

**Vlefshmëria.** Vlerësimi duhet të sigurojë se kërkesat dhe kriteret e vlerësimit të jenë të lidhura me rezultatet e të nxënësve për klasën dhe shkallën e kurrikulës, të përdoren matje dhe burime të shumta për të dhënë gjykime dhe se vlerësimi mbulon shtrirjen dhe thellësinë e programit mësimor.

**Transparenca.** Vlerësimi duhet të sigurojë se kriteret, metodat dhe procedurat e vlerësimit janë të njohura për nxënës dhe për të gjithë akterët e përfshirë në procesin e vlerësimit. Informacioni për nxënësin, lidhur me rezultatet e arritura, informatat kthyesë dhe mundësitë e përparimit të jetë i qartë, i saktë dhe të jepet me kohë.

**Besueshmëria.** Vlerësimi duhet të sigurojë se gjykimet për përparimin e nxënësve bazohen në instrumente, lloje të ndryshme të vlerësimit dhe burime të ndryshme të informacionit. Në këtë proces ofrohen dëshmi për të argumentuar cilësinë e vlerësimit dhe për t'u siguruar se nëse përsëritet vlerësimi, atëherë rezultatet do të jenë të njëta.

**Paanshmëria.** Vlerësimi duhet të sigurojë se respektohen kërkesat e kodit etik të vlerësimit, respektohen procedurat e vlerësimit ndaj çdo nxënësi apo grupi të nxënësve, përdoren instrumente të ndryshme të vlerësimit që i mundësojnë secilit nxënës të shfaqë performancën e tij/saj dhe ofrohet mbështetja e duhur në të nxënësve drejt zotërimit të kompetencave.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



## 3. Llojet e vlerësimeve

Nxënësit nga klasa përgatitore deri në përfundim të klasës së pestë kalojnë nëpër dy lloje të vlerësimit:

- Vlerësim të brendshëm, dhe
- Vlerësim të jashtëm

### 3.1. Vlerësimi i brendshëm

Vlerësimi i brendshëm bëhet në nivel shkolle/klase nga edukatorët/ët, mësuesit/dhënësit/et e klasës përgatitore dhe arsimit fillor dhe sipas përshkrimit të procedurave e kriterëve për secilin lloj të vlerësimit të brendshëm, të rregulluara me akte nënligjore.

Vlerësimi i brendshëm u mundëson nxënësve të shprehin njohuritë e reja dhe të tregojnë nivelin e zotërimit të kompetencave duke përfshirë:

- Gjerësinë dhe thellësinë e tyre;
- Gatishmërinë për t'iu përgjigjur sfidave të nivelit të përcaktuar me rezultatet e të nxënësit;
- Aftësinë për t'i zbatuar ato në situata dhe rrethana të reja.

Fokusi kryesor i vlerësimit të brendshëm është mbështetja e të nxënësit të nxënësve për zotërim të kompetencave të shkallës së parë dhe të dytë. Kjo arrihet duke kombinuar vlerësimin formativ (për nxënie) me vlerësimin përmbledhës (i të nxënësit).

#### 3.1.1. Llojet e vlerësimit të brendshëm

Korniza e kurrikulës përcakton tri lloje të vlerësimit të brendshëm të cilat janë të vlefshëm edhe për realizimin e KB1:

- Vlerësimi i vazhdueshëm
- Vlerësimi përfundimtar
- Vlerësimi për shkallë<sup>19</sup>

Më poshtë shihni periudhën e realizimit të secilit lloj të vlerësimit, bartësit/përgjegjësit e vlerësimit, qëllimet kryesore dhe mënyrat e dokumentimit/evidencimit të arritjeve të nxënësve.

Këto aspekte pasqyrohen në tabelën në vijim.

Llojet e vlerësimit dhe periudha e realizimit	Bartësit <sup>6</sup>	Qëllimet kryesore sipas llojeve të vlerësimit	Dokumentimi/ evidencimi i arritjeve në vlerësim
<b>Vlerësim i vazhdueshëm</b> <ul style="list-style-type: none"><li>- Bëhet gjatë procesit të të nxënësit (vlerësimi formativ), dhe</li><li>- Në fund të çdo teme mësimore, njësie tematike apo periudhe të mësimi (vlerësimi përmbledhës)</li></ul>	Edukatori/ja, mësuesit/dhënësit/ ja e klasës	Mbështetja e vazhdueshme e të nxënësit të nxënësve. Informimi dhe raportimi. Vendosja e notës në fund të periudhave të caktuara mësimore.	Evidencimi në notesin e punës së mësuesit/dhënësit Evidencimi në libër të klasës i notave për periudhat e caktuara të vitit mësimor/ dhe apo ditarin elektronik Portfolio e nxënësit

<sup>19</sup> Në përfundimin e shkallës 1 dhe 2 të kurrikulës (klasës II, V) bëhet vlerësimi i nivelit të arritjes së njohurive dhe zotërimit të kompetencave nga nxënësi sipas përcaktimit në KB 1.

<sup>6</sup> Nëse në procesin e mësimi, pos mësuesit/es të klasës janë përfshirë mësues/e të tjerë/a si për gjuhën angleze, atëherë vlerësimin për lëndët e tilla e bëjnë mësuesit/et përkatës/e, në këtë rast mësuesi/ja i/e gjuhës angleze.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

<b>Vlerësim përfundimtar</b> Bëhet në fund të vitit mësimor/ vitit shkollor për secilën lëndë mësimore.	Edukatori/ja, mësimdhënësi/ja e klasës	Vendosja e notës përfundimtare në fund të vitit mësimor/ shkollor. <sup>7</sup> Informimi dhe raportimi Planifikimi për mbështetjen e të nxënësve në vitin vijues.	Notat përfundimtare evidencohen në librin e klasës dhe në librin amë/ dhe/apo në ditarin elektronik. Në arsimin bazik (klasat përgatitore, I deri V) <sup>8</sup> , notat përfundimtare evidencohen në librezën e nxënësit.
<b>Vlerësim për shkallë</b> Në fund të shkallës 1 dhe 2, përkatësisht në fund të klasëve II dhe V <sup>9</sup>	Ekipi/këshilli i mësimdhënësve (edukatorëve) të cilët kanë realizuar programin mësimor brenda një shkalle kurrikulare <sup>10</sup>	Verifikimi i nivelit të arritjes së rezultateve të të nxënësve dhe zotërimi i kompetencave kryesore në nivel të një shkalle dhe fushe kurrikulare. Planifikimi për mbështetjen e të nxënësve në vitin vijues Informim dhe raportim për prindërit dhe për institucionet (MASHT-in etj.)	Evidencimi përshkruar në librin e klasës – në faqet e veçanta për vlerësimin për shkallë në fund të çdo shkalle të kurrikulës <sup>11</sup> . Në raportet përmbledhëse të aktiveve profesionale dhe këshillave të klasës

## 3.2. Vlerësimi i jashtëm

Vlerësimi i jashtëm për klasën përgatitore dhe arsimin fillor bëhet në fund të klasës së pestë për qëllime hulumtimi dhe zhvillimi të aspekteve të ndryshme të arsimit dhe identifikimit të nevojave për mbështetje të nxënësve në shkollën e mesme të ulët dhe përmirësimin e nivelit fillor. Ky vlerësim organizohet nga autoriteti qendror për vlerësim i autorizuar nga MASHT.

Vlerësimi në këtë nivel mund të bëhet edhe për qëllime të tjera, varësisht nga qëllimi mund të autorizohen edhe institucione të tjera arsimore nga MASHT-i.

*Vlerësimi i jashtëm mund të bëhet edhe për këto qëllime:*

- vendimmarrjeje e politikëbërjeje në fusha të ndryshme të arsimit.
- inspektimi dhe verifikimi i cilësisë së vlerësimit në nivel klase, shkolle dhe komune.

Vlerësimet e standardizuara shtetërore janë të përqendruara në matjen e nivelit të zotërimit të kompetencave kryesore të parashikuara në kurrikulë për secilin nivel të arsimit<sup>20</sup>

<sup>20</sup> Detaje shtesë për vlerësimet e standardizuara shtetërore përcaktohen me akte nënligjore, udhëzim administrativ.

<sup>7</sup> Nota përfundimtare e një lëndë mësimore reflekton nivelin e performancës së nxënësit gjatë një viti shkollor. Ajo formohet sipas procedurave të përcaktuara me akte nënligjore (udhëzim administrativ).

<sup>8</sup> Lloji i notës përshkruese apo numerike përcaktohet me akt nënligjor (udhëzim administrativ).

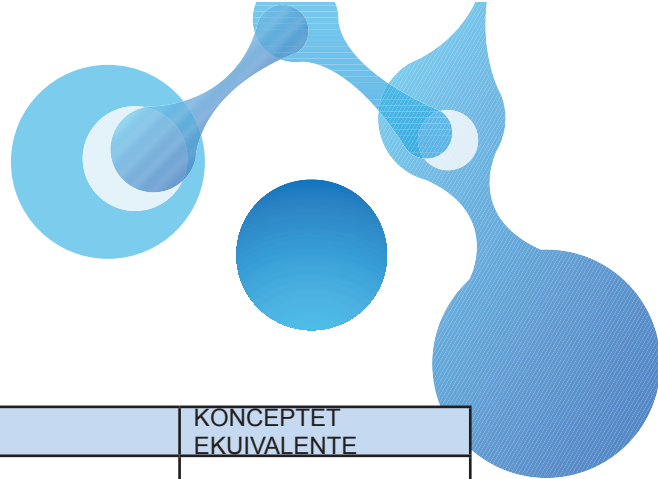
<sup>9</sup> Është vlerësimi i standardizuar dhe bëhet në dy mënyra: (a) Me teste të përgatitura nga DVSM-ja dhe të menaxhuara nga shkolla, dhe (b) Me teste të përgatitura dhe të menaxhuara nga DVSM-ja ose ndonjë institucion tjetër i përcaktuar nga MASHT-i. Rezultatet e këtij vlerësimi analizohen në nivel shkolle dhe krahasohen me evidencat e vëna në dispozicion nga mësimdhënësit/et e klasës dhe mësuesit që kanë dhënë në mësim në këtë cikël, për të dëshmuar progresin e secilit nxënës, secilës klasë dhe shkollës në përgjithësi. Evidencat duhet të jenë të dokumentuara në portfoliot e nxënësve dhe të prezantohen edhe në raportin vjetor të shkollës.

<sup>10</sup> Vlerësimi i brendshëm për shkallë organizohet me bazë në shkollë dhe administrohet nga mësuesit/et që kanë dhënë mësim në këtë cikël dhe përkrahet nga kryesuesit e organeve profesionale të shkollës së kurrikulës si dhe nga Drejtoritë Komunale të Arsimit.

<sup>11</sup> Përshkrimi i vlerësimit në fund të shkollës përcaktohet me akte nënligjore/udhëzim administrativ.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



## FJALORTHI

KONCEPTI	SHPJEGIMI	KONCEPTET EKUIVALENTE
Aftësitë për jetë	Aftësitë për jetë janë aftësi psiko-sociale, për sjellje adaptive dhe pozitive që u mundësojnë individëve për t'u marrë në mënyrë efektive me kërkesat dhe sfidat e jetës së përditshme. Ato grupohen në tri kategori të gjera të aftësive: aftësitë njohëse për analizimin dhe përdorimin e informacionit, aftësitë personale për të menaxhuar dhe udhëhequr veten, dhe aftësitë ndërpersonale për të komunikuar dhe ndërvepruar në mënyrë efektive me të tjerët.	
Aktivitetet përmirësuese	Mundësi dhe përvoja mësimore që ofrohen me qëllim të sigurimit të ndihmës për nxënësit që të tejkalojnë vështirësitë në të nxënë në mënyrë efektive.	
Aktivitetet ekstra-kurrikulare	Aktivitete të strukturuar mësimore që ndodhin jashtë kontekstit të lëndëve dhe fushave mësimore formale, por që janë në funksion të zhvillimit të kompetencave.	Aktivitetet jashtkurrikulare
Arsimi	Veprimtari themelore e institucioneve arsimore që siguron krijimin dhe shndërrimin e njohurive; përsosjen e kompetencave gjatë gjithë jetës; zhvillimin vetjak; zhvillimin dhe shndërrimin e kulturës.  Rezultat i nxënies së qëllimshme, të planifikuar dhe të organizuar në mënyrë formale dhe joformale.	
Arsimi dhe aftësimi profesional	Arsimi dhe aftësimi për t'iu mundësuar nxënësve që të fitojnë shkathtësi për punë dhe kualifikime profesionale për profesione të caktuara, përveç arritjes së kompetencave kryesore të përcaktuara përmes kornizës së kurrikulës.	
Arsimi i detyrueshëm	Arsimi i detyrueshëm në Kosovë është i rregulluar me ligj, përfshin arsimin fillor dhe të mesëm të ulët (KSNA 1 dhe 2).	
Arsimi fillor	Niveli i parë i arsimit prej pesë vitesh kohëzgjatje. Ky nivel përfshin edhe klasën përgatitore që e zgjat ciklin në gjashtë vite (KSNA 1).	
Arsimi formal	Arsim i qëllimshëm, i institucionalizuar, i planifikuar, i strukturuar në mënyrë hierarkike, që fillon me arsimin parashkollor dhe vazhdon deri në arsimin pasuniversitar. Rezultatet dhe kualifikimet e fituara në arsimin formal njihen me certifikata dhe diploma.	
Arsimi gjithëpërfshirës	Arsimi gjithëpërfshirës është proces që adreson dhe u përgjigjet nevojave të ndryshme të të gjithë nxënësve, përmes rritjes së pjesëmarrjes në të nxënë dhe duke reduktuar përjashtimin në të dhe përmes tij.	

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

Arsimi informal	Përvetësimi dhe zhvillimi i dijeve, shkathtësive dhe qëndrimeve jashtë mjediseve arsimore formale ose joformale gjatë përvojave të përditshme në mënyrë josistematike dhe të paplanifikuara.	
Arsimi joformal	Çfarëdo aktiviteti i organizuar dhe i qëndrueshëm që nuk korrespondon saktësisht me përkufizimin e arsimit formal. Prandaj arsimi joformal mund të mbahet brenda dhe jashtë institucioneve arsimore dhe iu shërben personave të të gjitha moshave. Programet e arsimit joformal nuk përcjellin detyrimisht sistemin e 'përshkallëzuar' dhe mund të jenë të ndryshme në kohëzgjatje. Për këtë lloj arsimimi mund të jepen ose të mos jepen certifikata për suksesin e arritur në mësim.	
Arsimi i mesëm i ulët	Niveli i parë i arsimit të mesëm (katërvjeçar në Kosovë) (KSNA 2).	
Arsimi i mesëm i lartë	Niveli i dytë i arsimit të mesëm (KSNA 3).	
Arsimi për Zhvillim të Qëndrueshëm:	Procesi i zhvillimit të njohurive të nxënësve, i të kuptuarit, i shkathtësive dhe atributëve të nevojshme për të punuar dhe jetuar në një mënyrë që mbron mirëqenien mjedisore, sociale dhe ekonomike, si në të tashmen dhe për brezat e ardhshëm.	
Autonomia e Shkollës	E drejtë e garantuar që i jepet shkollës për të vendosur për hartimin dhe zbatimin e kurrikulës në bazë shkolle, vlerësimin, menaxhimin e burimeve njerëzore në dispozicion të saj dhe për menaxhimin e burimeve financiare. Të gjitha këto ndërlidhen me llogaridhënien.	
Burimi i të mësuarit	Referenca dhe përkrahja për mësimin e nxënësve, përfshirë tekstet shkollore, softverët arsimorë, vegla eksperimentale, atlase, fjalorë, ushtrimore, etj.	
Çështjet ndërkurrikulare	Përmbajtje e rëndësishme kurrikulare që nuk i përket krejtësisht vetëm një lënde apo fushe të kurrikulës ekskluzivisht mësimore, por që mësohet në disa lëndë. Shembuj të zakonshëm janë edukimi për paqe, të drejtat e njeriut dhe edukata qytetare, çështjet gjinore, shkathtësitë e komunikimit, edukimi për zhvillim të qëndrueshëm, edukimi ndërkulturor etj.	Temat të ndërlidhura
Dija	Tërësia e njohurive pak a shumë sistematike, të përvetësuara në një fushë të caktuar; gjithçka që dihet për botën që na rrethon.	
Ekonomi dhe shoqëri e dijes	Shoqëri dhe ekonomi në të cilën dija bëhet burimi kryesor i zhvillimit dhe përparimit.	

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

Edukimi për ndërmarrësi	Në kuptimin e ngushtë: pajisja e fëmijëve dhe të rinjve më shkathtësi ndërmarrëse siç janë iniciativa, vendimmarrja, ndërmarrja e riskut, udhëheqja, shkathtësi menaxheriale dhe organizative. Në kuptim më të gjerë: përgatitja e fëmijëve dhe të rinjve që të marrin role ndërmarrëse në ekonomi, d.m.th. të krijojnë bizneset/ndërmarrjet e tyre.	
Edukimi shoku – shokun	Proceset e mësimit të bazuara në këmbimin e informatave, dijes dhe përvojave mes shokëve në të cilat ata veprojnë si persona burimorë lehtësues të mësimit dhe/ose mentorë.	Mësimi nga shokët
Fushë kurrikulare	Një bashkësi lëndësh që kanë qëllime dhe detyra të përbashkëta për zhvillimin e njohurive të reja dhe kompetencave të nxënësit.	Fushë kurrikulare
Klasë bashkëvepruese	Mjedisi mësimor në nivel klase që bazohet në shkëmbime të vazhdueshme mes mësimeve dhe nxënësve në kontekstin e aktiviteteve të bazuara në kërkim, zgjidhje të problemeve dhe punë konkrete.	
Kompetencë	Aftësi të gjera për t'i zbatuar njohuritë, shkathtësitë, qëndrimet, rutinat, vlerat dhe emocionet në mënyrë të pavarur, praktike dhe domethënëse.	Harmonizim i njohurive, shkathtësive, vlerave dhe qëndrimeve për të trajtuar plotësisht situatat e kontekstit.
Kompetencat kryesore	Kompetenca që konsiderohen nga sistemi i arsimit dhe aftësimi si të rëndësishme për të nxënësit e secilit individ të shoqërisë.	Kompetencat gjenerike, transversale apo gjithëpërfshirës
Konceptet themelore	Konceptet themelore paraqesin tërësi kuptimore të cilat janë pjesë përbërëse të mendimeve. Konceptet përvetësohen dhe rrënjosen tek nxënësit gjatë tërë jetës. Konceptet i referohen një konteksti të caktuar dhe orientojnë përgatitjen e përmbajtjeve, rezultateve të të nxënësit dhe sigurojnë lidhjen ndërmjet lëndëve mësimore brenda një fushe kurrikulare.	
Korniza Kurrikulare	Kornizë kurrikulare është dokumenti themelor në të cilin përshkruhen orientimet dhe udhëzimet kryesore për hartimin dhe zbatimin e kurrikulës së arsimit parauniversitar (qëllimet e arsimit, kompetencat kyçe, rezultatet e të nxënësit sipas niveleve etj.).	
Kurrikula	Përvoja e të nxënësit gjithëpërfshirës e planifikuar në bazë të qëllimeve, vlerave, iniciativave, burimeve dhe aktiviteteve në rregullimet formale dhe joformale.	
Kurrikula bërthamë	Kërkesat e përbashkëta për të gjithë nxënësit në aspektin e kompetencave kryesore, lëndët e përbashkëta dhe orientimet e përgjithshme.	
Kurrikula me bazë shkolle	Pjesa e kurrikulës që përgatitet dhe zbatohet në nivel shkolle.	
Kurrikula efektive	Ajo që nxënësit në të vërtetë e mësojnë në aspektin e dijes, shkathtësive, qëndrimeve dhe vlerave.	Kurrikula e realizuar

# KURRIKULA BËRTHAMË

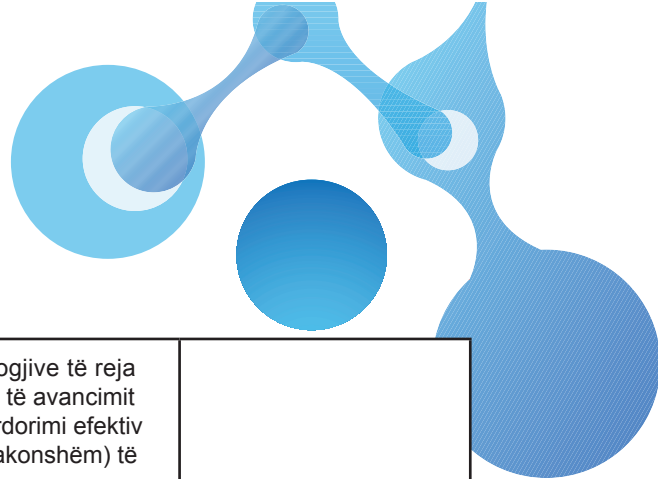
PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

Kurrikula formale	Mundësitë dhe përvojat mësimore që iu ofrohen nxënësve në kontekstin e arsimit formal. Kurrikula formale shërben si bazë për certifikata dhe dhënien e diplomave të pranueshme nga shoqëria.	Kurrikula e paraparë/zyrtare/e obliguar
Kurrikula e fshehur	Besimet, qëndrimet dhe shkathtësitë që nxënësit i kanë apo i zhvillojnë përmes përvojave të tyre personale. Kurrikula e fshehur mund të jetë ose të mos jetë në pajtueshmëri me kurrikulën zyrtare/të obligueshëm.	
Kurrikula me zgjedhje	Fusha mësimore/lëndët të cilat nxënësit mund t'i zgjedhin në pajtueshmëri me interesat, talentet dhe nevojat e tyre. Pjesa zgjedhore e kurrikulës që përfaqëson lëndët dhe aktivitetet kurrikulare të vendosura në nivelin e shkollës.	Kurrikula me bazë shkolle
Lënda	Degë e dijes e organizuar në mënyrë të qëllimshme, si një disiplinë e veçantë e të nxënësit që mësohet në një ose disa nivele arsimore dhe krijon kushte për ndërtimin e njohurive të reja dhe kompetencave kyçe nga nxënësit	
Lëndë bartëse	Një lëndë që duke u bazuar në fushëveprimin dhe strukturën e saj është më afër të kontribuojë në arritjen e qëllimeve të caktuara të mësimin dhe mundëson zhvillimin e kompetencave të caktuara tek nxënësit.	
Llogaridhënia	Koncepti i qeverisjes etike (duke përfshirë qeverisjen etike të shkollës) që bazohet në njohjen dhe marrjen e përgjegjësisë për vendimet, veprimet dhe pasojat e tyre dhe ndërlidhet me pritjet për dhënien e llogarisë para palëve me interes.	
Metodologjia e vlerësimit	Strategjitë dhe aktivitetet e zbatuara, zakonisht nga mësimdhënësit (në vlerësimin e brendshëm) apo nga agjenci të specializuara (në vlerësimin e jashtëm), për të matur arritshmërinë ose performancën e nxënësit.	
Mësimdhënie	Proces i planifikimit, i organizimit dhe i udhëheqjes së situatave të të nxënësit (formale ose joformale) nga mësuesi duke përdorur një gamë të gjerë metodash që ju përshtaten stileve të nxënies të nxënësve.	
Mësimdhënia në bllok	Mënyrë fleksibile për caktimin e orëve të mësimin duke përcaktuar periudha më kompakte të kohës për lëndët/njësitë mësimore.	
Mësimdhënia e diferencuar	Mësimdhënia e diferencuar nënkupton krijimin e programeve dhe materiale të shumfishta ashtu që nxënësit me aftësi, interesa apo nevoja të ndryshme mësimore të përjetojnë në mënyrë të barabartë rrugët e duhura për të absorbuar, përdorur, zhvilluar dhe prezantuar konceptet si pjesë e procesit mësimor të përditshëm. Iu mundëson nxënësve të marrin përgjegjësi më të madhe dhe pronësi mbi mësimin e tyre dhe ofron mundësi për mësimdhënien përmes shokut dhe nxënien në bashkëpunim.	



# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



Mësimi elektronik	Mësimi që bazohet në përdorimin e teknologjive të reja të informacionit dhe komunikimit me qëllim të avancimit të qasjes në informata, e po ashtu edhe përdorimi efektiv dhe i përgjegjshëm i tyre në kontekstin (e zakonshëm) të aktiviteteve në distancë dhe rrjet.	
Mësimdhënia e zgjeruar dhe koha për të mësuar	Ndarja e një kohe më të madhe për mësimdhënie dhe mësimnxënie të fituar njohuri, shkathtësi dhe qëndrime të caktuara me qëllim që të nxitet mësimi i thellë dhe i qëndrueshëm.	
Mësimi holistik dhe i gjithanshëm	Mësimi që integron aspektet akademike me zhvillimin e nxënësve, duke u përpjekur të trajtojë fenomenet si tërësi duke theksuar ndërlidhjen e dimensioneve dhe proceseve natyrore, shoqërore dhe personale.	Shiko po ashtu “Mësimin e integruar”
Mësimnxënia	Procesi i fitimit, absorbimit dhe zhvillimit të dijeve, shkathtësive, vlerave dhe qëndrimeve të reja janë të integruar në strukturat paraekzistuese, ndërsa gjithashtu përbëjnë një bazë për përvetësime të reja.	
Mësimdhënia e integruar dhe të mësuarit	Mësimi që reflekton dhe vë në pah lidhjet dhe ndërlidhjet në jetën individuale dhe shoqërore (aktivitetet njerëzore), natyrë dhe dije.	Mësimi holistik dhe i gjithanshëm
Mësimdhënia dhe mësimnxënia bashkëvepruese	Filozofia dhe praktika e përfshirjes së nxënësve për ta përcaktuar dhe ndërtuar përvojën e tyre mësimore duke marrë parasysh nevojat e tyre, interesat, dijen paraprake dhe kontekstin.	
Mësimi i bazuar në shërbim	Mësimi që ndodh si rezultat i angazhimit të nxënësit në ofrimin e ndonjë shërbimi të organizuar, zakonisht në bashkësi lokale apo më gjerë.	Mësimi i bazuar në shërbime për bashkësinë
Mësimi domethënës	Për dallim nga mësimi përmendësh, shpie drejt zhvillimit të rrjetave konceptuale (d.m.th. hartave konceptuale) që mund të aplikohen në situata të ndryshme dhe që mundësojnë kreativitetin dhe zgjidhjen e problemeve. Në lidhje me pikëpamjet konstruktiviste, po ashtu i referohet mësimi që ka kuptim për nxënësit (d.m.th. është i ndërlidhur me përvojat e tyre personale dhe është i orientuar në praktikë dhe punë konkrete).	
Mësimi gjithëjetësor	Pajisja e nxënësve me kompetencat e nevojshme për të qenë nxënës të suksesshëm gjatë tërë jetës.	
Mësimi i qëndrueshëm	Mësimi i ndërlidhur dhe në shërbim të zhvillimit të qëndrueshëm të shoqërisë, ekonomisë dhe mjedisit.	
Mësimdhënia	Aktiviteti që realizohet me qëllim të nxitjes së mësimi tek nxënësit, duke përdorur një gamë të gjerë metodash që iu përshtaten stileve të mësimi të nxënësve.	
Mësimdhënia shoku-shokun	Praktika në të cilën nxënësit marrin rolin e mësimdhënësit në një mjedis shkollor me qëllim të ndarjes së dijes dhe shkathtësive të tyre me nxënësit tjerë.	

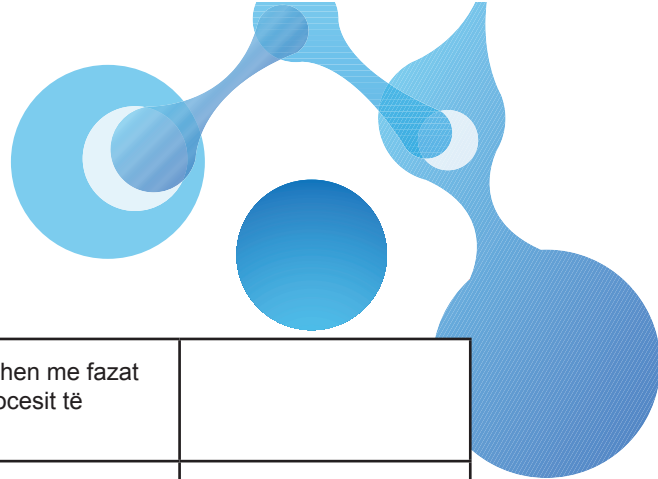
# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

Mjedisi për mësimin holistik	Organizimi i mëimit që fton nxënësit të bëjnë përdorimin e njëkohshëm të aftësive intelektuale, emocionale dhe motorike të tyre.	
Mjedis miqësor për fëmijët	Ambiente të të mësuarit të cilat janë miqësore, të bazuara në të drejta, gjithëpërfshirje dhe që janë të shëndetëshme e mbrojtëse për të gjithë fëmijët.	
Mundësitë për nxënie	Situata dhe procese që sigurojnë kushtet dhe mjedisin për nxitjen e të mësuarit tek nxënësit.	
Ndarja e kohës	Koha e caktuar për mësimdhënie dhe nxënien e një lënde të veçantë apo fushe mësimore gjatë një viti dhe jave shkollore, kohën për realizimin e aktiviteteve kurrikulare dhe jashtëkurrikulare.	
Nxënës në qendër	Filozofia dhe praktika e organizimit të mësimdhënies, mësimnxënies dhe vlerësimit nga perspektiva e nevojave, interesave dhe aftësive të nxënësve.	
Përmbajtja mësimore	Tërësia e dijeve, informacionit, fakteve, situatave, veprimtarive etj., të grupuara në një lëndë ose fushë të nxënies, që shërbejnë si bazë për formimin dhe zhvillimin e njohurive të reja dhe kompetencave.	Përmbajtja
Përvoja mësimore	Situatat dhe proceset përmes të cilave nxënësit i fitojnë/ zhvillojnë dijet, shkathtësitë, vlerat dhe qëndrimet.	
Programi mësimor	Dokument që përshkruan rezultatet dhe përmbajtjet mësimore, metodologjinë përkatëse për mësimdhënie dhe vlerësim, për një lëndë të veçantë.	Programi i mëimit në/ për një lëndë të caktuar
Progresioni i mëimit të qëndrueshëm	Mësimi që bazohet në integrimin efektiv të mësimave të mëparshme në sistemet e reja të dijes, shkathtësive dhe qëndrimeve.	
Qëndrimet	Pozicionimi i brendshëm drejt njerëzve, fakteve, fenomeneve, veprimeve, besimeve dhe situatave; gatishmëria e brendshme për të vepruar.	Gatishmëria
Rezultatet mësimore	Deklarata që përshkruajnë atë se çfarë duhet të dijnë të besojnë, të vlerësojnë dhe të jenë në gjendje të bëjnë nxënësit. Rezultatet janë shprehur në kornizën e kurrikulës në një varg domenesh, përfshirë dijen, të kuptuarit, shkathtësitë dhe kompetencat, vlerat dhe qëndrimet.	Rezultatet Kompetencat Arritjet
Sistemi i kurrikulës	Tërësia e dispozitave dhe dokumenteve të kurrikulës përmes të cilave u jipen udhëzime mësimdhënësve dhe palëve tjera për kurrikulën zyrtare dhe zbatimin e saj.	
Standardi	Nivel i arritjes apo suksesit që pritet të arrihet prej nxënësve.	
Struktura e kurrikulës	Mënyra se si është organizuar kurrikula.	

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



Shkallët kryesore të kurrikulës	Janë nënivele formale të arsimit që ndërlidhen me fazat e zhvillimit të fëmijëve dhe organizimin e procesit të mësimdhënies, nxënies dhe vlerësimit.	
Shkathtësia	Aftësia për ta zbatuar dijen për të kryer një detyrë të veçantë sipas një standardi të qëndrueshëm (dimensioni operacional/procedural i dijes).	
Vlerat	Atribute që njerëzit i çmojnë si parime udhëzuese dhe referenca kryesore për qëndrimet dhe sjelljet e tyre.	
Vetëvlerësimi	Vetëvlerësim i nxënësit për arritjet dhe vështirësitë e tij në mësim. Është vlerësimi që bën nxënësi për progresin e tij bazuar në njohuritë e reja dhe kompetencat.	
Vlerësimi	Procesi i mbledhjes së informatave dhe i nxjerrjes së gjykimeve për arritshmërinë ose performancën e nxënësve.	
Vlerësimi me bazë klase/ Vlerësimi nga mësimdhënësit	Vlerësimi që kryhet rregullisht nga mësimdhënësit në klasë si pjesë e aktiviteteve dhe strategjive të tyre të mësimit. Ofron informacion të menjëhershëm dhe të vazhdueshëm sa i përket arritshmërisë së nxënësve dhe vështirësive në mësim.	
Vlerësimi diagnostikues	Vlerësim që identifikon nivelet e arritjeve të nxënësve, për të orientuar mësimin drejt plotësimit të nevojave të tyre për nxënie.	
Vlerësimi formativ	Vlerësim që parimisht është i bazuar në klasë dhe realizohet nga mësimdhënësi me qëllim të përkrahjes së nxënësve që të përparojnë në mësim gjatë tërë një periudhe të caktuar kohore. E parasheh mësimin si proces e jo vetëm si rezultat ( <i>shiko po ashtu vlerësimin për nxënie</i> ), me të cilin është i ndërlidhur.	
Vlerësimi i jashtëm	Vlerësim që kryhet nga agjenci të specializuara për vlerësim apo bazohet në procedurat dhe instrumentet e ofruara nga ato.	
Vlerësimi i nxënies	Mbledhja e dëshmive valide, të besueshme dhe krahasueshme për të vlerësuar progresin e nxënësve në nxënie (d.m.th. arritshmërinë e tyre në fusha të ndryshme të kurrikulës /lëndëve mësimore dhe zotërimin e kompetencave kryesore).	Vlerësimi përfundimtar
Vlerësimi për të nxënë	Vlerësimi i kryer gjatë gjithë procesit mësimor me qëllim nxitjen e procesit të të nxënësit. Ky vlerësim formues e sheh të nxënësit si proces e jo vetëm si rezultat.	Vlerësimi formativ
Vlerësimi selektiv	Vlerësim që ka për qëllim grupimin e nxënësve në pajtim me kritere të caktuara të suksesit (p.sh. përzgjedhjen e nxënësve të talentuar për orët e shkencës ose arteve; përzgjedhjen e nxënësve që do të pranohen në shkolla të ndryshme të arsimit të mesëm të lartë).	
Vlerësimi sumativ	Vlerësimi që përmbledh përparimin dhe arritshmërinë e rezultateve mësimore nga/të nxënësit në një kohë të caktuar.	

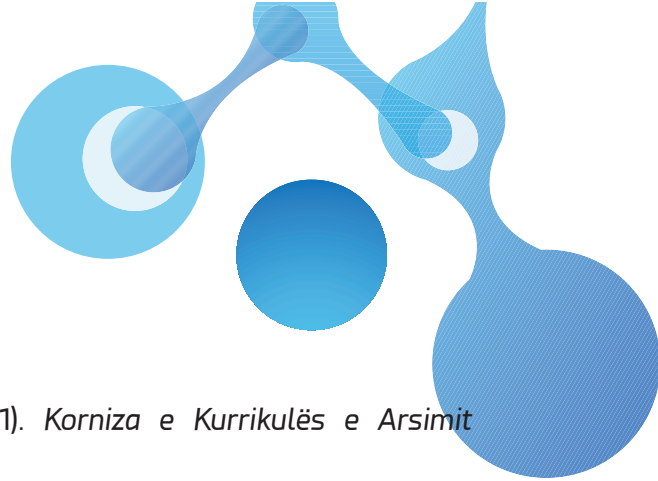
# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

Vlerësimi shoku-shokun	Vlerësimi i nxënësve për punën e nxënësve të tjerë (mund të jetë edhe formativ edhe sumativ).	
Vlerësimi parashikues	Vlerësimi që synon të parashikojë sukseset dhe vështirësitë potenciale në zhvillimin e nxënësve me qëllim që të sugjerohen programe efektive për përparimin e tyre e po ashtu edhe veprime të duhura plotësuese në rast të mangësive (të pritura) në mësim.	
Zhvillimi i Qëndrueshëm	Zhvillimi që plotëson nevojat e së tashmes pa kompromentuar aftësinë e brezave të ardhshëm për të plotësuar nevojat e tyre.	

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



## Bibliografia

Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë. (2011). *Korniza e Kurrikulës e Arsimit Parauniversitar të Republikës së Kosovës*. Prishtinë

Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (2011). *Ligji për Arsimin Parauniversitar në Republikën e Kosovës*

Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë. (2007). *Strategjia e Arsimit Parauniversitar e Kosovës 2007 - 2017* Prishtinë

Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë. (2010). *Plani strategjik për arsimin e Kosovës 2011 - 2016* Prishtinë.

Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë. (2012). *Udhëzues për përmirësimin e praktikave në klasë*. Botimi për edukatorët parashkollorë në institucionet parashkollorë, grupmosha 0-3 vjeç dhe 3-5 vjeç.

Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë. (2012). *Udhëzues për përmirësimin e praktikave në klasë*. Botimi për edukatorët parafillorë në institucionet parashkollorë dhe në shkolla; grupmosha 5-6 vjeç; klasa parafillorë, shkalla 1 e Kurrikulës.

Ministria e Arsimit Shkencës dhe Teknologjisë. (2012). *Udhëzues për përmirësimin e praktikave në klasë*. Udhëzues për mësimdhënësit ♦ Shkolla fillore, mosha 6-10 vjeç, klasat 1 – 5, shkallët 1 dhe 2 të Kurrikulës, niveli 1 sipas SNKA.

Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë. (2012). *Udhëzues për përmirësimin e praktikave në klasë*. Botimi për mësimdhënëses/e. Arsimi i mesëm i ulët, mosha 11- 14 vjeç, klasat 6-9, shkallët 3 dhe 4 të Kurrikulës, niveli 2 sipas SNKA.

Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë. (2012). *Udhëzues për përmirësimin e praktikave në klasë*. Botimi për mësimdhënëses/e. Shkolla e mesme e lartë Gjimnazet / Shkollat profesionale, mosha 15-17 vjeç, klasat 10-12, shkallët 5 dhe 6 të Kurrikulës, niveli 3 sipas SNKA.

Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë. (2012). *Udhëzues për përmirësimin e praktikave në klasë*. Udhëzues për drejtorët e institucioneve parashkollorë. Mosha parashkollorë 0-5 vjeç.

Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë. (2012). *Udhëzues për përmirësimin e praktikave në klasë*. Udhëzues për drejtorët e shkollave, Edukimi parafillor, mosha 5-6 vjeç, shkalla 1 e Kurrikulës. Arsimi fillor, mosha 6-10 vjeç, klasat 1-5, shkallët 1 dhe 2 të Kurrikulës, niveli 1 sipas SNKA. Arsimi i mesëm i ulët, mosha 11-14 vjeç, klasat 6-9, shkallët 3 dhe 4 të Kurrikulës, niveli 2 sipas SNKA.

Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë. (2012). *Udhëzues për përmirësimin e praktikave në klasë*. Udhëzues për drejtorët e shkollave. Shkolla e mesme e lartë Gjimnazet / Shkollat profesionale, mosha 15-17 vjeç, klasat 10-12, shkallët 5 dhe 6 të Kurrikulës, niveli 3 sipas SNKA.

Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë. (2012). *Udhëzues për Kurrikulën Zgjedhore*. Prishtinë

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë. (2012). *Udhëzues për mentorim të mësimdhënësve nga drejtorët e shkollave*. Prishtinë

- Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë. (2003). *Plani dhe Programi Mësimor 1*.
- Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (2004). *Plani dhe Programi Mësimor 2*.
- Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (2005). *Plani dhe Programi Mësimor 3*.
- Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (2005). *Plani dhe Programi Mësimor 4*.
- Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (2005). *Plani dhe Programi Mësimor 5*.
- Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (2003). *Plani dhe Programi Mësimor 6*.
- Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (2004). *Plani dhe Programi Mësimor 7*.
- Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (2005). *Plani dhe Programi Mësimor 8*.
- Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (2002). *Plani dhe Programi Mësimor 9*.
- Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (2005). *Plani dhe Programi Mësimor 9*.
- Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (2003). *Plani dhe Programi Mësimor 10*.
- Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (2004). *Plani dhe Programi Mësimor 11*.
- Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (2005). *Plani dhe Programi Mësimor 12*.
- Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (2005). *Plani dhe Programi Mësimor 13*.

UDHËZIMET ADMINISTRATIVE  
KURRIKULAT E SHQIPËRISË  
KURRIKULAT E KOSOVËS  
KURRIKULA E FINLANDËS  
KURRIKULA E BRITANISË SË MADHE

Sternberg, R. & Subotnik, R., eds. (2006). *Optimizing Student Success with the Other Three Rs: Reasoning, Resilience, and Responsibility*. Greenwich, CT: Information Age Publishing.

Wagner, T., Kegan, R., Lahey, L., Lemons, R., Garnier, J., Helsing, D., Howell, A., Rasmussen, H. (2006). *Change Leadership: A Practical Guide to Transforming Our Schools*. San Francisco: Jossey Bass.

Perkins, D. "Integrating Thinking and Learning Skills across the Curriculum." In Jacobs, H. (1989). *Interdisciplinary Curriculum: Design and Implementation*.

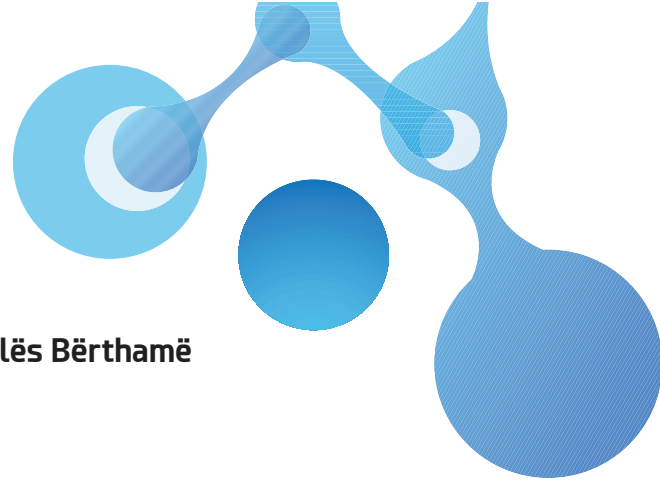
Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

Tucker, M.S. & Codding, J.B. (2002/1998).

Council of Europe official document, Daniel Coste (ed.), Marisa Cavalli, Alexandru Crișan, Piet-Hein van de Ven, *A European Reference Document for Languages of Education?* Council of Europe, Language Policy Division, Strasbourg, 2007, 88 pp.

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS



## Kontribuesit që morën pjesë në rishikimin e Kurrikulës Bërthamë

### Udhëheqës të procesit për rishikim:

Kabineti i Ministrit, MASHT

Departamenti për zhvillimin e arsimit parauniversitar, MASHT

Divizionit për planprograme dhe tekste shkollore, MASHT

### Falënderojmë për kontributin dhe mbështetjen gjatë këtij procesi:

Zyrtarët e MASHT

Hulumtuesit e Institutit Pedagogjik të Kosovës

Profesorët universitarë

Ekspertët nga Projekti i Binjakëzimit

Ekspertët nga GIZ CDBE

Ekspertët vendorë

### Falënderim i veçantë

*Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë falënderon të gjithë udhëheqësit e procesit dhe kontribuesit tjerë, vendorë e ndërkombëtarë, të cilët hartuan Kornizën e Kurrikulës së Arsimit Parauniversitar të Republikës së Kosovës, 2011. Puna e tyre e rëndësishme shërbeu si bazë për rishikim e Kornizës Kurrikulare dhe përgatitjen e Kurrikulave Bërthamë, të cilat u pilotuan në 95 shkolla të Kosovës. Rishikimi dhe finalizimi i dokumenteve kurrikulare nuk do të ishte i mundur pa kontributin e tyre të çmueshëm.*

# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

## Lista e kontaktit

Lista e mëposhtme e kontaktit është paraqitur me qëllim që të jemi më afër përdoruesve të këtij materiali dhe të ofrojmë sqarime plotësuese e përgjigje në pyetjet eventuale, për dokumentin në tërësi apo për fusha të caktuara të kurrikulës.

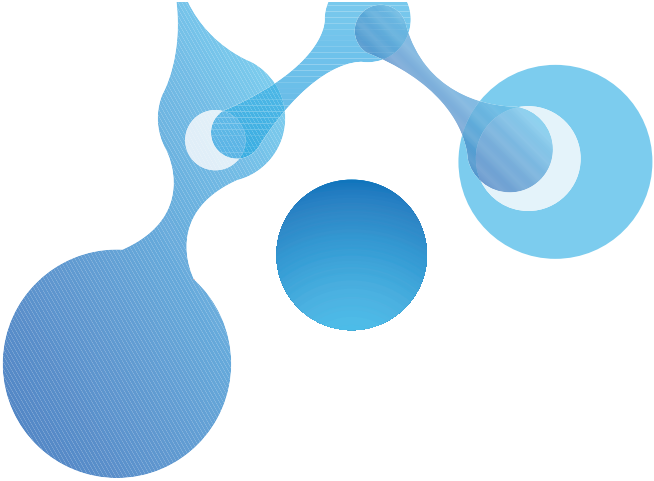
Nr.1	Emri dhe mbiemri	Pozita	Fusha	Email adresa
1	Agim Bërdyna	Zv. Ministër, MASHT	Aspektet e përgjithshme të KK	<a href="mailto:agim.berdyna@rks-gov.net">agim.berdyna@rks-gov.net</a>
2	Alush Istogu	U.d. Sekretar i përgjithshëm i MASHT	Aspektet e përgjithshme të KK	<a href="mailto:alush.istogu@rks-gov.net">alush.istogu@rks-gov.net</a>
3	Osman Buleshkaj	Këshilltar i jashtëm për Kurrikula	Aspektet e përgjithshme të KK	<a href="mailto:obuleshkaj@gmail.com">obuleshkaj@gmail.com</a>
4	Mustafë Kadriu	U.d. Drejtor i Departamentit për zhvillimin e arsimit parauniversitar	Aspektet e përgjithshme të KK	<a href="mailto:mustaf.kadriu@rks-gov.net">mustaf.kadriu@rks-gov.net</a>
5	Shqipe Gashi	Koordinatore – KSNA 1	Aspektet e përgjithshme të KK	<a href="mailto:shqipe.z.gashi@rks-gov.net">shqipe.z.gashi@rks-gov.net</a>
6	Labëri Luzha	Zv. Koordinatore – KSNA 1	Aspektet e përgjithshme të KK	<a href="mailto:labetri.luzha@rks-gov.net">labetri.luzha@rks-gov.net</a>
7	Ismet Potera	Koordinator – KSNA 2	Aspektet e përgjithshme të KK	<a href="mailto:ismet.poter@rks-gov.net">ismet.poter@rks-gov.net</a>
8	Shejnaze Elezi	Zv. Koordinatore – KSNA 2	Aspektet e përgjithshme të KK	<a href="mailto:shejnaze.elezi@rks-gov.net">shejnaze.elezi@rks-gov.net</a>
9	Selim Mehmeti	Koordinator – KSNA 3	Aspektet e përgjithshme të KK	<a href="mailto:selim.mehmeti@rks-gov.net">selim.mehmeti@rks-gov.net</a> <a href="mailto:selimmehmeti@hotmail.com">selimmehmeti@hotmail.com</a>
10	Radica Berishaj	Zv. Koordinatore – KSNA 3	Aspektet e përgjithshme të KK	<a href="mailto:radica.berishaj@rks-gov.net">radica.berishaj@rks-gov.net</a>
11	Feime Llapashtica-Lipscomb	Koordinatore	Gjuhët dhe komunikimi	<a href="mailto:feime.llapashtica@rks-gov.net">feime.llapashtica@rks-gov.net</a>
12	Nizafete Kutllovci-Bardhi	Zv. Koordinatore	Gjuhët dhe komunikimi	<a href="mailto:nizafete.bardhi@rks-gov.net">nizafete.bardhi@rks-gov.net</a>
13	Besa Luzha	Koordinatore	Artet	<a href="mailto:besa.luzha@gmail.com">besa.luzha@gmail.com</a>
14	Haki Xhakli	Zv. Koordinator	Artet	<a href="mailto:hakixhakli@gmail.com">hakixhakli@gmail.com</a>
15	Mustafë Kadriu	Koordinator	Matematika	<a href="mailto:mustaf.kadriu@rks-gov.net">mustaf.kadriu@rks-gov.net</a>
16	Fatmir Elezi	Zv. Koordinator	Matematika	<a href="mailto:fatmir.elezi@rks-gov.net">fatmir.elezi@rks-gov.net</a>
17	Rexhep Kastrati	Koordinator	Shkencat natyrore	<a href="mailto:rexhep.kastrati@rks-gov.net">rexhep.kastrati@rks-gov.net</a>
18	Mirlinda Dehari-Zeka	Zv. Koordinatore	Shkencat natyrore	<a href="mailto:mirlinda.zeka@rks-gov.net">mirlinda.zeka@rks-gov.net</a>



# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

19	Igballe Cakaj	Anëtare	Shkencat natyore	
20	Arbër Salihu	Koordinator	Shoqëria dhe mjedisi	<a href="mailto:arber.salihu@rks-gov.net">arber.salihu@rks-gov.net</a>
21	Besa Halimi-Zagragja	Zv. Koorditore	Shoqëria dhe mjedisi	<a href="mailto:besa.h.zagragja@rks-gov.net">besa.h.zagragja@rks-gov.net</a>
22	Lulavere Kadriu-Behluli	Koordinatore	Edukata fizike, sportet dhe shëndeti	<a href="mailto:lulavere.behluli@rks-gov.net">lulavere.behluli@rks-gov.net</a>
23	Leonora Shala	Zv. koorditore	Edukata fizike, sportet dhe shëndeti	<a href="mailto:leonora.shala@rks-gov.net">leonora.shala@rks-gov.net</a>
24	Agim Bytyqi	Koordinator	Jeta dhe puna	<a href="mailto:agim.a.bytyqi@rks-gov.net">agim.a.bytyqi@rks-gov.net</a> <a href="mailto:agimbytyqigov@gmail.com">agimbytyqigov@gmail.com</a>
25	Ryve Prekorogja	Zv. Koorditore	Jeta dhe puna	<a href="mailto:ryve.prekorogja@rs-gov.net">ryve.prekorogja@rs-gov.net</a>
26	Shyhrete Reçica	Koordinatore	Kurrikula me zgjedhje	<a href="mailto:shyhrete.regica@rks-gov.net">shyhrete.regica@rks-gov.net</a>
27	Lirije Gosalci	Zv. Koorditore	Kurrikula me zgjedhje	<a href="mailto:lirije.gosalci@rks-gov.net">lirije.gosalci@rks-gov.net</a>



# KURRIKULA BËRTHAMË

PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS

Katalogimi në botim – (CIP)

Biblioteka Kombëtare e Kosovës “Pjetër Bogdani”

373.3.016(496.51)(075.2)

Kurrikula e Kosovës : kurrikula bërthamë për klasën përgatitore dhe arsimin fillor të Kosovës : (klasat 0, I, II, III, IV dhe V) / Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë. – (E rishikuar). - Prishtinë : MASHT, 2016. – 129 f. : ilustr. ; 28 cm.

Fjalorthi : f. 109-116. – Bibliografia : f. 117

**ISBN 978-9951-16-107-7**